

**LATVIJAS BĒRNU ZIŅOJUMS
APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJAI
PAR
ANO KONVENCIJAS PAR BĒRNA
TIESĪBĀM IZPILDI VALSTĪ**

**ORGANIZĀCIJA „GLĀBIET BĒRNUS”
RĪGA, 2006**

*Izdevums tapis pateicoties:
Nīderlandes vēstniecībai
LR Saeimas Pirmās Partijas frakcijai un
personīgi Inesei Šleserei
Eiropas Padomes Informācijas centram
ANO Attīstības Programmai*

**Latvijas Bērnu Ziņojums
Apvienoto Nāciju Organizācijai
par ANO Konvencijas par Bērna
tiesībām izpildi valstī
uzklausīšanai Ženēvā 2006.gadā**

Organizācija „Glābiet bērņus”
Rīga, 2006

Izdevuma sastādītāji

Anita Rektiņa LL.M.
Inguna Ebela, Dr.Med.

Redkolēģijas locekļi un eksperti

Inguna Mieze
Valentīna Eihenberga
Valdis Folkmanis
Anita Beikule
Valdis Rande
Kristiāna Andersone
Maira Kancāne
Ilze Sīpola
Inta Jurēvica
Anita Kamerāde
Antoņina Greitāne
Agnese Sīle
Māra Šenkēvica

Bērni
Linda Medne
Santa Bērziņa
Karolīna Freimantāle

Redaktori
Ilze Doškina
Inguna Ebela
Anita Rektiņa
Māra Uljānova

Korektors
Irīda Tomsone
Dana Avotiņa

Maketētāji
Ieva Līce
Dana Avotiņa

<i>Ievads</i>	6
<i>Informācija par bērnu sniegto datu apkopotāju</i>	8
<i>Bērnu vides īpatnības postkomunisma valsts apstākļos</i>	9
<i>Bērnu uzskati par ANO Konvencijas par Bērna tiesībām normu ievērošanu un bērna tiesību pārkāpumiem Latvijā</i>	10
<i>ANO Konvencijas par Bērna tiesībām I daļa</i>	10
1. pants	10
2. pants	11
3. pants	11
4.pants	12
6.pants	13
7.pants	14
8.pants	14
9.pants	14
12.pants	15
13.pants	15
14.pants	15
16.pants	15
17.pants	16
18.pants	16
19.pants	17
20. un 21. pants	18
23.pants	18
24.pants	19
25.pants	21
26. un 27. pants	22
28. pants	24
29.pants	26
30.pants	26
31.pants	26
32.pants	27
33.pants	28
34.pants	29

35.pants _____	30
37.pants _____	30
38. – 43.pants _____	30
44. un 45. pants _____	31
ORGANIZĀCIJAS „GLĀBIET BĒRNUS” – Latvijas NVO Bērnu tiesību tīkla prezidējošās organizācijas BĒRNU APTAUJU REZULTĀTI _____	32
Aptaujas raksturojums _____	32
BĒRNU APTAUJA SKOLĀS par viņu vispārējām problēmām _____	32
Bērnu vēlmes un ieteikumi par nākotnes sabiedrību, ģimeni un skolu _____	36
Etnisko minoritāšu (mazākumtautību) bērniem Organizācijas „GLĀBIET BĒRNUS” Latvijas NVO Bērnu tiesību tīkla prezidējošās organizācijas APTAUJAS ANKETAS REZULTĀTI _____	39
SECINĀJUMI PAR APTAUJU ETNISKO MINORITĀŠU (MAZĀKUMTAUTĪBU) BĒRNIEM _____	65
PRIEKŠLIKUMI PROBLĒMU MAZINĀŠANAI ETNISKO MINORITĀŠU (MAZĀKUMTAUTĪBU) BĒRNIEM _____	66
Bērniem ar īpašām vajadzībām* Organizācijas „GLĀBIET BĒRNUS” Latvijas NVO Bērnu tiesību tīkla prezidējošās organizācijas APTAUJAS REZULTĀTI _____	67
Aptaujas raksturojums _____	67
Jautājumi un atbildes _____	67
KOPSAVILKUMS _____	81
BĒRNU PRIEKŠLIKUMI _____	84
Bērni, kas zaudējuši vecāku gādību un dzīvo iestādēs Organizācijas „GLĀBIET BĒRNUS” APTAUJAS REZULTĀTI _____	85
Anketas _____	85
Literatūras saraksts _____	87
Saīsinājumi _____	89

levads

Šis ir pirmais Bērnu Ziņojums Apvienoto Nāciju Organizācijai no Latvijas. Ideja apkopot bērnu domas par viņu tiesībām un stāvokli tā, lai to uzzinātu pieaugušie Latvijā un pasaulē, radās vairākus gadus atpakaļ, kad „Glābiet bērnus” braukāja pa Latviju filmējot materiālus mūsu producētajam TV raidījumam par bērnu tiesībām. Bērni bija tik brīnišķīgi, pacietīgi pret dzīves grūtībām un gatavi saprast un attaisnot tos, kuri dara viņiem pāri. Bērniem bija idejas un priekšlikumi par to, kas būtu jādara valstij un citiem pieaugušajiem, lai dzīve kļūtu labāka, taču vairums bērnu bija pārliecināti, ka šīs viņu domas nevienam nav vajadzīgas un ka tas īstenībā ir žēl, jo tad pieaugušie daudzus lēmumus pieņemtu savādāk. Tad GB izlēma šo situāciju labot, un, pateicoties Nīderlandes Karalistes vēstniecības un Eiropas Padomes Informācija biroja atbalstam, mēs varam bērnu domas nogādāt līdz tiem, kuri pieņem lēmumus Latvijā un Eiropas Savienībā un ANO, kura var tos ietekmēt. Bērni zināja, ka viņu viedokļi tiks iesniegti ANO, un tādēļ ar lielu atbildības sajūtu sniedza atbildes uz ekspertu sagatavotajiem jautājumiem un izteica priekšlikumus.

Ziņojumā apkopoti bērnu viedokļi un priekšlikumi par problēmām, kuras rada bērnos diskomfortu. Ziņojuma sastādītāji ir organizācija „Glābiet bērnus”, kura no savas puses gatavo arī Latvijas NVO Bērnu tiesību tīkla Alternatīvo Ziņojumu ANO kā komentāru Latvijas valdības ziņojumam. Lai gan abi ziņojumi ir par bērniem, tie atšķiras pēc būtības. Pieaugušo līdzdalība Bērnu Ziņojumā ir izpaudusies vienīgi viņus uzklusot, izplatot aptaujas anketas, apstrādājot un apkopojot datus, kā arī īsumā sniedzot šo datu izvērtējumu. Bērnu Ziņojums skaidri norāda uz ANO Konvencijas par Bērna tiesībām konkrētu paragrāfu ignorēšanu. Bērnu Ziņojums atspoguļo reālo bērnu dzīves ainu bērnu izpratnē mūsu valstī, un tam ir ļoti liela nozīme, jo reālās dzīves redzējums ir ļoti atšķirīgs bērniem un tiem, kuru pienākums ir par bērniem rūpēties. Salīdzinot Valsts Ziņojumu ar Bērnu Ziņojumu, mēs redzam atšķirīgu ainu. Daudziem cilvēkiem, kuru darbs ir saistīts ar bērniem, nav zināmas bērnu domas, viņu vajadzības, attieksme, un tādēļ bieži gadās, ka šie cilvēki nevar veikt savu darbu bērnu labākajās interesēs. Ir nepareizi, ka ¼ daļa Latvijas iedzīvotāju netiek uzklusīta un tās viedoklis netiek ņemts vērā, lemjot par viņu dzīvi. Bērniem nav vēlēšanu tiesību, un līdz ar to viņiem nav pārstāvniecības ne vietējos, ne valsts Parlamentā, ne valdībā. Šī ir bērnu diskriminācijas pazīme, kas ir būtiska jebkuram laikmetam, taču 21.gadsimtā augstās tehnoloģijas attīstības apstākļos kļūst bīstami turpināt nerēķināties ar bērnu viedokli. Bērniem ir jānodrošina reālas tiesības piedalīties lēmumu pieņemšanā par viņu izglītību, veselības aizsardzību un par vides aizsardzību. Šodienas dzīve rit tik strauji, ka pieaugušie ar dažiem lēmumiem var nopietni iedragāt tagadējo un nākamo bērnu dzīvi, jo pieaugušo prioritāte vairākumam ir viņi paši un šodien, nevis bērni un rītdiena. ANO Konvencija par Bērna tiesībām nosaka, ka valstij, pieņemot jebkuru lēmumu, kas tādā vai citā veidā var skart bērnu intereses, bērnu intereses ir jāuzskata par prioritārām. Arī Latvijā mēs redzam bērna viedokļa ignorēšanu visos līmeņos. Lai gan ir izveidotas skolēnu padomes daļā skolu, Bērnu un ģimenes lietu ministrija ir izveidojusi Bērnu Padomi, tomēr šie veidojumi nenodrošina bērnu viedokļa uzklusīšanu, jo pārsvarā tie aptver bērnus no veiksmīgām, nodrošinātām ģimenēm vai ļoti aktīvus bērnus. Visi pārējie ar savām

problēmām un skatījumu uz tām „paliek aiz borta”. Latvija ir nabadzīgākā Eiropas Savienības valsts ar gandrīz vai vissliktākajiem galvenajiem veselības un labklājības statistikas rādītājiem. Valsts politika attiecībā uz bērniem desmitgadē ir bijusi nepārdomāta un haotiska, bet valsts budžets pret bērniem ir bijis ļoti skops. Stāvoklis ir uzlabojies, kopš 2003.gadā tika izveidota Bērnu un ģimenes lietu ministrija. Izlasot Bērnu Ziņojumu, Jūs sapratīsiet nesekmīgās valsts politikas sekas. Lai bērnu stāvokli mūsu valstī uzlabotu, ir nepieciešama patiesi cieša sadarbība starp valsts varu un bērniem. To var panākt, regulāri uzklusot tieši ierindas bērnu viedokļus, nevis izcilniekus vai bērnus no elitārām ģimenēm. Pirmo šādu mēģinājumu ir izdarījis „Glābiet bērnus”, apkopojot vairāk kā 9000 bērnu uzskatus.

Šī darba mērķis bija uzzināt dažādu mērķa grupu bērnu galvenās problēmas, kuras traucē bērniem justies labi, kā arī bērnu priekšlikumus, kā viņu situāciju uzlabot. Latvijas 2004.gada pavasarī tika uzņemta Eiropas Savienībā, kas paver lielas iespējas. Lai varētu šīs iespējas izmantot, bērnu viedokļiem un priekšlikumiem ir jānokļūst gan pie mūsu valsts, gan arī pie ES lēmējvaras un izpildvaras, lai varētu sekmīgāk plānot politiku bērnu labā. Ļoti svarīgi, lai šie dati tiek analizēti ANO, Eiropas Komisijā un Parlamentā, jo tieši šīs struktūras var reāli ietekmēt dalībvalstu un starptautisko institūciju darbību bērnu labā. Politiskie un ekonomiskie procesi, kuri šobrīd norit pasaulē, liecina, ka bērnu intereses un tiesības netiek stādītas kā prioritāte – vides sagandēšana, bruņoti konflikti, pareizas politikas trūkums. Zinātnieki mūs biedē ar negatīvo iespaidu uz vidi un veselību, ko izraisa pietiekami nekontrolēta lauksaimniecība, gēnu inženierija u.c.

20% bērnu nākotnē draud saslimšana ar diabētu II saldo dzērienu un „fast food” lietošanas rezultātā, bet tirgotāju intereses joprojām tiek nodrošinātas, pārdodot šo produkciju skolās un pie skolām. Latvija steidz realizēt ES ieteikumiem atbilstošas reformas pašvaldībās, kuras dažās ES valstīs jau ir izgāzušās, tā vietā, lai ieklausītos mūsu zinātniekos, oponentu ES un mēģinātu saglābt mūsu vēl ar ES tik salīdzinoši nepiesārņoto zemi un kvalitatīvo lauksaimniecības produkciju. Tas viss ietekmēs mūsu bērnus nākotnē, bet vai šodien kāds Latvijas vai starptautiskās lēmējvaras līmenī aicina viņus izteikt savu viedokli? Mūsu šodien darītā sekas iespaidos viņu dzīvi, un tādēļ viņiem ir jādod tiesības veicināt vai bloķēt ikvienu lēmumu, kurš skar viņu intereses.

Informācija par bērnu sniegto datu apkopotāju

Ilgus gadus mūsu valstī strādā vairākas NVO, kuru rūpju lokā ir dažādas bērnu problēmas. Tās NVO, kuru rūpju lokā ir arī bērnu tiesības, ir apvienojušās NVO Bērnu tiesību tīklā. Latvijas Bērnu tiesību tīkls ir biedroorganizācija Reģionālajā tīklā bērniem CAE/NVS&Baltijas valstīs. (Regional network for children in CAE/CIS&Baltic States). Latvijas NVO Tīkla prezidējošā organizācija ir Latvijas organizācija „Glābiet bērnus”. Viena no prezidējošās organizācijas svarīgākajām darbības jomām ir veikt pētījumus un datu analīzi par bērnu tiesību pārkāpumiem valstī, informēt par tiem sabiedrību un izstrādāt priekšlikumus valdībai šo pārkāpumu mazināšanai. Šajā darbā sadarbojas visas Bērnu tiesību tīkla NVO, un GB ir koordinējoša loma.

Vairums NVO Bērnu tiesību tīkla organizāciju, ieskaitot GB, eksistē no 90. gadu sākuma, bet klāt nāk aizvien jaunas. Kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas organizācija GB ir izstrādājusi vairākus desmitus likumu un normu, kuras ir atbalstījušas pārējās tīkla NVO, un panākusi to iekļaušanu likumdošanā. Tīkla organizācijām ir gadu gaitā izdevies panākt daudz projektu un valdības lēmumu, lai uzlabotu bērnu stāvokli kādās konkrētās mērķa grupās. 2000.gadā GB prezentēja ANO NVO tīkla sākotnējo ziņojumu par bērniem Latvijā. 2001.gadā ANO iesniedza rekomendācijas Latvijas valdībai, kurās tika ņemta vērā arī mūsu ziņojumā paustā informācija. Šīm rekomendācijām bija liels iespaids uz tālāko notikumu gaitu mūsu valstī bērnu tiesību jomā. Mēs ceram, ka pirmais bērnu ziņojums arī izraisīs rezonansi un ka ANO un citas starptautiskās institūcijas pēc šī ziņojuma izlasīšanas varēs daudz efektīvāk rīkoties.

Kā tika uzklausi bērnu viedokļi, kuri pausti šajā ziņojumā?

Latvijas organizācijai „Glābiet bērnus” ir 44 vietējās nodaļas un atbalsta grupas, kurās ģimenes un bērni regulāri griežas ar savām vajadzībām. „Glābiet bērnus” centrālajā birojā Rīgā darbojas nevalstiskais bērnu Ombuds. Šeit notiek bērnu uzklausišana pa uzticības telefoniem, kā arī pieņemšanas dienās bērnu problēmas uzklausa un konsultācijas sniedz juristi, mediķi, psihologi un pēc vajadzības citi speciālisti. GB regulāri sazinās ar pārējām Bērnu tiesību tīkla NVO par bērnu problēmām viņu mērķa grupās. Periodiski tiek veikti pētījumi un aptaujas valsts reģionos. Vidēji gadā pie „Glābiet bērnus” kopš 90. gadiem griezās aptuveni 10 000 cilvēku bērnu tiesību pārkāpumu gadījumos. Pēdējos divos gados šī plūsma ir krasi samazinājusies, jo aizvien sekmīgāk strādā oficiāli pašvaldību un valsts dienesti. Sākotnējais „Glābiet bērnus” Alternatīvais ziņojums tika iesniegts ANO 1998.gadā un izskatīts 2000.gadā.

Kopš šī laika „Glābiet bērnus” ir veikusi:

- 1999./2000.gadā bērnu aptauju par vardarbību – 4300 bērni;
- no 2000. līdz 2002.gadam pētījumu par vardarbību pret bērniem 29 aprūpes iestādēs, bērnu namos un internātskolās – tieši intervēti 110 bērni, ar rakstisku anketu palīdzību intervēti 170 bērni;
- no 2004. līdz 2005.gadam bērnu aptauju Latvijas skolās, bērnu namos, parastās un speciālajās internātskolās, aprūpes centros NVO/UNICEF Reģionālā bērnu tiesību tīkla CAE/NVS& Baltijas valstīs Kampanjas „Nepametīsim nevienu bērnu bez palīdzības” ietvaros – 2112 bērni un 300 pieaugušie, kuri ir cieši saistīti ar aptaujātajiem bērniem. Šajā aptaujā tika anketēti bērni no sekojošām Kampanjas mērķa grupām: bērni, kuri dzīvo

nabadzībā; bērni ar speciālām vajadzībām; bērni, kuri zaudējuši vecāku gādību; bērni no etniskajām minoritātēm.

- Vairāki simti tiešo interviju.

- 2 bērnu diskusiju dienas ar ministriju un masu mēdiju pārstāvju piedalīšanos.

Anketas bērnu intervēšanai gatavoja „Glābiet bērnus” biedri – speciālisti darbam ar attiecīgu problēmgrupu sadarbībā ar attiecīgās nozares ekspertiem. Dati, kuri tika iegūti no bērniem tiešu sarunu veidā, pa uzticības telefoniem, konsultācijās, arī tika visus šos gadus fiksēti.

Bērnu vides īpatnības postkomunisma valsts apstākļos

ANO un citām starptautiskām institūcijām, iepazīstoties ar bērnu stāvokli Latvijā, būs interesanti ņemt vērā vidi, kurā dzīvo tie bērni, kuru domas ir apkopotas un analizētas šajā ziņojumā. Latvija ir pirmā vai viena no pirmajām postkomunisma valstīm, kuras bērni sniedz ziņojumu par ANO Konvencijas par Bērna tiesībām ievērošanu. Bērnu stāvoklis Latvijā ir ļoti atšķirīgs, salīdzinot to pēdējos gados ar laiku, kad Latvija bija vardarbīgi iekļauta Padomju Savienībā. Toreiz lielākie trūkumi bērnu dzīvē bija aizliegums brīvi paust savus politiskos un ekonomiskos uzskatus, atzīmēt nacionālos svētkus, būt piederīgam kādai reliģijai, runāt nacionālajā valodā oficiālos pasākumos, izvairīties no komunistiskās partijas kontrolētās bērnu un jaunatnes kustībās; individuālisms tika visādā veidā nosodīts un, ja to minēja raksturojumā, tas bija kauna traips un traucēja bērna vai jaunieša karjerai. Toties bija arī pozitīvas iezīmes – relatīva sociālā drošība – bezmaksas izglītība, medicīnas un sociālā aprūpe, reāls atbalsts daudz bērnu ģimenēm, interešu attīstības nodrošinājums, nelieli, bet stabili ienākumi, bieži mazefektīvi, bet toties lēti medikamenti, ļoti grūti pieejama, bet lēta pārtika, mazkvalitatīva, bet lēta bērnu ēdināšana skolās, bezmaksas vasaras un sporta nometnes. Arī tad bija nelabvēlīgas ģimenes, alkoholiķi un nabadzīgi bērni, taču nabadzīgo skaits bija adekvāts, nepārsniedzot 15% no kopējā ģimeņu ar bērniem skaita. Padomju Savienības republiku kontekstā Latvijā bija viens no augstākajiem dzīves, izglītības, medicīnas un kultūras līmeņiem. Bezdarbs neeksistēja vispār, un par bezdarbību un nestrādāšanu draudēja kriminālatbildība. Darba vieta tika nodrošināta arī pilnīgi antisociāliem tiptiem, un atlaist kādu no darba bija gandrīz vai neiespējami. Latvija bija pilna fabriku, rūpnīcu un uzņēmumu, kuri ražoja ļoti sliktas, neglītas un vairumā nederīgas preces, kuras gadiem vāļājās noliktavās, jo reti kurš tās iegādājās. Lauksaimniecībā iegūtā produkcija bieži tika iegūta nekvalitatīva vai sagandēta nepiemērotās noliktavās. Būtībā Latvijas iedzīvotāju salīdzinoši ekonomiskais stāvoklis bija izskaidrojams ar centralizētu resursu nodrošināšanu no PSRS. Latvijai atgūstot neatkarīgas valsts statusu, šī sistēma sagruva, nekam nederīgās rūpnīcas un lauku fermas tika slēgtas un milzīga daļa ģimeņu apgādnieku kļuva par bezdarbniekiem. Pamazām Latvija padomju „pauzes” dēļ nonāca savai attīstībai katastrofālā situācijā – bez kadriem, bez resursiem, bez pieredzes (Latvija pirms okupācijas pirmās neatkarīgās Latvijas valsts gados ieguva pirmo vietu Eiropā pēc studentu skaita un trešo vietu pēc lauksaimniecības produktu eksporta). Valsts sāka attīstīties mežonīgā kapitālisma virzienā, un vairākām valdībām pietrūka spēju gan šo virzību ietekmēt, gan kompensēt tās iespaidu uz ģimenēm ar bērniem, kad pēkšņi 85% ģimeņu ar bērniem no pieticīgi, bet tomēr pārtikušiem ļaudīm kļuva par sociāli neaizsargātiem un maznodrošinātiem vai galēji nabadzīgiem.

Jau 1993./1994.gadā organizācija „Glābiet bērnus”, apsekojot trīsdesmit tūkstošus ģimeņu ar bērniem, varēja paziņot katastrofālus datus, kuri 1997.gadā tika iesniegti ANO un kurus vēlāk apstiprināja UNDP, bet kurus vairākas Latvijas valdības atkārtoti noliedza kā nepatiesus. Un tie bija, ka aptuveni 85% ģimeņu ar bērniem kopš tā brīža un līdz šodienai dzīvo zem reāla iztikas minimuma; aptuveni pusei ģimeņu ar bērniem nav pieejama adekvāta medicīnas aprūpe un medikamenti, ko tāpat noliedza vairāku valdību labklājības ministri, līdz šos datus apstiprināja Veselības departamenta veiktais pētījums 2000.gadā. Jau kopš tā laika GB ziņoja arī par aptuveni piecpadsmit tūkstošiem bērnu, kuri neapmeklē skolu, tātad 4% bērnu neiegūst izglītību. Pēdējos dažus gadus Izglītības ministrija vairs nenoliedz šo faktu, taču nekas reāls nav ticis izdarīts, lai šos bērnus sameklētu un nodrošinātu viņu tiesības iegūt izglītību. Vēl vairāk, UNICEF Monee centra ziņojums „Pārejas desmitgade” apliecina, ka galvenie bērnu labklājības un veselības rādītāji ir vieni no vissliktākajiem toreizējo Eiropas Savienības kandidātvalstu vidū: mātes mirstība; bērnu mirstība visās vecuma grupās, pusaudžu invalidizācija, saslimstība ar infekcijas un vakcīnatkarīgajām slimībām ir visaugstākās. Vienīgi HIV/AIDS izplatība vēl augstāka ir Igaunijā, bet pašnāvību un depresiju skaits ir vēl augstāks Lietuvā.

Bērnu uzskati par ANO Konvencijas par Bērna tiesībām normu ievērošanu un bērna tiesību pārkāpumiem Latvijā

Ekspertu sagatavots analītisks materiāls, kurš balstās uz „Glābiet bērnus” veikto bērnu uzklauššanu

Kā jau minēts, bērnu viedokļi par problēmām dažādās mērķa grupās tika iegūti, veicot vairāku tūkstošu bērnu rakstisku un mutisku aptauju, kā arī uzklaušot bērnu sniegto informāciju pa uzticības telefoniem un atsevišķās bērnu viedokļu dienās. Vairāki eksperti sadarbībā ar bērniem analizēja iegūtos datus, lai sniegtu priekšlikumus lēmumu pieņēmējiem Latvijā un starptautiskās institūcijās par to, kā mazināt bērnu problēmas. Šajā ziņojuma daļā eksperti ir mēģinājuši atspoguļot un īsi komentēt bērnu paustos viedokļus par to, kuras ANO Konvencijā par bērna tiesībām normas Latvijā tiek pārkāptas.

ANO Konvencijas par Bērna tiesībām I daļa

1. pants

(bērna definīcija)

Daudzi bērni ar īpašām vajadzībām uzskata, ka tiek pārkāptas viņu tiesības tikt uzskatītiem par bērniem līdz 18 gadu vecumam, jo 15 gadu vecumā viņiem nepieciešams atkārtoti iziet visas veselības pārbaudes, lai varētu arī turpmāk saņemt finansiālu atbalstu no valsts. Tas ir liels apgrūtinājums viņu ģimenēm un viņiem pašiem, jo prasa viņu budžetam nozīmīgus izdevumus, kā arī daudzi bērni no sociālā riska ģimenēm nemaz nevar to izdarīt.

Daudzi bērni sūdzas par to, ka vilcienos bērnu biļetes pārdod tikai līdz 10 gadu vecumam. Bērnu biļetes uz dažādiem pasākumiem, kā arī lidmašīnās arī pārdod līdz ierobežotam vecumam. „Ar 11. dzimšanas dienu man taču nekļūst vairāk naudas.”

2. pants (par diskrimināciju)

Relatīvi liels bērnu daudzums uzskata, ka šī panta normas netiek ievērotas, jo pastāv pierādāma bērnu diskriminācija. Visvairāk tiek uzsvērtā „diskriminācija pēc sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, veselības stāvokļa, kā arī etniskās izcelsmes”. Arī šī panta otrā daļa tiek pārskatīta, jo Latvija kā dalībvalsts ar visiem nepieciešamajiem līdzekļiem negādā, lai bērns būtu pasargāts no diskriminācijas, kuras pamats būtu bērna vecāku, aizbildņu vai ģimenes locekļu statuss. Tā, piemēram, GB tiek saņemtas sūdzības par atšķirīgu medicīnisko aprūpi bērniem pilsoņiem un bērniem bezvalstniekiem, arī tādos gadījumos, kad bērns ir bezvalstnieks birokrātisku iemeslu rezultātā nenokārtotu dokumentu dēļ. Liela daļa nacionālo minoritāšu bērnu uzskata, ka viņi tiek diskriminēti, neņemot vērā viņu viedokļus par izglītības reformu un pietiekami neinformējot par tās būtību. Aptaujātie bērni norāda sekojošas diskriminācijas pazīmes:

- trūkst pietiekamas un kvalitatīvas pārtikas - 52%
- trūkst apkures, elektrības, saimniecības un higiēnas piederumu – 44%
- nevar pietiekoši saņemt bērnu ārsta palīdzību – 39%
- trūkst labu medikamentu, kad ir slim – 52%
- nav iespēju piedalīties dažādos pasākumos – 63%
- trūkst mācību līdzekļu – 53%
- ir sliktāka attieksme pret bērniem no nabadzīgām ģimenēm – 44%
- jāmacās sliktā skolā, jo labā nepieņem, jo tā ir citā rajonā

Aptaujājot 1100 skolēnus, salīdzinoši liels procents norādīja, ka viņi pazīst bērnus ar homoseksuālu orientāciju, taču viņi nepārzina šo bērnu problēmas un vai viņiem tās ir. Šis fakts norāda, ka bērnu homoseksualitātes problēmas būtu jāpaceļ skolu psihologu, pedagogu un vecāku līmenī. Šādiem bērniem noteikti ir psiholoģisks diskomforts, un sabiedrībai nav tiesību izvairīties risināt šo problēmu. Ņemot vērā augsto homoseksualitātes līmeni sabiedrībā kopumā, kā arī augstos depresijas rādītājus bērnu un pieaugušo vidū, mēs varam paredzēt, ka zināmam skolēnu daudzumam ir nepieciešams speciāls psiholoģisks atbalsts arī šajā aspektā, tā lai viņi neciestu no diskriminācijas, jo ir piederīgi seksuālai minoritātei.

3. pants (pieņemot lēmumus, ņemt vērā un nodrošināt bērna intereses kā prioritāras)

Daudzi bērni sūdzas par to, ka „tiesa, administratīvie vai likumdošanas orgāni bērna intereses neievēro maksimāli un pirmām kārtām”, kā noteic Konvencija.

3.panta 2.daļa (kas palīdzēs vecākiem un aizbildņiem nodrošināt visu nepieciešamo bērnam)

Bērni, kuri atrodas bērnu namos un aprūpes iestādē, kuri zaudējuši vecākus, izsaka vēlēšanos dzīvot ģimenēs un uzskata, ka šīs viņu tiesības netiek nodrošinātas. Vairāki bērni no šīm iestādēm ir sūdzējušies, ka „valsts nesniedz pietiekamu atbalstu vecākiem un tikai tādēļ esam spiesti dzīvot aprūpes iestādē”. Veģi, Talsu rajonā.”*Kāpēc valstij vai pašvaldībai atrodas liela nauda manu piecu brāļu un māsu dzīvošanai bērnu namā, kur esmu bez saviem vecākiem? Kāpēc viņi nevar iedot mums tikai desmito daļu no šīs naudas, lai mamma var samaksāt par īri un apkuri? Kāpēc mēs nevaram palikt kopā ar*

mammu?” Skandaloza ir bērnu izlikšana no dzīvokļiem par ģimenes parādiem. „Mums ir jāiet uz māju bez jumta, krāsns, es nezinu, kā mēs tur ziemā dzīvosim, jo man ir astma. Kāpēc man jāiet ārā no savas mājas un neviens nepalīdz?” Valstij vajadzētu vairāk palīdzēt bērniem, lai viņiem nav jāpamet savas mājas un jādzīvo aukstumā un neēdušiem.

3.panta 3. punkts (par drošu un veselīgu dzīvi bērnu iestādē)

Joprojām turpina pienākt bērnu sniegtā informācija par darbinieku fizisku, seksuālu, emocionālu vardarbību pret bērniem aprūpes iestādēs. Bērni arī sūdzas, ka par viņu aizsardzību atbildīgās iestādes darbinieki nereti ignorē bērnu viedokli un intereses. Piemērus par šī panta pārkāpumiem var lasīt gan NVO Bērnu tiesību tīkla ziņojuma, gan arī šī ziņojuma sadaļā par vardarbību pret bērniem aprūpes iestādēs. *Taču viens piemērs kā īpaši kļiedzošs ir minams arī šeit. Desmitiem bērnu un jauniešu sūdzējās organizācijai „Glābiet bērnus” par tradicionāli ilgstošu plaša spektra vardarbību kādā sociālās aprūpes iestādē. Bērni sūdzas arī, ka šī vardarbība balstās uz radu būšanu un korumpētām saiknēm, kā arī darbinieku bailēm zaudēt darbu, ja viņi mēģinās palīdzēt bērniem. Lai gan mūsu rīcībā bija 60 stundu garš video materiāls ar bērnu liecībām, kā arī tiesu psihologa un psihiatra slēdziens par to, ka šīs liecības ir pamatotas, lai arī bijām plaši informējuši presi, valdību, Parlamentu, vienīgais rezultāts, ko mums izdevās panākt, bija tas, ka „Glābiet bērnus” tika iesūdzēts tiesā par LM naudu par goda un cieņas aizskaršanu. Pēc tam gadiem ilgusī izmeklēšana un tiesu procesi tā arī nenoveda pie visu vainīgo atlaišanas un sodīšanas. Daļa netika sodīta noilguma dēļ, daļa pēc atlaišanas caur tiesu panāca atjaunošanu darbā. Kāda meitene, kura tagad atrodas Piltenes pansionātā, stāstīja par Veģu audzinātāju D. „Viņš mani iesauca garderobē, aizslēdza durvis, novilkā bikses un darīja. Es teicu: „Man sāp, man sāp”, bet viņš neklausījās. Pēc tam mani veda uz abortu.”. Minētais D. ilgus gadus pēc šī un līdzīgiem nodarījumiem turpināja strādāt Veģos par spīti tam, ka direktori un personāls zināja par garīgi atpalikušas meitenes atkārtotu izvarošanu. D. turpināja strādāt arī ilgu laiku pēc tam, kad GB bija iesniegusi video materiālus ar meitenes un citu bērnu liecībām labklājības ministram un ģenerālprokuroram.*

Mums ir piemēri arī no citām Latvijas vietām, kur vardarbībā un bērnu seksuālā izmantošanā apsūdzēti cilvēki, tajā skaitā arī tādi, kuru vaina ir pat pierādīta tiesā, pēc neilga laika atkal strādā ar bērniem iestādēs, un tiesas spriedumā ir ierakstīts, ka dažus gadus nedrīkst strādāt ar bērniem. Krāslavas rajona Aleksandrovas internātskolā 2 meitenes sūdzējās par direktoru: „Es gribēju pazvanīt uz mājām, viņš iesauca mani kabinetā, aizslēdza durvis un sāka glaudīt. Es teicu nē. Viņš teica, ka es tad nevarēšot zvanīt.”

Daudzi cilvēki, kuri strādā bērnu aizsardzības institūcijās, neatbilst kompetentu orgānu noteiktajiem standartiem.

No bērnu izteikumiem: „Viņi mūs necilvēcīgi sita un pazemoja. Vai viņus sodīs? Mūsos neviens neieklausās, mūs neņem vērā, mēs neesam nekas.”

4.pants (ka valsts darīs visu, lai īstenotu šo Konvenciju, arī piesaistīs starptautisko sadarbību)

Par šo pantu bērniem bija grūtības izteikties un vienīgie viņu komentāri ir sekojoši: „Valsts noteikti varēja darīt vairāk bērnu labā” – to bērni ir sacījuši gandrīz par jebkuru bērnu tiesību jomu – gan sociālo, gan medicīnu, gan izglītību.

Savukārt Bērnu tiesību tīkls uzskata, ka 4.pantā noteiktās prasības Latvijas valsts ir īstenībā uzsākusi konsekventi pildīt tikai pēdējos divos gados, kopš ir izveidota LR Bērnu un ģimenes lietu ministrija. Attiecībā uz sociālajām tiesībām atbildīgās Latvijas institūcijas visai slikti izmantoja pantā noteikto iesaistīšanos starptautiskajā sadarbībā. *Ilgus gadus Labklājības ministrija atraidīja gan caur „Glābiet bērnus” piedāvāto medicīnu palīdzību, gan arī atteicās palīdzēt ar telpām, transportēšanu, muitas izdevumu apmaksu daudzām kravām ar medikamentiem, vitamīniem, bērnu pārtiku, datoriem, kuri tik ļoti bija nepieciešami Latvijas bērniem. Domājam, ka daļēji šīs atteikšanās pamatā bija arī interešu konflikts, jo atsevišķi ministrijas darbinieki bija tieši ieinteresēti attīstīt minēto preču tirdzniecības tīklu Latvijā, lai gūtu peļņu, līdz ar to preces, kas ienāca kā ziedojums, draudēja peļņu samazināt. Tā ar medicīnas katetriem vien „Glābiet bērnus” apgādāja vairumus Latvijas slimnīcu, kurus ziedoja Dānijas „Maersk Medical”.*

6.pants (valsts pienākums maksimāli gādāt par bērna normālu attīstību)

Mūsu valsts nav maksimāli gādājusi, lai bērns „izdzīvotu un maksimāli attīstītos”. Pie situācijas, kad 85% ģimeņu ar bērniem dzīvo zem reālā iztikas minimuma, valsts pabalsts ģimenēm ar bērniem uz vienu bērnu pārsvarā bija vidēji 1/20 daļu no reāla iztikas minimuma, arī bērna piedzimšanas un bērna kopšanas pabalsts, izņemot pašu pēdējo gadu, nevarēja nodrošināt bērna mātei vai tēvam iespēju sagādāt sev un bērnam pilnvērtīgu uzturu. *„Bērns nevar normāli attīstīties, ja viņš nav paēdis”, „Visu ziemu mēs mājās ēdam kartupeļus un putru, man vairāk garšo cepti kartupeļi, bet tos jau var uzcept tikai tad, ja ir eļļa.”*

Normāla attīstība netiek nodrošināta tiem 15 000 bērnu, kuri nav reģistrēti mācību iestādēs un neapmeklē skolu. *Vairākos lauku rajonos un pat Rīgā mums bērni ir sūdzējušies, ka uz skolu no trim var aiziet tikai viens, jo mājās ir vieni ziemas zābaki un tāpat ir ar silto jaku. Regulāri uz GB biroju nāk izmisuši vecāki ar bērniem, kurus draud izlikt vai kuri jau ir izlikti no dzīvokļiem par parādiem. Viņu vidū ir gan sociāli nenobrieduši, margināli cilvēki, taču ļoti daudz ir arī vientuļu vecāku, kuri cīnās un dara visu savā un bērnu labā, bet nespēj nodrošināt iztiku. Ļoti zema samaksa, kuru saņem no saimnieka tirgū „konvertā” daudzas inteligēntas sievietes bezdarbnieces, ir niecīga, bez tam par to netiek maksāti nodokļi. Samaksa par darba dienu kopš 2001.gada līdz 2004.gadam bija vidēji 2 LVL par dienu. Sociālie dienesti bieži nesniedz reālu palīdzību vai tā ir ļoti niecīga. Gan vecāki, gan bērni apliecina, ka sociālo dienestu darbinieki un arī bāriņtiesu darbinieki viņiem uzstājīgi iesaka atdot bērnus aprūpes iestādē, „lai viņi vismaz dabūtu paēst un būtu siltumā”, „pārstājiņiet taču domāt par sevi, padomājiņiet par bērnu, pirms gādāt bērnus vajag taču nokārtot savu dzīvi”. Ģimenes, kurām nepieciešama palīdzība, uzskata, ka normas palīdzības sniegšanai ir pilnīgi nepieņemamas – „valsts garantētais iztikas minimums – LVL 21- var garantēt iztikas minimumu tikai kādam mājdzīvniekam”.*

52% mūsu aptaujāto bērnu liecina, ka ļoti daudziem bērniem trūkst pārtikas, bet vairāk nekā puse bērnu norāda, ka viņiem pieejamā pārtika varētu būt labākas kvalitātes – reti dabū gaļu, augļus, zivis, saknes, pārsvarā pārtiek no kartupeļiem, maizes, piena, putrām.

Iznāk, ka mūsu valsts finansiāli ir gatava gādāt vienīgi par bērniem aprūpes iestādēs, tādējādi pārkāpjot ikviena bērna tiesības augt ģimenē.

7.pants (par reģistrēšanu un pilsonību)

Kā liecina bērnu apaujas dati, tad 24% bērnu nav pietiekamas informācijas, kā iegūt pilsonību; sīkāk skat. sadaļā par etnisko minoritāšu problēmām.

Detalizētāk tiek atspoguļots NVO Bērnu tiesību tīkla ziņojumā

8.pants (tiesības uz identitāti)

GB veica pētījumu bērnu namos 2004/2005.gadā, kurā atklājās, ka daudzās Latvijas bāreņu iestādēs ne bērniem, ne pedagogiem nav skaidrs, pie kādas tautības bērns pieder, kaut arī katram bērnam ir tiesības zināt savu etnisko identitāti. *Kad kādas ebreju biedrības pārstāvji atnāca uz GB, viņi pastāstīja, ka oficiālās iestādēs ir noraidīts viņu lūgums un vēlēšanās palīdzēt ebreju bērniem, kuri atrodas bērnu namos un aprūpes iestādēs. Valsts Cilvēktiesību birojā mums paskaidroja, ka viņiem neesot tiesību sniegt nevienam ziņas par šādu bērnu tautību, jo tās aizsargājot privāto personu datu noslēpums, savukārt Bērnu un ģimenes lietu ministrijā, gan tikai paša ministra līmenī, mums solīja šos datus ebreju biedrībai iedot. Biedrības pārstāve teica, ka tiešām ministrs ir iedevis divu iestāžu koordinātes, diemžēl šajās iestādēs ebreju aktīvisti sastapa neieinteresētu un noraidošu attieksmi. Pēc tam GB viņiem iedeva datus par atsevišķiem ebreju bērniem šajās iestādēs.*

Arī bērni savās aptaujas anketās norāda uz šī Konvencijas panta pārkāpumu, jo aptuveni puse pataujāto bērnu nav saņēmusi nekādu informāciju par etnisko identitāti ne no vecākiem, ne mācību iestādē. Uz jautājumu „Vai tev skolā tiek izskaidrotas tavas tiesības uz etnisku identitāti – savas identitātes saglabāšanu?” tikai 45% atbildēja apstiprinoši.

9.pants (par bērna šķiršanu no vecākiem)

GB regulāri saņem sūdzības no bērniem par to, ka netiek uzklausīts vai ignorēts bērnu viedoklis par to, ar kuru no vecākiem bērns grib palikt šķiršanās gadījumā, kā arī gadījumos, kad tiek lemts jautājums par bērna turpmāko dzīvošanu savā vai aizbildņa ģimenē. *Vēl šajā rudenī GB valdes loceklis, eksperts juridiskos jautājumos, aizstāv tiesā divu bērnu intereses, kuri grib palikt pie audžu vecākiem un nevēlas atgriezties pie savas aklās mātes un aklā patēva, jo uzskata, ka viņiem tur neklājas pietiekamo labi. Attiecīgā bāriņtiesa bērnu viedokli ignorēja. (Kurzeme)*

Pēdējos gados GB arī masu mēdijos un Ģenerālprokuratūrā bija spiests aizstāvēt kāda ģimenes bērnu nama bērnu tiesības (atsaucoties bērnu lūgumam), kurus varmācīgi oficiālās institūcijas izņēma no audžu ģimenes, tādējādi nodarot bērniem lielu psihisku traumu. Oficiālā institūcija, kurai bija jāveic bērnu interešu aizsardzība, tā vietā nodarīja kaitējumu šiem bērniem, ignorēja viņu viedokli un tiesības un darīja visu, lai aizstāvētu savu taisnību par katru cenu. Par to bija sašutuši prokurori gan attiecīgajā J. pilsētā, gan Ģenerālprokuratūrā.

Tāpat tika pārkāpta šī panta otrā daļa, kurā tika atteikts uzklausīt bērnu pārstāvjus un lieciniekus tiesas sēdē.

12.pants (bērna tiesības brīvi paust savu viedokli)

Bērnu izteikumi un anketēšanas rezultāti liecina, ka valsts nenodrošina bērnu tiesības brīvi paust viedokli jebkurā jautājumā, kas skar bērna intereses, kā arī nenodrošina to, ka bērna viedoklim tiks pievērsta pienācīga vērība atbilstoši viņa vecumam un briedumam.

Tā 53% no GB aptaujātajiem bērniem ziņo, ka labprāt vēlētos piedalīties valsts politikas veidošanā attiecībā uz bērniem, taču nav aicināti to darīt. Bērnu uzklausišana valsts līmenī un pašvaldībās neatspoguļo ne vairākuma, ne atsevišķu problēmgrupu bērnu viedokļus. Skolēnu padomēs, pamatskolu konsultatīvās grupās pie ministrijām pārsvarā tiek iesaistīti bērni no stabilākajām un turīgākajām ģimenēm.

Piemērs šī panta 2.daļas pārkāpumam ir kāda tiesa, kas notika pēdējos gados Rīgas rajona tiesā un kurā tiesnese atteicās uzklaut bērnu viedokli ar pārstāvju vai atbilstoša orgāna starpniecību. Tiesnese patiesībā izvairījās pilnvērtīgi aizstāvēt seksuāli izmantota bērna un viņa mātes intereses, uzskatot par prioritārām par bērna seksuālu izmantošanu aizdomās turēta ārzemnieka tēva intereses, ignorējot bērna viedokli.

13.pants (tiesības brīvi izteikties, saņemt un sniegt jebkuru informāciju)

Šajā pantā noteiktās „tiesības meklēt, saņemt un sniegt jebkuru informāciju un idejas jebkurā formā pēc bērna izvēles” var apdraudēt nepārdomāti valsts lēmumi ierobežot bērnu sazināšanās iespējas internetā ar labo nolūku pasargāt viņus no iesaistīšanas pornogrāfijā un citām kaitīgām darbībām. Valstij jāatrod veids, kā aizsargāt bērnus, neierobežojot viņu tiesības uz informācijas apmaiņu.

Daudzi bērni izsakās, ka viņi ļoti pārdzīvo interneta iespēju trūkumu: „Ja es gribu dzīvēt kaut ko sasniegt, manai ģimenei vajag vairāk naudas, jo internets ir dārgs.”

14.pants (tiesības uz domas apziņas un reliģijas brīvību)

Šī panta ietvaros GB ir saņēmis sūdzības attiecībā uz 3.sadaļu par brīvību paust savu reliģiju vai ticību. Sūdzības ir bijušas no abām pusēm - gan no sektantiem vecākiem, kuri aizliedz pārliet bērniem asinis, ja tas ir saistīts ar viņu veselības vai dzīvības glābšanu, gan arī no mediķiem, kuri uzskata, ka valsts viņus neaizsargā par šādu prasību pārkāpšanu.

16.pants (par bērna privātās dzīves noslēpumu)

Bērni uzskata, ka šī panta normas tiek pārkāptas, jo gadās, ka mediķi, skolas psihologs, sociālais pedagogs, bāriņtiesas darbinieks izpauž viņa rīcībā nonākušu personīgu informāciju par bērnu. Īpaši svarīgi tas ir mazos pagastos, ciemos un mazpilsētās, kur ziņu nonākšana atklātībā par, piemēram, bērna slimību, grūtniecību, mājas apstākļiem, nodara bērnam lielu emocionālu pāridarījumu. Bērni izsakās, ka šādu precedentu dēļ viņi nespēj uzticēties daļai amatpersonu un psihologu, kuri taču tiek algoti, lai palīdzētu bērniem risināt viņu problēmas, nevis lai tās vēl vairāk samežģītu. Mūsu rīcībā nav ziņu, ka jebkāda gadījumā mūsu valstī tiku īstenotas šī panta otrajā punktā ierakstītās bērnu tiesības uz šādu iejaukšanos vai apdraudējumu. *Pēdējos gados visu sabiedrību satrauca gadījums, kad skolā tika izpausta informācija par kādu skolēnu, ka viņam ir AIDS. Attieksme bija neviennozīmīga, un neviens nekādu patiesām būtisku sodu nesaņēma. Kāds ārsts no Latvijas mediķu organizācijas ieteica atklāt visus šādus bērnus un izolēt*

viņus no sabiedrības. Kas cits, ja ne pašnāvības mēģinājums, var parādīties šādiem bērniem kā vienīgais risinājums.

Līdzīgi tiek izpausta informācija par nepilngadīgām grūtniecēm, kuras tad mazpilsētas apstākļos tiek līdz mūža beigām uzskatītas par palaistuvēm ar visām no tā izrietošajām sekām viņu izaugsmes iespējām.

Daudzi bērni ir sūdzējušies par to, ka pedagogi izmanto viņu rīcībā nonākušās negatīvās ziņas par bērna ģimeni, lai bērnam izteiktu aizrādījumus sakarā ar kādu bērna pārkāpumu. Bērni ir minējuši sekojošus piemērus: „Ko citu gan var gaidīt no bērna, kura vecāki ir dzērāji vai zagļi, vai salašņas, vai kuri ģērbjas humpalās, vai kuri dzīvo no pabalstiem utt.” Šo informāciju pēc tam klasesbiedri izmanto bērna kaitināšanai un pazemošanai, taču parasti nekādu sodu par neētisku attieksmi pret bērniem pedagogi nesaņem.

17.pants (par masu mēdijiem)

„Dalībvalstis atzīst masu informācijas līdzekļu svarīgo lomu un nodrošina, lai bērnam būtu pieejama informācija un materiāli no dažādiem nacionālajiem un starptautiskajiem avotiem, it īpaši tāda informācija un materiāli, kuru mērķis ir sekmēt bērna sociālo, garīgo un morālo labklājību, kā arī veselīgu fizisko un psihisko attīstību. Šajā nolūkā dalībvalstis: a) stimulē masu informācijas līdzekļus izplatīt informāciju un materiālus, kas ir derīgi bērnam sociālā un kultūras aspektā un atbilst 29.panta mērķiem; b) stimulē starptautisko sadarbību šādas no dažādiem kultūras, nacionālajiem un starptautiskajiem avotiem iegūtas informācijas un materiālu sagatavošanā, apmaiņā ar to un tās izplatīšanā; c) stimulē bērnu literatūras izdošanu un izplatīšanu; d) stimulē masu informācijas līdzekļus, lai tie veltītu īpašu uzmanību kādai minoritāšu grupai vai pamatiedzīvotājiem piederošā bērna vajadzību apmierināšanai valodas jomā; e) stimulē pienācīgu principu izstrādāšanu bērna aizsardzībai pret viņa labklājībai kaitīgu informāciju un materiāliem, ņemot vērā 13. un 18.panta noteikumus.”

Pa uzticības telefonu bērni un vecāki ir gadiem sūdzējušies par labu informatīvu un izglītojošo raidījumu trūkumi valsts radio un TV. Bērnu grāmatas pārsvarā esot ļoti dārgas, acīmredzot netiek valsts subsidētas. Savukārt lauku bibliotēkas ir tik trūcīgas, ka tām nav iespējas iegādāties daudz labu grāmatu. Masu informācijas līdzekļos nav programmu pie kādas minoritātes piederušo bērnu vajadzībām.

17.pantā ir norādīta masu informācijas līdzekļu svarīgā loma saistībā ar 29.panta normām par virzību bērna izglītošanā. Gan bērni, gan ģimenes, gan eksperti atzīst, ka gan 17., gan 29.panta prasības pārsvarā netiek pildītas, jo ir skaidrs, ka valsts nepiešķir budžetu masu mēdijiem tam, „lai viņi maksimāli attīstītu bērnu personību, talantus un garīgās spējas, vairotu cieņu pret cilvēka tiesībām un pamatbrīvībām, vairotu cieņu pret viņa kultūridentitāti, valodu un vērtību, pret tās nacionālajām vērtībām, kā arī pret civilizācijām, kas ir citādas nekā viņiem”. Bērniem pagaidām nav nekādu cerību, ka valsts varētu pildīt šī Konvencijas panta prasības, uz ko mūsu valdībai un parlamentam būtu jānorāda ANO un citām starptautiskām organizācijām.

Vairums bērnu, kuriem ir iespēja skatīties satelītprogrammas, norāda, ka viņi vispār neskatās Latvijas TV pārraides, tās neskatoties arī tie bērni, kuriem ir iespēja lietot internetu.

18.pants (par valsts atbalstu ģimenei bērna audzināšanā)

Panta 2. un 3. daļā minētie valstu pienākumi palīdzēt vecākiem un aizbildņiem pildīt bērnu audzināšanas pienākumus kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas ir tikuši pildīti ļoti nepilnīgi. Bērnu iestāžu tīkla attīstība ir bijusi nepietiekama. Sevišķi pietrūkst aprūpes dienestu strādājošu vecāku agrīna vecuma bērniem. Reāli kādam no vecākiem ir jāsēž mājās vai jāņem aukle, ja viņš grib strādāt. Pēdējā gadā situācija uzlabojusies bērniem līdz gada vecumam, jo Bērnu un ģimenes lietu ministrija ir panākusi bērna kopšanas pabalstu līdz viena gada vecumam vienam no vecākiem vidējās mēnešalgas apmērā.

Pēdējā gada laikā daudzi bērni smagi pārdzīvo to, ka viņu vecāki, nabadzības un izmisuma dzīti, ir aizbraukuši strādāt uz ārzemēm, pametot bērnus Latvijā visai apšaubāmā pieaugušo uzraudzībā vai vispār bez pieaugušo uzraudzības. Pēc dažādiem avotiem ir atšķirīga informācija par aizbraukušo skaitu, bet tas svārstās no 60 000 līdz 100 000 cilvēku, kas ir aptuveni desmitā daļa valsts darbaspējīgo personu. „Glābiet bērnus” biedri, kuri strādā bāriņtiesās norāda, ka šādu gadījumu ir ļoti daudz un viņi vienkārši netiekot galā, lai atrisinātu pamesto bērnu problēmas. Ir ziņas, ka to bērnu vidū, kuri regulāri pazūd jeb vispār ir pazuduši bez vēsts, vairāku vecāki ir devušies peļņā uz Īriju un Angliju. Valstī nav izstrādāta nekāda koncepcija, kā palīdzēt lielajam skaitam bērnu, kuru vecāki aizbraukuši peļņas darbos uz ārzemēm – lai garantētu šo bērnu tiesības, tajā skaitā, apmierinošu sociālo stāvokli un drošību. 2005.gada nogalē Valsts Prezidentes uzdevumā valdība nodibināja komisiju, lai meklētu risinājumus kā apturēt darba spēka aizplūšanu no Latvijas, taču, cik zināms, valsts līmenī nekas nav darīts, lai kontrolētu un nodrošinātu peļņā aizbraukušo vecāku bērnu stāvokli.

19.pants (par aizsardzību pret vardarbību, izmantošanu, sliktu apiešanos vai ekspluatāciju)

Bērni uzskata, ka šajā pantā ietvertās bērnu tiesības joprojām netiek kvalitatīvi nodrošinātas. Par vardarbību ģimenē bērni pārsvarā neiedrošinās ziņot. Ar retiem izņēmumiem bērni arī neziņo par pedagogu un citu iestāžu darbinieku vardarbību pret viņiem, jo baidās no negatīvās pieredzes, ko ir guvuši, redzot kādas sankcijas pēc šādas ziņošanas ir sekojušas pret citiem bērniem. Ja kāds bērns ziņo attiecīgām iestādēm vai GB, tad mums ir piemēri, kur bērnu par sacelto rezonansi kaunina pārējie pedagogi vai darbinieki. *2005.gada ziemā uz GB piezvanīja 9 gadus veca meitene, kura teica, ka ir ļoti bēdīga un uztraukusies, jo māte viņu nemīlot. Bērns sūdzējās, ka katru reizi māte atraidot viņas vēlēšanos aprunāties un lielāko laiku daļu pavada ar savām paziņām. Kad mēs piezvanījām skolas direktorei, viņa izturējās ironiski un ļoti noraidoši un teica, ka bērna māte esot visnotaļ pozitīvs cilvēks, iesaistīta pašdarbības kolektīvos un ļoti sabiedriski aktīva. Mums šķita dīvaini, ka skolas direktore nebija saņēmusi nekādu izglītību par to, kas ir emocionāla vardarbība, bērna pamešana novārtā kā vardarbības paveids. Direktorei vis nešķita pašsaprotami, ka, ja maza meitene ir spiesta zvanīt sabiedriskai organizācijai, lai lūgtu palīdzību, tad viņa patiešām jūtas slikti. Daudzu pedagogu vidū ir ārkārtīgi zems psiholoģijas līmenis, jo šāds priekšmets nav pedagogu obligāto priekšmetu sarakstā.*

Jau komentējot atsevišķus iepriekšējos pantus minējām par gadījumiem, kur ne valsts, ne pašvaldību institūcijas nav veikušas pietiekamu preventīvo darbu. 2000./2001. gada aptaujā ar 4300 bērnu anketēšanu Latvijas skolās 18% bērnu uzrādīja, ka viņi cieš no fiziskas vardarbības ģimenē un skolā, 2% bērnu cieš no seksuālās vardarbības. Savukārt

aptuveni puse bērnu norādīja uz pazīmēm, kas liecina, ka viņi cieš no emocionālas vardarbības ģimenē un skolā. Bērnu sniegtās atbildes GB, UNICEF, Dārdedzes pētījumos procentuāli variē, taču ir pilnīgi skaidrs, ka valsts statistika neatbilst nevienam no minētajiem skaitļiem. Arī attiecīgās pagasttīesas un citi dienesti nav veikuši situācijas uzraudzības darbu par to, kā no viņu teritorijām nākušie bērni jūtas iestādēs. Arī vairākos gadījumos, kad GB bija informējusi pašvaldību un valsts iestādes par dažāda veida vardarbību pret bērniem, efektīva palīdzība bērniem kopumā netika nodrošināta. Tika veikti tikai atsevišķi posmi no nepieciešamās palīdzības ķēdes (skat. Sadaļā par pētījumu par vardarbību bērnu iestādēs). *Tā, piemēram, nespēju aizvest bērnus uz psiholoģiskām un psihiatriskām ekspertīzēm policijas un pašvaldības dienesti motivēja ar benzīna trūkumu.*

20. un 21. pants (par bērniem, kuri zaudējuši vecāku gādību)

Aptaujātie bērni bāreņi aprūpes iestādēs izsaka savu izmisumu un sašutumu par to, ka viņiem gadiem jāatrodas ārpus ģimenes bērnu namos. Puse bērnu ziņo, ka viņi atrodas bērnu namos no 4 līdz 10 gadiem un visu šo laiku atbildīgie dienesti nav papūlējušies atrast bērniem audžuģimeni, aizbildņus vai uzlabot stāvokli viņu ģimenēs, lai bērni varētu tur atgriezties (ja tādas ir). 90% bērnu šajās iestādēs jūtas vientuļi un tikai 40% jūtas mīlēti. 100% bērnu aizietu no bērnu nama vienai kur, ja tas būtu iespējams, un tikai 10% bērnu būtu zēl atstāt bērnu namu.

GB vērsušies bērni, kuri sūdzējušies par adopciju uz ārzemēm, šķirot viņus no brāļiem vai māsām. Jau rakstījām, ka pienācīga uzmanība netiek veltīta bērna etniskajai izcelsmei. Joprojām ir ļoti maz audžuģimeņu, tādēļ nav ģimeņu, kur bērnus ievietot uz īsāku laiku, tādēļ viņi nonāk ģimenēs. Lai gan BĢM pieliek lielas pūles, lai atbalstītu audžuģimeņu attīstību, tas tomēr nenotiek, jo 10 – 12 gadus pirms tam valstisks darbs šajā jomā nenotika, tieši otrādi, vajadzība pēc audžuģimenēm tika noraidīta un apšaubīta daudzus gadus pat Labklājības ministrijā. Aizspriedumi pret audžuģimenēm ir arī daudzās pašvaldībās, jo daļa iedzīvotāju apskauž audžu vecākus par naudas saņemšanu un uzskata, kad bērniem ir jāpaliek vai nu viņu pašu ģimenēs, vai iestādēs. Joprojām ļoti lēni notiek apstākļu radīšana bērnu nodošanai adopcijai.

Joprojām tiek pārkāptas bērna tiesības, kurām uz laiku vai pastāvīgi atņemta viņa ģimeniskā vide vai viņa vitālajās interesēs viņam nav atļauts šajā vidē palikt. Panta 3.daļa paredz bērna nodošanu audzināšanā jeb adopciju. Ievietošana attiecīgās bērnu aprūpes iestādēs tiek paredzēta ar atrunu - „ja nepieciešams”. Pēdējos 2 gados situācija ir salīdzinošu uzlabojusies, bet līdz Bērnu un ģimenes lietu ministrijas izveidošanai 20. un 21. pantā reglamentētās bērnu tiesības tika regulāri pārkāptas, par ko Latvijas valsts saņēma ANO aizrādījumu 2001.gadā. Toreiz GB informēja ANO pa šo pantu neievērošanu un audžuģimeņu kā alternatīvās aprūpes veida neeksistēšanu valstī.

23.pants (par bērniem ar īpašām vajadzībām)

Bērnu sūdzības par šī panta normu pārkāpumiem ir detalizēti izklāstītas ziņojuma sadaļā par bērnu ar īpašām vajadzībām aptauju. Galvenās bērnu sūdzības ir par galīgi nepiemērotu vidi bērniem ar kustību traucējumiem, kā arī par dārgām transporta izmaksām un nespēju izmantot sabiedrisku transportu dažādu pasākumu apmeklēšanai. Bērni pārdzīvo, ka ir atrauti no ģimenes un spiesti mācīties speciālās internātskolās, tādēļ

redz savus vecākus tikai nedēļas nogalēs. Pusaudži sūdzas par valsts prasību iziet atkārtotas medicīniskas pārbaudes, jo citādi nevar saņemt pabalstus. Daudziem trūkst finansiālu un tehnisku iespēju iziet šīs pārbaudes un viņi nesaprot, kādēļ gan valsts neturpina sniegt šo palīdzību bez papildu apgrūtinājumiem līdz 18 gadu vecumam. Bērni sūdzas par sezonai atbilstošu ortopēdisko apavu trūkumu, jo tie ir ļoti dārgi, taču valsts apmaksā tikai vienu pāri gadā, tāpēc viņiem nav vispār sezonai piemērotu apavu. Vājdzirdīgie bērni sūdzas, ka nav viņiem piemērotu raidījumu valsts televīzijā. Vājredzīgi bērni - par to, ka nav pieejama ANO Konvencija Braila rakstā. Vairāki bērni no internātskolas vājredzīgiem sūdzas par emocionālu vardarbību no atsevišķu pedagogu puses. *2004.gadā kāda meitene no J.pilsētiņas mēģināja izdarīt pašnāvību. Bērns šo izmisuma soli skaidroja ar pedagogu pazemojošo attieksmi, nosodot un iegrožojot individuālisma izpausmes, tādas kā ģērbšanās stilu, izteiksmes veidu, vēlmi doties pastaigā ārpus režīmā noteiktām stundām.* Ļoti liels procents bērnu sūdzas par to, ka nesaņem dzīves vietā nepieciešamās procedūras un ka nejūt atbalstu un sapratni skolā, iestādēs un pat ģimenēs. Un par to, ka viņi netiek uzklausti, bērnu galvenie priekšlikumi ir, lai tiktu vākta informācija no pašvaldībām par tiem bērniem, kuri nesaņem palīdzību, iesaka veicināt draudzīgas vides veidošanu skolās un izglītot veselos bērnus, lai viņi vairāk kontaktējas ar bērniem, kuriem ir īpašas vajadzības (detalizēti skat. sadaļā par bērnu ar īpašām vajadzībām aptauju).

Latvijā ir arī milzīga grupa bērnu, domājams 5-7% no visa bērnu skaita, ar tā saukto uzmanības deficīta sindromu. Šo bērnu labā pašlaik valstiskā līmenī netiek darīts nekas nopietns valstiskā līmenī. Par to sūdzas paši bērni un viņu ģimenes, jo šo visādi talantīgo bērnu attīstība un socializācija ir apdraudēta, ja valsts aktīvi nerīkosies. Daudziem no bērniem ar uzmanības deficītu ir pašnāvības domas. *Es negribu dzīvot, jo visi mani ienīst. Es visiem riebjos, bet es nevaru būt savādāks.*

Īpaši traģisks ir bērnu ar psihiskām saslimšanām stāvoklis. Īrijas organizācija Shoes for Children lūdza GB iesaistīties palīdzībā bērniem kādā psihoneiroloģiskā pansionātā. *Bērni A.pilsētiņas pansionātā dzīvo ļoti lielā saspīestībā, vairums darbinieku viņus neuzskata par personībām, ar kurām būtu jārēķinās. Lietas, kuras esam ziedojuši bērnu izklaidēšanai un attīstībai, piemēram, televizori, nenonāk bērnu lietošanā, bet gan stāv darbiniekiem paredzētā telpā, kur bērni to nekad neskatās. Šī organizācija lūdza arī GB palīdzēt sakarā ar humānās palīdzības izsaiņošanu V.pansionātā, kura darbinieki izvadājuši ziedotās mantas par savām mājām. Policijas attieksme bija pilnīgi noraidoša, acīmredzot tādēļ, ka vairāki policijas un aprūpes centra darbinieki ir radnieki.*

Aprūpes iestādēs bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem netiek nodrošināta izglītība atbilstoši viņu iespējām. Bērni ar fiziskas un garīgas attīstības traucējumiem atrodas vienkopus, un ar tiem, kuriem garīgā attīstība ir pietiekami laba, netiek adekvāti strādāts. Daudzi bērni sūdzas, ka viņiem pie mazākas agresijas izpausmes tiek varmācīgi injicēti medikamenti.

Pārkāpts tiek arī 23.panta 4.punkts, kas nosaka starptautiskās palīdzības iespēju piesaistīšanu mazspējīgo bērnu problēmu risināšanā. Šīs iespējas netiek pietiekami izmantotas. Īpaši tas attiecas uz bērniem ar uzmanības deficīta sindromu un bērniem, kuriem Latvijas mediķi nespēj sniegt nepieciešamo palīdzību, bet valsts nenodrošina šīs palīdzības saņemšanu ārvalstīs, kā arī nesniedz informāciju par šādām iespējām.

24.pants (veselība)

24. panta 1.punkts nosaka, ka bērnam ir tiesības izmantot visaugstvērtīgāko pieejamo medicīnas apkalpošanu un ka dalībvalstis centīsies nodrošināt, lai nevienam bērnam nebūtu liegtas tiesības piekļūt šādiem pakalpojumiem. Bērni mums ir snieguši informāciju, ka 39% bērnu vajadzības gadījumā nav pieejama bērnu ārsta palīdzība. Kvalitatīvus medikamentus līdzekļu trūkuma dēļ nevar saņemt 52% bērnu. Valstī reformas rezultātā kļūst aizvien mazāk bērnu ārstu, un tos aizstāj ģimenes ārsti, kuriem bieži nav pietiekamu zināšanu šaurākās pediatrijas nozarēs, bērni un ģimenes sūdzas, ka daudzi ģimenes ārsti nedod norīkojumus pie speciālistiem, lai gan paši nespēj sniegt adekvātu palīdzību. GB saņem šādu informāciju pa uzticības telefoniem, un, veicot konsultācijas, šīs ziņas apstiprinās. *Tā, piemēram, kādam bērnam no D.pilsētas tika ilgstoši ar antibiotikām ārstēta caureja, lai gan bērnam nebija nekādas infekcijas, bet gan kāda fermenta trūkums. Neskaitāmiem bērniem tiek ieteikts pārtraukt dabīgo barošanu ar mātes pienu, nemotivēti ieskaidrojot mātei, ka bērnam esot mātes piena nepanesamība.*

Panta 2. daļā noteikts, ka valsts īpaši rūpēsies, lai

a) „mazinās zīdaiņu un bērnu mirstību”. Zīdaiņu un bērnu mirstība visās vecuma grupās Latvijā daudzus gadus bija augstākā ES kandidātvalstu, tagad ES dalībvalstu vidū;
c) „tīktu apkarotas slimības un novērsta uztura nepietiekamība...”, ieviešot viegli pieejamus higiēnas priekšmetus un apgādājot ar prasībām atbilstošiem pārtikas produktiem un tīru dzeramo ūdeni”. Saslimstība ar tuberkulozi un citām infekcijas un vakcīnatkarīgajām slimībām arī Latvijā ir viena no augstākajām ES. Vairumā Latvijas slimnīcu un skolu tualetes telpās nav ne tualetes papīra, ne ziepju, ne dvieļu.

Sevišķi ciniski Latvijā skan Konvencijas norma, ka „valsts novērsīs uztura nepietiekamību”, apgādājot ar prasībām atbilstošiem, barojošiem pārtikas produktiem. No 1100 par nabadzību aptaujātajiem bērniem Latvijas skolās 52 % norādīja, ka ļoti daudziem bērniem nav pieejams pietiekami daudz ēdiena. Bērniem tīri kvantitatīvi trūkst pārtikas; runājot par kvalitāti, tikai neliels procents bērnu pietiekami saņem pilnvērtīgas olbaltumvielas, mikroelementus un svaigus dārzeņus un augļus.

Bērni un viņu vecāki norāda, ka pārkāptas arī ir vairākas citas normas, kas ir ietvertas šajā pantā. Īpaši viņu uzsver, ka ne „bērni, ne vecāki netiek valsts līmenī kvalitatīvi informēti par bērnu veselību, uzturu, higiēnu, zīdīšanas priekšrocībām, nelaimes gadījumu novēršanu, tā lai viņi varētu šajos jautājumos izglītoties un tīktu atbalstīti iegūto zināšanu izmantošanā”. Tāpat arī 24.panta 2. daļas f) punkta norma netiek pietiekami nodrošināta - „izglītošanas darbs un pakalpojumi profilaktiskās, medicīniskās palīdzības un ģimenes plānošanas jomā”. *Daudzi kādas ģimnāzijas skolēni Cēsu rajona ģimnāzijā asi kritizē pedagogu mācīšanas līmeni un metodi.* Šo zināšanu trūkumu bērnos apliecina arī ļoti augstais mazgadīgo grūtnieču skaits (vairāk nekā 800 2004.gadā jeb aptuveni 5% no pieaugušo kopskaita) un tas, ka bērniem, gan arī finansiālu iemeslu dēļ, nav pieejami izsargāšanās līdzekļi. Panta 3.daļā teikts, ka dalībvalsts darīs visu, lai pamazām izzustu tradicionāli praktizētās bērnu veselībai kaitīgās ierāžas, taču valsts pārkāpj šo savu saistību, atļaujot tirgot skolās saldus gāzētos dzērienus, kuru lietošana aptuveni pusei Latvijas bērnu rada gremošanas sistēmas diskomfortu vai saslimšanas, kā arī ir to priekšnoteikums. Dalībvalstis atzīst masu informācijas līdzekļu svarīgo lomu un nodrošina, lai bērnam būtu pieejama informācija un materiāli no dažādiem nacionālajiem un starptautiskajiem avotiem, it īpaši tāda informācija un materiāli, kuru mērķis ir sekmēt bērna sociālo, garīgo un morālo labklājību, kā arī veselīgu fizisko un psihisko attīstību.

Šajā nolūkā dalībvalstis: a) stimulē masu informācijas līdzekļus izplatīt informāciju un materiālus, kas ir derīgi bērnam sociālā un kultūras aspektā un atbilst 29.panta mērķiem; b) stimulē starptautisko sadarbību šādas no dažādiem kultūras, nacionālajiem un starptautiskajiem avotiem iegūtas informācijas un materiālu sagatavošanā, apmaiņā ar to un tās izplatīšanā; c) stimulē bērnu literatūras izdošanu un izplatīšanu; d) stimulē masu informācijas līdzekļus, lai tie veltītu īpašu uzmanību kādai minoritāšu grupai vai pie pamatiedzīvotājiem piederošā bērna vajadzību apmierināšanai valodas jomā; e) stimulē pienācīgu principu izstrādāšanu bērna aizsardzībai pret viņa labklājībai kaitīgu informāciju un materiāliem, ņemot vērā 13. un 18.panta noteikumus diabēta II attīstībai. *Daļa bērnu un viņu vecāku periodiski griezās ar priekšlikumiem pie GB, lai mēs savos TV raidījumos iekļautu attiecīgu valsts un pašvaldību to amatpersonu kritiku, kuras to pieļauj.* Laikā, kad daudzas valstis, t.sk. mūsu kaimiņvalstis Baltijā, nodrošina skolēnu brīvpusdienas, Latvijā 52% skolēnu atzīstas, ka viņi nejutās paēduši normālu ēdienu. Daudzu pēdējo gadu laikā bērni izsakās, ka viņiem pietrūkst skolas agrāko māsiņu. Tāpat ļoti daudzi bērni norāda uz savām zobu problēmām, kuras daudzi stipri pārdzīvo estētisko apsvērumu dēļ. Intervējot vecākus un bērnus atklājas, ka, lai gan medicīna pie mums skaitās bezmaksas, zobārsti, kuriem jāapkalpo bērni bez maksas, nav vairumam reāli pieejami, jo viņu trūkst. Bērnu tiesību pārkāpumi veselības jomā detalizēti analizēti GB sastādītajā bērnu tiesību ziņojumā ANO, kurš arī ir iesniegts ANO izskatīšanai 2006.gada janvārī un maijā un pieejams mūsu mājas lapās.

Arī 24.pantā 4. punktā, līdzīgi kā vairošos citos Konvencijas pantos, ir minēts Latvijas pienākums piesaistīt starptautisku palīdzību, lai pilnībā realizētos šajā pantā atzītās tiesības. Veselības ministrija (VM) daudzus gadus bija iekļauta Labklājības Ministrijas (LM) sastāvā, kurā ar bērnu veselības jautājumiem nodarbojās minimāli, demonstrējot nekompetenci un izvairīšanos (no NVO biedru, ārstu viedokļiem). Tagad VM ir atdalīta, taču sabiedrībai nav informācijas par to, ka tā būtu reāli paveikusi kaut ko patiešām būtisku bērnu veselības labā. Joprojām Latvijā mazāk nekā piektā daļa māšu zīda bērnus līdz pusgada vecumam, joprojām galvenie bērnu veselības rādītāji ir sliktākie ES dalībvalstu vidū, joprojām nav novērsts joda deficīts un tā radītās sekas grūtniecēm un bērniem.

25.pants

Šī panta prasības daudzos gadījumos vispār netiek realizētas: apsekojot vairāk nekā 20 bāreņu un citas bērnu aprūpes iestādes, GB konstatēja, ka reāli mediķu darba kvalitātes kontrole šajās iestādēs nenotiek. Savukārt pagasttiesas un bāriņtiesas no rajoniem, no kuriem bērni ir nosūtīti, kā arī valsts institūciju sūtītās komisijas savus pienākumus vai nu vispār neveic, vai veic formāli attiecībā uz bērna viedokļa uzklaušanu un izvērtēšanu un attieksmi pret tiem. *Viens no piemēriem:*

kādā no aprūpes iestādēm Kurzemē vidējā un augstākā līmeņa mediķi neziņoja par vardarbību pret bērniem un tās rezultātā nodarīto kaitējumu bērniem, tāpat arī par iestājušos grūtniecību neziņoja bērnu likumīgajam pārstāvim, kā arī tika pretēji noteikumiem nenoslēgtās telpās uzglabāti medikamenti un ķīmiskas vielas, ar kurām saindējās bērni. No bērnu apmeklējošām komisijām, kuras nāca no LM, pārstāvji nebija uzklaušējuši pašus bērnus. Atbildīgie LM darbinieki bija ignorējuši atsevišķu drosmīgu

darbinieku sniegto informāciju par vardarbību pret bērniem, medicīniskas palīdzības nesniegšanu. Cēloņi netika novērsti, vainīgie netika sodīti, bet pret ziņotājiem tika pielietotas represijas. Vairākos gadījumos, kad aprūpes iestādēs tika pieļauta vardarbība un citi bērnu tiesību pārkāpumi, apsūdzētos darbiniekus un viņu uzraugošo institūciju darbiniekus vienoja radnieciskas vai koruptīvas saiknes. Kopš BGLM izveidošanas kontrole šajās iestādēs tiek vairāk uzraudzīta. Tāpat tiek strādāts arī ar bāriņtiesu, pagasttiesu un citu bērnu tiesībās iesaistīto speciālistu izglītošanu.

26. un 27. pants (par sociālo nodrošinājumu un attīstībai nepieciešamo dzīves līmeni) Pantos atrunātas bērnu tiesību normas attiecībā uz sociālo nodrošinājumu un viņa fiziskajai, psihiskajai, garīgajai, tikumiskajai un sociālajai attīstībai nepieciešamo dzīves līmeni. Latvija vēl nav labklājības valsts, un tādēļ valsts puse varētu oponentēt, ka tai nav iespēju nodrošināt ar minēto katru savas valsts iedzīvotāju. Tomēr Latvija ir ratificējusi šo ANO Konvenciju, un gan bērni, gan mēs GB, gan citu NVO eksperti esam pilnīgi pārliecināti, ka valsts ir darījusi un dara par maz, lai nodrošinātu Konvencijas 26. un 27.pantā noteiktās bērna tiesības. Bērnu sniegtā informācija par savu biedru stāvokli Latvijā apliecina iepriekš teikto. (Sīkāk skat. sadaļā par Aptauju skolās un bērnu iestādēs visā Latvijā)

Bērnu sniegtās norādes par masveida nabadzību:

- par maz ēdiena - 52% bērnu
- trūkst apkures, elektrības, mājtsaimniecības un higiēnas priekšmetu – 44% bērnu
- trūkst nepieciešamo medikamentu – 52%
- trūkst mācībām nepieciešamo līdzekļu – 53%
- nav iespēju apmeklēt bērnu ārstu – 39%
- trūkst iespēju piedalīties pasākumos – 63%
- bieži jūtas vientuļi vai nomākti – 75%
- netiek pietiekoši uzklauti un nav kam lūgt padomu – 76%

Gan bērni, gan pieaugušie uzskata, ka valsts nav atzinusi patieso bērnu un iedzīvotāju stāvokli un ka trūcīgo un nabadzīgo cilvēku skaits ir daudz lielāks, nekā kopš neatkarības atgūšanas deklarē vairākas Latvijas valdības iedzīvotājiem un pasaulei. Gan bērnu nosauktie skaitļi, gan pārējie GB u.c. NVO pētījumi, gan UNDP dati apliecina, ka pāri par 80% ģimeņu ar bērniem dzīvo zem reāla iztikas minimuma, bet ar 3 un vairāk bērniem - pat 93% ģimeņu. Šī atšķirība starp visus šos gadus valsts deklarētajiem un NVO un arodbiedrību skaitļiem ir radusies tādēļ, ka Latvijas valdības bija izvēlējušās nepareizus vērtēšanas kritērijus. Visus neatkarības gadus, izņemot pašus pēdējos, valsts neatzina NVO un arodbiedrību noteikto iztikas minimumu, bet gan minēja savu, par kuru nekādi nebija iespējams segt cilvēkam nepieciešamos izdevumus. Tā vēl līdz 2004. gadam valsts bija atzinusi par valsts garantēto iztikas minimumu vienai personai aptuveni 30 eiro, lai gan tajā laikā reālais iztikas minimums bija 150 eiro. Ja ģimenē bija lielāki ienākumi, nekā 30 eiro uz personas (pirms nodokļa nomaksas(!); tātad vēl krietni mazāk), tad atbilstoši vietējai likumdošanai ģimenei nebija likumīga pamata lūgt sociālo palīdzību. *Laikā, kad GB veica bērnu aptauju, kāds mazs zēns Kurzemē Latvijas dienvidrietumos rakstīja mums: „Lai mums nebūtu jādzīvo nabadzībā, lai mazas sejas varētu smaidīt un lai veselība būtu tik stipra kā betons.”* Gan bērni gan pieaugušie mūsu valstī ir ļoti pacietīgi un saprot valsts grūtības, taču valdības nedrīkst šo pacietību un sapratni izmantot un veltīgi izsmelt, izvairoties lietas nosaukt īstajos vārdos. Īstajos

vārdos bērnu un ģimeņu lietas ir šādas, ka vidēji 85% ģimeņu ar bērniem ar saviem ienākumiem (jo tie ir zem 150 eiro uz cilvēku pēc nodokļu nomaksas) nevar nopirkt kvalitatīvu sabalansētu pārtiku, samaksāt par apkuri un siltumu, nopirkt pieklājīgu apģērbu, iegādāties grāmatas un apmeklēt kultūras, sporta un veselībai nepieciešamus pasākumus. Gan strādniekiem, gan pedagogiem, gan ārstiem, gan ierēdņiem ir jāizvēlas, kuru no nosauktajām dzīves nepieciešamībām ignorēt. Pilnīgi loģiski, ka vairums iegādājas mazvērtīgu pārtiku, lai neiekļūtu parādos un ģimene netiktu izlikta no dzīvokļa. Joprojām populāra ir arī masveidīga second hand apģērba iegāde.

Ir pienācis pēdējais laiks, lai valsts atzītos sev un pārējām Konvencijas dalībvalstīm par to, cik grūtnieču un bērnu veselība Latvijā ir apdraudēta tādēļ, ka cilvēkiem nav līdzekļu sevis uzturēšanai, bet valstij to trūkst viņu atbalstīšanai. Lai to izdarītu, ir jāaprēķina cilvēku skaits Latvijā, kuriem pēc visu nodokļu nomaksas uz cilvēku paliek adekvāts iztikas minimums – šobrīd aptuveni 150 eiro. Valsts nevar vadīties no Āfrikas valstīs pieņemtā nabadzības līmeņi, kur līdzekļi nav nepieciešami apkurei un daudz mazāk apģērbam un elektrībai. Ja bērniem nevar nodrošināt viņu elementāras vajadzības, tad šī ģimene ir nabadzīga un nekāda manipulēšana ar terminoloģiju te nelīdzēs. Nepareiza kritēriju izvēlē ir galvenais, ko var pārņemt Latvijas valstij Konvencijas 26. un 27. pantu ietvaros, atzīstot par pietiekami turīgiem reālā trūkumā dzīvojošas ģimenes. Otrs lielākais pārmetums ir bērnu sociālās diskriminācijas pieļaušana Baltijas ietvaros. Valstij ir jāfinansē mācību grāmatas un brīvpusdienas skolās un pirmsskolas iestādēs. Jo citādi nodrošināt ēdienu tiem, kuri mūsu aptaujā atzīstas, ka dzīvo pusbadā, nav iespējams (52% bērnu norāda, ka ļoti daudz bērnu dzīvo pusbadā). Ja to var darīt Lietuva un Igaunija, kādēļ Latvijā praktiski viss ir tikai bērnu un ģimeņu rokās?

Gadiem ilgi bērni un viņu vecāki ir aizvainoti par pabalstiem ģimenēm ar bērniem, t.s. bērnu pabalstiem. Šie pabalsti nav tikuši indeksēti un palielināti atbilstoši IKP pieaugumam kopš Latvijas pirmā valdības galvas laikiem, kuram šos pabalstus nodrošināt bija salīdzinoši visgrūtāk. Šo fenomenu bērni paši skaidro ar to, ka viņiem nav nekādas reālas ietekmes uz valdību, jo diemžēl viņi nav vēlējamie. Tātad ar viņiem var rēķināties pēdējā kārtā. Latvijas valsts jau 2001.gadā saņēma aizrādījumu no ANO šajā sakarā, kad tika analizēts un salīdzināts pirmais Latvijas valsts ziņojums un GB prezentētais NVO tīkla ziņojums par bērnu stāvokli valstī. Visās aptaujāto bērnu mērķa grupās visus gadus, kopš darbojas NVO Bērnu tiesību tīkls, daudzi bērni tradicionāli ir izteikušies, ka valstī vajadzētu vairāk rūpēties par bērniem, t. sk. maksājot lielākus pabalstus un vairāk atbalstot viņu ģimenes. Tūkstošiem Latvijas ģimeņu ar bērniem ir izliktas no dzīvokļiem par parādiem, un daudzi bērni tā rezultātā ir nonākuši necilvēcīgos apstākļos, šķirti no vecākiem un nokļuvuši aprūpes iestādēs. Šis ir ļoti smags apsūdzības punkts, kuru gan bērni, gan NVO tīkls izvirza valdošajām aprindām Latvijā, uzskatot to par ļoti rupju bērnu tiesību pārkāpumu. Ļoti nopietns pārmetums no bērnu un viņu intereses aizstāvošo NVO puses ir arī fakts, ka vairākas valdības ir „mazgājušas rokas nevainībā”, deleģējot vairumu bērnu aprūpes funkciju pašvaldībām. Valsts valdības pienākums ir nodrošināt bērnu tiesību ievērošanu valstī un budžetu tam. Ja daļa šāda budžeta tiek novirzīta pašvaldībām, tad jābūt stingri definētam naudas plūsmas mērķim, kura ir paredzēta tieši bērniem un kuru pašvaldībām nav tiesību lietot citiem mērķiem. Šī principa ievērošana valdībai būtu stingri jākontrolē un jāparedz sankcijas to pārkāpšanas gadījumā. Nekas tamlīdzīgs nenotiek. Tā, piemēram,

2004./2005.mācību gadā kādas Kurzemes speciālajai internātskolai piešķirtie līdzekļi netika no rajona padomes novirzīti šiem bērniem, bet gan pārskaitīti mirušajām dvēselēm citām tā paša rajona iestādēm. Lai gan skolas direktors bija sūdzējies IZM un Izglītības Valsts inspekcija bija apstiprinājusi līdzekļu nenovirzīšanu minētās skolas bērnu vajadzībām, nekas nemainījās un direktors bija spiests pārtraukt mācības un skolu slēgt. Tikai pēc GB iejaukšanās, informējot masu mediju, Ģenerālprokuratūru, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju, bija iespējams atjaunot mācības skolā, panākot, ka vismaz daļiņa nokrāpto līdzekļu tika atskaitīta skolai.

Detalizētus priekšlikumus situācijas uzlabošanai lasiet GB sastādītājā NVO Bērnu tiesību tīkla ziņojumā.

28. pants (par izglītību)

28.pants reglamentē valsts pienākumus attiecībā uz izglītību. Ilgus gadus Latvijā tiek pārkāptas bērnu tiesības uz izglītību, jo aptuveni 15 000 – 17 000 bērnu vispār nesaņem pamatizglītību. Šis skaitlis parāda starpību starp Latvijā dzimušo bērnu skaitu, kurš ir reģistrēts, un mācību iestādēs reģistrēto bērnu skaitu. Jāņem vērā, ka Latvijā sastopami arī Dzimstības reģistrā neregistrēti bērni, kā arī liels skaits bērnu, kuri regulāri neapmeklē skolu nedēļām un mēnešiem ilgi un tādēļ arī nesaņem kvalitatīvu pamatizglītību. Valsts un pašvaldības struktūras jau kopš 90. gadu sākumu līdz šodienai nav nodrošinājušas skolā neejošo bērnu identificēšanu, nedz arī izstrādājušas mehānismu, kā piespiest vecākus sūtīt bērnus skolā.

Savukārt vidējā izglītība nav pieejama vairumam bērniem, kuri izkrīt eksāmenos, beidzot pamatskolu. Izkritušie bērni nesaņem atestātu, bet gan tikai liecību, līdz ar to nevar turpināt izglītību labā vidusskolā. Valsts līdz šim nav radījusi ne kritērijus, ne mehānismu izglītības kvalitātes novērtēšanai. Tātad nav objektīvi pierādāms, kā vainas dēļ milzīgais procents pamatskolas beidzēju nespēj nokārtot eksāmenus – pašu bērnu vai pedagogu vainas dēļ.

Dažādi nespecifiski apsekojumi, ieskaitot tādus kā konkursu rezultāti, liecina, ka mācīšanas līmenis skolās ir kvalitatīvi atšķirīgs. Izrādās, ka pietiekošs mācīšanas līmenis ir pārsvarā vienīgi tradīcijām bagātās galvaspilsētas skolās, kā arī, pret kopīgo skolu skaitu rēķinot, ļoti nedaudzās citu pilsētu un lauku skolās. Visa augšminētā rezultātā neapšaubāmi cietēji no cilvēktiesību pārkāpumiem ir **10% pamatskolas eksāmenos izkritušo bērnu, kuru svarīgs dzīves etaps ir izpostīts, savukārt nekādas sankcijas netiek piemērotas pret tiem pedagogiem, kuri nespēj vai nevēlas kvalitatīvi mācīt bērnus, kas bieži kavē stundas, utt.** Valsts pārkāpj arī 28.pantā minētās bērnu tiesības, lai vidējā izglītība būtu bezmaksas un pieejama ikvienam bērnam un veikta finansiālās palīdzības sniegšana nepieciešamības gadījumos. *Šogad Satversmes tiesā valsts zaudēja tiesas procesu pret kādu privātu minoritāšu skolu, kurai valsts izvairījās pārskaitīt katra bērna izglītībai paredzēto finansējumu. Ne valsts, ne pašvaldība nepārskaita finanses Latvijas bērnu mācībām Latvijas Starptautiskajā skolā, kurā mācās arī daļa Latvijas iedzīvotāju. Motivācija ir, ka skola visus šos gadus neesot Latvijā akreditēta, kas ir pavisam dīvaini, jo mācības skolā notiek pēc starptautiskās bakalaurēta programmas un skola ir akreditēta starptautiskajā līmenī. Šo bērnu vecāki ir spiesti no savas kabatas vēlreiz maksāt lielu naudu, kuru jau reiz ir nomaksājuši nodokļos un kura pienākas ikviena Latvijas bērna bezmaksas izglītībai. Bērniem netiek nodrošināti bezmaksas mācību materiāli - ja jau izglītība ir bezmaksas, tad pats par sevi saprotams, ka bez*

maksas ir jābūt mācību grāmatām, papīram, burtnīcām. Oficiālie grāmatu un burtnīcu formāti tiek nemitīgi mainīti, padarot neiespējamu iepriekš izdoto mācību līdzekļu lietošanu. Neskaitāmi vecāki un bērni sūdzas par finansiālām grūtībām mācību grāmatu iegādē, tādēļ mājās, uzsākot kārtējo mācību gadu, pietrūkstot pārtikas un citu dzīvībai nepieciešamo lietu.

Ir patiešām skumji, ka bērnu tiesības var tikt nodrošinātas, vecākiem vai privātskolām vērstoties Satversmes tiesā pret Latvijas valsti.

Valsts arī nepietiekami gādā, lai augstākā izglītība būtu pieejama visiem atbilstoši viņu spējām. Šīs bērnu tiesības tiek rupji pārkāptas. Pirmkārt jau, kā minēts iepriekš, bērniem daudzās skolās netiek sniegtas pietiekošas zināšanas, lai viņi varētu sekmīgi pabeigt pat pamatskolu, tāpat tika minēts, ka kvalitatīvs izglītības līmenis ir tikai retās vidusskolās. Ne jau bērna spējas ir tās, kas nosaka viņa iespējas iekļūt augstskolā, bet gan tas, ka viņam nav sniegta kvalitatīva izglītība. Situācijā, kad lielākā daļa valsts iedzīvotāju ir maznodrošināti, valsts pienākums būtu nodrošināt bezmaksas augstāko izglītību, taču valsts sedz mācību izmaksas tikai niecīgam skaitam studentu. *Tā, piemēram, Latvijas valsts universitātē Ekonomikas un vadības fakultātē mācās 480 studentu, bet tikai aptuveni 5% jauniešu mācās par valsts naudu. Pirmās Latvijas Republikas gados mūsu valsts bija pirmā vietā Eiropā studentu skaita ziņā. Latvijai nav nekādu dabas resursu, tādēļ tautas attīstība iespējama, gūstot peļņu pateicoties augstam tautas izglītības līmenim.*

Īpaši jāatzīmē bērnu tiesību pārkāpumi no valsts puses pret bērniem, kuri zaudējuši vecāku gādību. Bērni, kuriem ir miruši iepriekš strādājoši vecāki, saņem apgādnieka zaudējuma pensiju, kamēr apmeklē augstāko mācību iestādi. Taču nekādus līdzekļus no valsts nesaņem tie bērni, kuri ir „dzīvu vecāku bāreņi”. Tie ir tie daudzie bērnu namos iespundētie bērni, kuru vecākiem nav pārtraukta vecāku vara par spīti tam, ka bērni tur atradušies lielāko daļu no savas dzīves. Šiem bērniem pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas nekāds finansiāls atbalsts mācībām augstskolā netiek sniegts, jo apgādnieka zaudējuma pensiju viņi formāli nedrīkst saņemt, lai gan minētie „apgādnieki”, protams, arī viņus neatbalsta. 28.panta pārkāpumi apliecina bērna diskrimināciju izglītības jomā pēc sociālā principa, izcelsmes, dzīvesvietas.

28.panta 2.punktā reglamentētie valsts pienākumi, lai nodrošinātu skolas disciplīnas uzturēšanu tikai ar tādām metodēm, kas respektē bērna cilvēcisko pašcieņu, arī tiek pārkāpti. *GB pēc palīdzības griezušies daudzi bērni un vecāki sakarā ar pedagogu emocionālu, fizisku un seksuālu vardarbību pret skolēniem, viņu cieņas un goda aizskaršanu. Sarunā ar skolu direktoriem bieži gadās dzirdēt, ka viņi aizstāv aizskarošas audzināšanas metodes, un ļoti biežs ir izteikums pedagogu mutē: „Ar mūsdienu bērniem nav iespējams kontaktēties, un ir jāaizsargā pedagogu tiesības, nevis bērnu, kuri terorizē pedagogus. Vajag izbeigt ažiotažu ap bērnam tiesībām, pēdējais laiks ir sākt viņiem mācīt viņu pienākumus.” Līdzīga nostāja diemžēl valda arī daļas parlamenta deputātu un augstu valsts amatpersonu vidū, kuri ir atbildīgi par cilvēktiesību ievērošanu Latvijā. Latvijas iedzīvotāji atceras liela Latvijas cilvēktiesību speciālista komentāru Latvijas valsts televīzijā par gadījumu, kad skolotāja bija iekautījusi savu audzēkni par viņas nosaukšanu necenzētā vārdā. Valsts amatpersona uzslavēja skolotājas rīcību, skaidrojot to no cilvēktiesību aspekta šādi: „Jebkurai sievietei ir tiesības iecirst pļauku vīrietim, kas atļaujas viņu apsaukt.” Kādā Zemgales internātskolā skolotāja bija vairākus gadus terorizējusi veselu klasi bērnu ar īpašām vajadzībām. Atšķirībā no vairuma šādu iestāžu*

vadītājiem, direktorei pietika drosmes viņu atstādināt no pienākumu pildīšanas uz izmeklēšanas laiku un aizliegt viņai tuvoties šīs klases bērniem, lai viņa nevarētu ietekmēt bērnu liecības. Diemžēl Latvijā joprojām ir ļoti grūti pierādīt skolu un iestāžu darbinieku vardarbību pret bērniem, taču vēl grūtāk ir panākt viņu sodīšanu, bet jau pavisam grūti aizliegumu turpmākajā dzīvē strādāt ar bērniem. Likumā, kas reglamentē darbu uz dzelzceļa, gan ir skaidri noteikts, ka cilvēki, kas pieļāvuši dažādus pārkāpumus, darbu uz dzelzceļa nedrīkst turpināt vairs nekad.

Par emocionālu vardarbību skolā un bērnu aprūpes iestādēs no bērnu vai pedagogu puses sūdzas aptuveni puse aptaujāto. Sīkāk ar bērnu tiesību pārkāpumiem no mācību iestāžu darbinieku puses var iepazīties sadaļā ar GB pētījumu par vardarbību, kura atrodama NVO bērnu tiesību tīkla ziņojumā ANO vai GB – NVO tiesību tīkla prezidējošās organizācijas mājas lapā vai minētā tīkla mājas lapā www.rnc-rtb.lv.

28.panta 3.punktā noteikts, ka „valsts veicinās un attīstīs starptautisku sadarbību izglītības jautājumos, it īpaši, kura atvieglos piekļūšanu mūsdienīgām mācīšanas metodēm”. Daļa bērnu stāsta, ka vairāki skolotāji neinteresanti vai nesaprotami skaidro mācību vielu un aizvainojoši izsakās, ja viņus lūdz atkārtot.

29.pants (par izglītību)

1. a) Nosaka, ka „bērna izglītošana ir jāvirza uz to, lai maksimāli attīstītos bērnu personība, talanti, garīgās un fiziskās spējas”. Bērni un arī NVO pārstāvji uzskata, ka Latvijā daļai pedagogu nav modernu pedagoģijas iemaņu. Stundās ir neinteresanti, tās samērā bieži vispār nenotiek. Jau minēts, ka joprojām nav izglītības kritēriju valstī. Mazākās skolās ir ļoti ierobežotas bērnu interešu attīstības iespējas. *Piemēram, bērnu teiktais - ir vai nu tikai koris, vai tikai dejošana, citu iespēju nav, bet tie, kuri nav muzikāli, taču tur nevar piedalīties.*

1. b) Vairums aptaujāto bērnu teica, ka viņiem skolā nevienā priekšmetā „nemācīja cieņu pret cilvēku tiesībām un pamatbrīvībām, nedz arī ANO statūtos ietvertajiem principiem”. Reti kurš atzina, ka šie jēdzieni būtu skaidroti interesanti un saprotami.

c) Etnisko minoritāšu un latviešu bērnu aptauja liecina, ka ļoti lielum procentam bērnu „nav iemācīta cieņa pret kultūrientitāti, valodu, valsts nacionālajām vērtībām, kā arī pret civilizācijām, kas ir citādas nekā viņējā”.

d) Bērnu aptauja liecina, ka aptuveni trešā daļa bērnu „nav sagatavoti dzīvei brīvā sabiedrībā, kur valda draudzība starp visām etniskajām grupām un vietējās izcelsmes personām”.

29.panta 2.punkts saistībā ar 28.pantu arī tiek pārkāpts, jo pastāv incidenti ar valsts finansējuma nenovirzīšanu bērniem, kuri mācās privātās skolās. (Skat. pie 28.panta)

30.pants (par etnisko minoritāšu tiesībām)

Lai valsts būtu izpildījusi šī panta prasības, tad valsts masu mēdijiem būtu jānodrošina programmas tradicionālo Latvijas etnisko minoritāšu bērniem atbilstoši un saistībā ar šīs Konvencijas 17.un 29.pantu .

31.pants (atpūta, brīvais laiks, kultūras dzīve)

Lielākā daļa šī panta tiesību pārkāpumu attiecas uz ierobežotām bērna iespējām piedalīties kultūras dzīvē un mākslā. Valsts televīzija un radio nenodrošina bērniem tādas programmas, kurās bērni varētu iegūt visaptverošu ieskatu par kultūras un mākslas

vērtībām (skat. pie 17.panta). Vairumam bērnu no valsts reģioniem nav iespēju apmeklēt kultūras un mākslas pasākumus ģimeņu nabadzības dēļ, jo ir dārgs transports un arī biļetes uz šiem pasākumiem. Arī bērniem no valsts aprūpes iestādēm šīs iespējas ir par mazu. Arī lielai daļai Rīgā dzīvojošo bērnu ir ierobežotas iespējas apmeklēt pasākumus. Viss minētais apstiprinās bērnu aptaujas datus – attiecīgā šī ziņojuma nodaļā par bērnu aptauju skolās. Diemžēl arī vairums kvalitatīvu ārpuskolas nodarbību kultūras un mākslas jomā ir par maksu. *GB pienāk regulāri palīdzības lūgumi un informācija par nepieciešamību pārtraukt mācības mūzikas skolā, jo ģimenei trūkst līdzekļu. Īpaši šādiem bērniem gadiem ilgi palīdz Latvijas Bērnu fonds no ziedojumiem. Bet nekādi nevar teikt, ka valsts nodrošinātu bērnam iespēju „brīvi piedalīties kultūras dzīvē un mākslā”.*

Aptuveni 63% bērnu informē, ka viņiem trūkst iespēju piedalīties kultūras dzīvē, izklaides un sporta pasākumos. Biļetes uz šādiem pasākumiem ir dārgas, salīdzinot ar ģimeņu ienākumiem. Īpaši bērni sūdzas par ārkārtīgi dārgajām biļetēm sabiedriskajā transportā, arī šajā jomā netiek ievērots Konvencijas 1.pants un sabiedriskā transporta līdzekļos par bērniem netiek atzīti visi bērni līdz 18.gadu vecumam, kā tas tiek noteikts Konvencijā. Tā, piemēram, bērnu vilciena biļetes pārdod līdz 10 gadu vecumam. Tramvajā par bērniem tiek uzskatītas personas līdz 4. klasei. Līdzīga bērnu diskriminācija pēc vecuma notiek arī citos transporta līdzekļos, kas liecina, ka ārpuskolas pasākumus bērniem ir problemātiski apmeklēt.

Daudzi bērni, īpaši no sociālā riska ģimenēm, taču nereti no vidusmēra ģimenēm, sūdzas par Konvencijas pantā noteikto tiesību nepildīšanu, stāstot par „brīvā laika un atpūtas trūkumu, kā arī iespēju trūkumu nodoties sava vecuma spēlēm un izpriecām”. Samērā daudzi bērni atzīst, ka viņi paralēli mācībām ir noslogoti ar dārza, lauku un mājas darbiem, uzraugot jaunākos ģimenes locekļus un mājdzīvniekus. Laukos ir daudz bērnu, kuri praktiski nedabū atpūsties vasarā jau minēto iemeslu dēļ un bieži papildus nāk arī nožēlojami apmaksāts darbs pie kāda saimnieka vai līdz pagurumam lasot ogas vai sēnes pārdošanai, kas ir samērā daudzu lauku ģimeņu vienīgais ienākuma avots. Īpaši smags stāvoklis acīmredzot ir tiem 15 000 bērnu, kuri nav reģistrēti nevienā mācību iestādē, un tāpēc viņi ir ārpus sabiedrības kontroles.

32.pants (par ekonomisku ekspluatāciju un darbu)

Bērnu ekonomiska ekspluatācija nav masveida parādība Latvijā. Galvenā ekspluatācijas pazīme mūsu valstī ir diskriminējošiniecīga samaksa par padarīto gadījumos, kad tas paveikts tādā pašā apjomā un kvalitātē, kā to būtu izdarījis pieaugušais. 12 gadus filmējot materiālus TV programmām par bērna tiesībām, GB komanda ir apbraukusi visus Latvijas novadus un nereti sastapusi bērnus, kuri tiek nostrādīnāti mājas darbos un kuri neiet skolā.

32.panta 2. daļa nosaka, ka „valstī ir jāievieš attiecīgas soda vai citas sankcijas, kas nodrošinātu šī panta izpildi”, tātad valstī visus šos gadus, kopš tā ir ratificējusi ANO Konvenciju, bija jāpasargā no nelaišanas skolā (15 000 bērnu) un nostrādīnāšanas mājas darbos visi tie bērni, kuru izglītošanās un attīstība tādējādi tiek traucēta.

Dīvaini, ka oficiālās iestādes, kurām Latvijā bija jābrūpējas par cilvēktiesību ievērošanu, uzskatīja, ka mūsu valstī nav likumīga mehānisma, lai piespiestu vecākus laist bērnus skolā. Ja dalībvalstī trūkst kāda mehānisma bērna tiesību nodrošināšanai, tad starptautiska konvencija var aizvietot šo trūkstošo likumu. Diemžēl Latvijā gandrīz nekad šādos gadījumos amatpersonas savā darbībā aizstāvēt bērnu intereses nevadās pēc šī principa.

Jebkuri mūsu priekšlikumi starpministriju bērnu tiesību komisijā (kura ilgu laiku darbojās Izglītības un zinātnes ministrijas paspārnē) par to, ka šādus bērnus vajag viņu prioritāro interešu vārdā uz laiku izņemt no ģimenes un ievietot internātskolā, lai viņi varētu iegūt izglītību, tika noraidīti kā vērsti pret vecāku tiesībām. Elementāri skaidrs, ka, pieņemot jebkuru lēmumu dalībvalstī, bērna tiesības ir uzskatāmas par prioritārām. Un šajā gadījumā šīs ir tiesības uz bērna izglītību, bez kuras nav iespējama normāla bērna attīstība. Savukārt vecāku tiesības lemt par saviem bērniem ir sekundāras, jo viņi tās izmanto, nodarot kaitējumu bērnam. Arī šodien šī situācija ir ļoti aktuāla, jo tūkstošiem bērnu neapmeklē skolu. Ir nepieciešama ANO, ES un citu starptautisko institūciju iejaukšanās, lai šajā pantā un arī citos pantos, kas runā par izglītību, noteiktās bērnu tiesību normas tiktu nodrošinātas Latvijā.

Īpašas bažas rada GB atkārtoti ienākoša informācija par bērnu ekspluatēšanu aprūpes iestādēs. *Pārbaudīta informācija liecina, ka bērni ar īpašām vajadzībām tiek izmantoti darbos pašas iestādes saimniecībā, kā arī darbinieku privātsaimniecībās. Bērni ir tikuši nostrādīnāti smagos darbos, nepiemērotās diennakts stundās un fiziski ietekmēti, kad ir mēģinājuši atteikties no darba. Kāda Zengales jauniešu atpūtas centra jaunieši stāsta par savu izmantošanu sociālā aprūpes centra darbinieku privātsaimniecībās.* "Bija kādi 2 nakti, kad viņš mūs pārveda mājās, kad es vairs nevarēju pastrādāt viņš mani sita tā, ka es lidoju pāri krūmiem, kad es piecēlos, sita atkal, un es atkal piecēlos, un viņš atkal sita. Medmāsiņas to zināja, bet viņas baidījās ziņot. Vēl kāds stāstīja, tam darbiniekam piederēja kartupeļu lauks un bija ļoti karsts un ļoti sauss un mēs visi puīši gājām ar pilniem spaiņiem lejā no kalna pāri šosejai laistīt tos viņa kartupeļus."

33.pants (narkotikas)

21% no vairāk nekā no 1000 aptaujāto bērnu norāda, ka viņi pazīst bērnus, kuri lieto narkotikas, t.sk. 7% bērni norāda, ka viņi pazīst dažus narkotiku lietotājus, 14% - ka daudzus. Savukārt 346 pieaugušie, kuri strādā ciešā saistībā ar aptaujātajiem bērniem, norāda, ka viņi pazīst 7% bērnu, kas lieto narkotikas. Bērni labāk orientējas situācijā ar narkotikām, par to, kur griezties pēc palīdzības. Vairākus gadus bērni ir sūdzējušies, arī pieaugušie, ka policija nekādi nereaģē uz bērniem, kuri ir lietojuši narkotikas.

1998.-2000.gadam bērnu inficētība bija palielinājusies 10 reizes, bet kopš 2000. gada saslimstība ar HIV/AIDS gada laikā atkal pieauga divas reizes. Intravenozo narkotiku lietotāju, t. sk. bērnu, skaits jau 2000. gadā, salīdzinot ar periodu līdz 1998.gadam, bija pieaudzis par 300%, un tas liecina, ka mūsu valstī nav bijis ne adekvātas stratēģijas, ne taktikas bērnu aizsardzībā no narkotisko un psihotropo vielu lietošanas. Uz dempinga cenu fona, policijai nopietni nekontrolējot narkotiku izplatīšanas vietas, skolas, klubus, punktus, valsts policijai bija norādīts neaizturēt un nesūtīt uz analīzēm bērnus, kuri bija lietojuši narkotikas. Iemesls? IeM nebija valsts iedalītas naudas - 30 LVL par katra viena aizdomīga bērna analīzi. Skolās, valsts radio un TV, interneta portālos, ko varēja un vajadzēja finansēt valstij, vairumā gadījumu netika nodrošināta pilnvērtīga bērnu, vecāku un pedagogu izglītošana par bērnu veselības HIV/AIDS, narkomānijas profilakses un ārstēšanas problēmām. Nedz arī par neatliekamās palīdzības sniegšanu bērnam. Zināmā korelācijā ar intravenozu narkotiku lietotāju pieaugumu palielinās arī saslimstība ar parenterālo vīrusu hepatīdiem. Dramatiski ir pieaugusi HIV/AIDS izplatība (par ko var pārliecināties UNICEF Pārejas desmitgades u.c. ziņojumos) Latvijā, pēdējos gados vēl tikai Igaunijā tie bija lielāki. Šāda situācija ir radusies valsts bezatbildības rezultātā, jo tā

laikus nebija izstrādājusi valsts stratēģiju un rīcības plānu pretstatā Lietuvai un Kirgīzijai, kurās narkotiku un HIV/AIDS izplatību bērnu vidū bija izdevies apturēt.

34.pants (par seksuālu ekspluatāciju)

Nosaka, ka valsts apņemas sargāt bērnu no jebkādas seksuālās izmantošanas un pavināšanas. GB 1998.gadā un 2000.gadā aptaujāja 4300 bērnu, no šiem bērniem 2% atzinās, ka ir cietuši no smagas seksuālās izmantošanas. No vieglākām seksuālās izmantošanas formām ir cietis ļoti liels procents bērnu, taču šajā pirmajā lielajā mūsu veiktajā aptaujā bērniem vēl nebija pietiekami skaidrs seksuālās izmantošana un pavināšanas jēdziens. Vēlākos gados pārliecinājāmies, ka bērniem nebija mācīts, ka bērnu seksuāla izmantošana ir arī pavinājoši pieskārieni, iesaistīšana sarunās par seksuālām tēmām, dažādi mētelīšu virinātāji un vicinātāji u.tml. GB turpmākās aptaujās, kuru laikā bērniem tika izskaidrots, kas ir seksuālā izmantošana, vairāk nekā puse no aptaujātajiem bērniem bija sastapušies ar seksuālu vardarbību. Bērni paši uzskata, ka bieži šīs problēmas nevar atrisināt, jo viņi neuzticas pagasttiesai, sociālam pedagogam, psihologam, policijai, jo baidās gan no publicitātes un apsmiešanas, gan arī no pāridarītāju atbildības. Vairāki bērni ir baidījušies zaudēt ienākumus, par ko viņus varētu vainot nabadzīgi vecāki. Vēl vismaz daļā no Latvijas ir nepieciešama policistu un citu amatpersonu apmācīšana par to, kā atklāt un pierādīt bērnu seksuālu ekspluatācijas gadījumus. GB pieredze rāda, ka šīs zināšanas bieži ir nepilnīgas, tādēļ gan naudas trūkuma dēļ, gan laika trūkuma dēļ policistu attieksme ir noraidoša. *2002.gadā, veicot pārrunas ar bērniem, GB lasīja lekcijas par vardarbību, kā arī filmēja TV programmām Vidzemē, aptuveni 6 bērni sniedza video liecības par kādu ārvalstu pilsoni, kuram reģionā pieder īpašumi un kurš nodarbina savā īpašumā bērnus par samaksu un arī dažus no viņiem seksuāli izmanto (viņu skolasbiedrus). Norādītie it kā izmantotie bērni īsti neatzinās. Pagasta amatpersonas bija izsaukušas rajona policiju, taču bērni neatzinās un krimināllietu neierosināja. GB turpināja sabiedrisko izmeklēšanu, intervēja aizdomās turamo ārzemnieku un iesniedza lūgumu Ģenerālprokuratūra ierosināt krimināllietu, kā arī Interpolam. GB uzskata, ka psihologu brigādei vajadzēja iespējamus upurus nopietni apsekot, jo viss pagasts bija pārliecināts, ka notiek seksuāla izmantošana. Taču nekas nenotika, un aizdomās turamais vīrietis turpināja algot bērnus un vest viņus uz ārzemēm un izmantot. 2005.gada pavasarī 2 no izmantotajiem bērniem un viņu vecākiem griezās pie GB ar lūgumu sodīt vainīgo. GB vērsās ar lūgumu ierosināt krimināllietu uz jau 2002.gadā sniegtās prasības pamata, kas tagad ir apstiprinājusies, un aizturēt vainīgo, taču saņēma atbildi, ka nav pietiekama pamata to darīt, jo mūsu 2002.gada prasība vairs neesot spēkā. Tad GB vērsās pie ģenerālprokurora ar lūgumu aizturēt vainīgo un ierosināt krimināllietu, un ģenerālprokurora vietnieks šo jautājumu atrisināja nekavējoties, pavisam vienkārši, vainīgais tika aizturēts uz GB 2002.gada iesnieguma pamata, atzinās, taču cik bērniem viņš paspēja izpostīt dzīvi visu šo gadu laikā, kopš sabiedrībai bija zināms, ko viņš dara, bet amatpersonām nepietika potenciāla nodrošināt bērnu tiesības.*

GB saņēma SOS saucienu no kāda bērna aizbildnes, kuras meitenītei un viņas draudzenei ilgstoši uzmācās kāds vīrietis. Viņš meitenes cienāja, sagaidīja un pavadīja, visādi viņām pieskārs un nelika mierā. Policija vīrietim bija aizrādījusi, taču viss turpinājās un policija teica, ka vairāk neko nevarot darīt, kamēr vēl kaut kas nebūšot noticis. Meitenes kļuva nervozas, nevarēja gulēt, jo vīrietis bija draudējis, ka izrēķināsies ar viņu

tuviniekiem, ja meitenes atteiksies satikties. Šādu gadījumu ir ļoti daudz, un situācijas netiek atrisinātas, kamēr kāda NVO, bieži ar preses palīdzību vēršas pie augstākās priekšniecības. Periodiski internetā parādās aicinājumi piegādāt meitenes pornosīzietiem, esam atkārtoti par to informējuši Interpolu.

Informācija par šī panta pārkāpumiem vēl var apskatīt 19, 23., 25 pantos.

35.pants

Bērni nekommentēja šajā pantā ietvertās normas.

37.pants (par spīdzināšanu, sodīšanu, brīvības atņemšanu)

Atsevišķās bērnu aprūpes iestādēs aptaujātie bērni atzina, ka viņi un viņu biedri ir bijuši pakļauti spīdzināšanai šajās iestādēs. Ilgus gadus GB saņēma bērnu un vecāku sūtīto informāciju par bērnu turēšanu bez pietiekama pamata apcietinājumā – jebkuras cilvēcīgas robežas pārkāpjot ilgu laiku vilkās pirmstiesas izmeklēšana. Daudzi bērni ir sūdzējušies par cietsirdīgu, nerespektējošu policijas attieksmi. „Tiesības tūlīt saņemt juridisku palīdzību” nesaņēma praktiski neviens bērns no nelabvēlīgas vai trūcīgas ģimenes. Bērni norāda, ka pirmstiesas izmeklēšanas laikā viņiem laika posmā līdz 2004.gadam nav bijusi pieejama izglītība, atbilstošs apģērbs un pietiekama uzturēšanās svaigā gaisā, fiziskās nodarbes, laba literatūra.

Visus 90. gadus, apmeklējot cietumos bērnus, viņi sūdzējās par pārtiku, veļas mazgāšanas līdzekļu trūkumu un necilvēcīgiem apstākļiem kamerās. Viss tas, kas šos gadus ir noticis pret bērniem, kuri atrodas pirmstiesas izmeklēšanā, no valsts puses ir ļoti rupjš bērnu tiesību pārkāpums.

2005.gadā Cēsu audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem tika veikts pētījums, kurā aptaujātie sniedza atbildes uz jautājumiem par viņu tiesībām un pienākumiem iestādē, par sadzīviskiem aspektiem, brīvā laika organizēšanu, medicīnisko pakalpojumu pieejamību, ēdināšanu un iespēju mācīties utt. Galvenās problēmas, ko uzsvēra ieslodzītie:

- ēdiena vienveidība un tā daudzuma nepietiekamība;
- trūkst psihologa;
- biežāk jārīko kādi pasākumi
- vajadzētu ilgāku satikšanās laiku ar vecākiem un draudzenēm;
- trūkst mazgāšanās iespēju (1 reizi nedēļā ir iespēja apmeklēt pirti);
- telpu remonts.

38. – 43.pants

Bērnu tiesību pārkāpumi saistībā ar 38. līdz 43. pantam ir analizēti GB sastādītajā Bērnu tiesību tīkla ziņojumā ANO.

44. un 45. pants

Šo pantu Latvijas valsts ir regulāri pārkāpusi. Latvijas valdībai bija jāiesniedz ANO sākotnējais ziņojums par ANO Konvencijas iedzīvināšanu jeb īstenošanu Latvijā 2 gadu laikā pēc Konvencijas stāšanās spēkā. Latvija iesniedza šo Sākotnējo ziņojumu ar 4 gadu nokavēšanos 1998.gada beigās. Nākamais ziņojums bija jāiesniedz 5 gadus pēc Sākotnējā ziņojuma, tas ir 2002.gadā. Savukārt GB bija sastādījis Alternatīvo NVO ziņojumus, kurus iesniedza 1998. un 2002.gadā un pie kuriem ANO nebija iespējams strādāt, jo nebija vēl iesniegti Latvijas valsts ziņojumi. Līdz ar to pirmās rekomendācijas attiecībā uz bērnu stāvokļa uzlabošanu ANO varēja iesniegt tikai 2001.gadā. Otrā ziņojumu Latvijas valsts iesniedza ANO tikai 2004.gada rudenī; tā kā tas bija iesniegts ar lielu kavēšanos, tad ANO varēja iekļaut tā izskatīšanu darba kārtībā tikai uz 2006.gada maiju. Savukārt GB saņēma aicinājumu iesniegt NVO Bērnu tiesību tīkla ziņojumu ar pēc iespējas jaunāku informāciju, cenšoties ietvert ziņas vismaz par 2005.gada pirmajiem 9 mēnešiem. Šī NVO ziņojuma izskatīšana ir nozīmēta ANO uz 2006.gada janvāri.

ORGANIZĀCIJAS „GLĀBIET BĒRNUS” – Latvijas NVO Bērnu tiesību tīkla prezidējošās organizācijas BĒRNU APTAUJU REZULTĀTI

Aptaujas raksturojums

Aptauja tika rīkota kāda liela pasākuma ietvaros, kuru rīkoja NVO Reģionālais tīkls bērniem centrālās un Austrumeiropas, NVS un Baltijas valstīs. Tā bija informatīva kampaņa „Nepametīsim nevienu bērnu bez palīdzības”. Kampaņa aptvēra vairākas bērnu problēmgrupas: bērni, kuri dzīvo nabadzībā, bērni, kuri zaudējuši vecāku gādību, etnisko minoritāšu bērni, bērni ar HIV/AIDS.

Aptaujas galvenais uzdevums bija noskaidrot bērnu un daļēji arī pieaugušo viedokli par bērnu stāvokli Latvijā, izejot no viņu pašu dzīves pieredzes vai skatījuma uz tuvā apkārtnē dzīvojošiem bērniem.

Latvijas bērni līdz ar savu valsti nokļūst Eiropas Savienībā, paveras jaunas iespējas palīdzēt bērniem. Taču ir svarīgi uzklaut bērnu viedokli par to, kas tad jāpalīdz un kam tas jā dara.

Aptaujas galvenais mērķis bija apzināt šos bērnu uzskatus un priekšlikumus dažādās problēmgrupās, apkopot un analizēt, lai iesniegtu gan mūsu valdībai, gan ANO, gan tiem, kuri pieņem lēmumus un veido Eiropas valstu politiku attiecībā uz bērniem.

Darba metodika – bērnu aptauja tika veikta ar anketām. Anketas izstrādāja „Glābiet bērnus” brīvprātīgie – dažādu profesiju pārstāvji, skolotāji, ārsti utt. Kad anketas tika apspriestas pašu GB vidū un ar citām NVO, tās vēlreiz izskatīja speciālisti atsevišķi katrai mērķgrupai. GB biedri anketas izplatīja. Materiālu apkopēja un analizēja eksperti.

(Aptauju rezultāti pilnā variantā ar diagrammām ir pieejami organizācijas „Glābiet bērnus” mājas lapā www.glabietbernus.lv un Latvijas NVO Bērnu tiesību tīkla mājas lapā www.rnc-rtb.lv.)

BĒRNU APTAUJA SKOLĀS par viņu vispārējām problēmām

2004./2005.

Šajā aptaujā galvenais uzsvars tika likts, lai noskaidrotu problēmas, kuras attiecas uz maznodrošinātiem un nabadzīgiem bērniem. Tā kā aptuveni 4/5 ģimeņu ar bērniem dzīvo zem adekvāta iztikas minimuma, tad aptaujas veikšana skolās varēja sniegt atbildes uz visiem nepieciešamajiem jautājumiem par šo mērķa grupu – bērni, kuri dzīvo nabadzībā.

Pavisam saņemtas aizpildītas 1394 anketas, no tām bērnu - 1061, pieaugušo - 333. Atsaucība lielāka bija bērnu vidū. Anketas tika saņemtas no visiem četriem Latvijas novadiem, pilsētām un laukiem. Lielākais respondentu skaits ir no Latgales – nabadzīgākā Eiropas Savienības reģiona.

Aptauja tika veikta gan pilsētās, gan laukos.

Bērnu sniegtās atbildes uz anketas jautājumiem norāda, ka

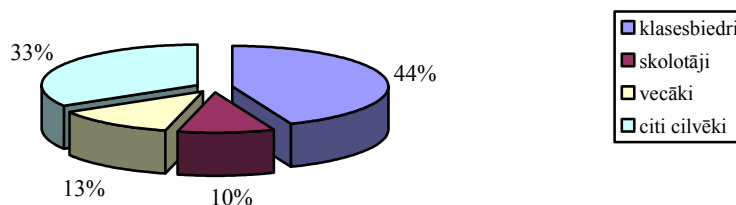
- 52% bērnu trūkst pietiekoši vai kvalitatīvas pārtikas;
- 44% bērnu mājās trūkst vai nu elektrības, vai apkures, vai nepieciešamo sadzīves priekšmetu, vai vispār nav ūdens;
- 39% bērnu nav pieejama iespēja pietiekami izmantot ārsta pakalpojumus;
- 52% bērnu nav iespējams iegādāties kvalitatīvus medikamentus, ko ārstēties;
- 63% bērnu trūkst iespēju apmeklēt pasākumus;
- 55% bērnu trūkst iespēju nodarboties interešu pulciņos, kādos viņi vēlētos;
- 80 % pieaugušo bieži lieto alkoholu. **Tā kā Latvijā ir viens no augstākajiem depresiju rādītājiem ES, valstij vajadzētu ieviest sociālas programmas šādiem bērniem, kā tas ir Zviedrijā.** Katrs normāls bērns ar saviem vecākiem lepojas, lai kādi viņi arī būtu. Sava mamma un savs tēvs ir mīļš un tuvs. Taču tajā vecumā, kad bērns spēj spriest par saviem vecākiem, kad cits smejas par viņiem, izraisa divējādas jūtas – vai nu dusmas un naidu pret smējēju, vai nu arī kaunu par vecākiem. Jau iepriekš teiktais par to, ka vecāki zaudē darbu, nogrimst depresijā un sāk dzert, ir iemesls kaunam par tādiem vecākiem un smagam iekšējam stāvoklim. Visbiežāk gan pilsētā, gan pagastā šie cilvēki ir kā apsmiekla objekts arī daudziem pieaugušajiem, un tas, kas ir par iemeslu citiem pieaugušajiem, ir par iemeslu citiem bērniem. Bērna dvēselē cīnās divus puses – mīlestība un dusmas, naidis un kauns. Pašlaik valsts un pašvaldība šīs ciešanas pilnībā ignorē, bet tā nedrīkst turpināties. Galvenais, ka šajā jautājumā bērns ir pilnīgi nespējīgs kaut ko mainīt, jo vismazāk šajā jautājumā bērnam paklausīs degradējušies vecāki. Nespējīgs lūgums izskan bērnu anketās kā dvēseles kliegziens - saņemiet, lūdzu, sevi rokās!
- 44% skolēnu pazīst vismaz dažus, bet 7% skolēni pazīst daudzus bērnus, kuri nespēj apgūt mācību vielu.
- 53% bērnu trūkst mācību līdzekļu.
- 50% bērnu pazīst dažus, bet 29% pazīst daudz skolēnu, kuri nevēlas mācīties.
- 63% bērnu atzīts, ka viņiem nav piemērota apģērba. Vairāku bērnu anketās tiek lūgts, lai skolās tiktu ieviesti formas tērpi, kā tas bija agrāk. Formas tērps nerada kraso sajūtu, ka skolā ierodas labi ģērbti un kopti bērni un citi bērni, kuri valkā savu vecāko brāļu vai māsu nonēsātās drēbes un nomītos, sezonai neatbilstošos apavus; vai vispār ierodas skolā skolai neatbilstošās drēbēs – plānās, nepiemērotās esošajiem laika apstākļiem. Tāpat kā ar mācību līdzekļu iegādi skolas sākumā, tāpat arī apavu un apģērba iegāde skolas sākumā ir liels materiāls trieciens trūcīgajām ģimenēm. Bērns jūtas pazemots, ja viņam atvēl doties uz skolu netīrās, saplēstās un vecās drēbēs.
- 51% bērnu jūtas pazemoti sociālu iemeslu dēļ. Šis kauns par nesagatavotību skolai un izešanu sabiedrībā bērnus pazemo visvairāk. Tā ir viena no visbiežākajām atbildēm anketās. Ja arī viņi netiek apsmieti, viņi iekšēji jūtas saspringti un nedroši, kas bieži vien pārvēršas par agresivitāti pret citiem. Bērnam gribas parādīt, ka viņš necieš. Agresīvi un dusmīgi bērni starp nabadzīgajiem ir bieža parādība, bet otra galējība ir ierauššanās sevī - klusēšana, pazemošanās citu priekšā, ko bieži vien izmanto visnotaļ normāli veidojies indivīds, kuram šādā atmosfērā ir viegli pakļaut, nomākt un iekšēji un ārēji pazemotu vienaudzi. Vēl sāpīgi bērni uzņem vasaras nometnes un ekskursijas. Šeit pietrūkst gan apģērba, gan arī uztura, kas šādos izbraukumos ir nepieciešams, tādēļ šie trūcīgie un

- nabadzīgie bērni, lai kā to gribētu, cenšas izvairīties no piedalīšanās šādos pasākumos. Reti pašvaldība apmaksā vasaras nometnes trūcīgajiem bērniem, it sevišķi ja viņi nāk no nelabvēlīgām ģimenēm. Šāds bērns tiek atstumts, un gan skolas laiks, gan vasaras laiks kļūst par vienām vienīgām mocībām.
- 35% skolēnu pazīst vismaz dažus bērnus, bet 4% skolēnu pazīst daudz bērnu, pret kuriem izturas sliktāk atšķirīgas tautības dēļ. Kā paskaidro paši bērni, tad šī iemesla dēļ vairāk tiek vērtēta bērnu izruna, ja bērns ir citas tautības un izloksne nav tāda pati kā pārējiem; tas ne pārāk bieži, tomēr ir apsmiekla iemesls. Latgalē tas izpaužas spilgtāk, jo šajā reģionā ir ļoti daudzas tautības – lietuvieši, baltkrievi, krievi, vietējā latgaliešu izloksne, kas stipri atšķiras no literārās valodas. Taču šķiet, ka šis ir viens no iemesliem, kas varētu būt mazāk sāpīgs. Vēl šis jautājums bērnu anketās atspoguļojas Kurzemes pierobežas ar Lietuvu rajonos.
 - 70% bērnu norāda, ka sliktāk izturas pret bērniem no trūcīgām ģimenēm.
 - 43% bērnu norāda, ka sabiedrībā izturas sliktāk pret bērniem ar veselības problēmām vai invaliditāti. Aptaujas rezultātā nav iekļauti bērni, kuri dzīvo un mācās mājās, bet aptaujāti tika bērni, kas iet skolā kopā ar pārējiem, mācās, bet ir slimi, dažreiz slimības ir redzamas – ar kustību traucējumiem vai arī izpaužas kā citādi. Pirmām kārtām slimie bērni atzīstas, ka viņi paši noslēdzas sevī, jo viņi ārēji atšķiras no citiem. Viņi apskauž citu veselīgās ārējās formas un paši ar šādu iekšēju sāpi turas malā, pārējie bērni savukārt slimajiem netuvojas, redzot viņu noslēgtību, viņi izsakās labi par šiem bērniem, taču neprasmes dēļ neprot viņiem tuvoties atklāti un ar palīdzību. Pārsvarā nevienā no anketām šādi bērni netika nonievāti vai apsmieti, tikai vairākkārt tika skaidrots, ka neprot ar šādiem bērniem apieties, un šeit spilgti parādās ētikas mācības trūkums skolās, kas šādus jautājumus mēģinātu skaidrot un bērniem pamācīt.
- Arī šis jautājums par ētikas mācības ieviešanu skolā nepārtraukti tiek atlikts un ierēdņi aizbildinās, ka trūkst skolotāju, trūkst mācību grāmatas, lai gan pietiktu ar to ētiku, ko savā laikā pirms mūsu ēras mācīja Aristotelis.

Vienā no pieaugušo anketām sieviete, kurai pašai bērniņš ir slimis un ar kustības traucējumiem, iesaka, ka katram tādām slimam bērnam vajadzētu piesaistīt divus veselus bērnus kā aizbildņus un tā jebkurā skolā, kur mācās slimi bērni.

Viens no bērniem ir rakstījis ļoti skaudri – es zinu, es esmu kroplis, bet es esmu dzīvs un gribu dzīvot kā visi citi, es gribu dzīvot kā pārējie bērni.

- 37% bērnu norāda, ka ir sliktāka izturēšanās pret tiem bērniem, kuru vecākus cilvēki nicina.
- Skolēni norāda uz cilvēkiem, kas slikti izturas pret bērniem. Bērni norāda, ka pret viņiem slikti izturas. No klasesbiedriem – 44%, vecāki – 13%, skolotāji – 10%, citi cilvēki – 33%. Zem nosaukuma “citi cilvēki” ir jāsaprot, ka tie ir gan kaimiņi, gan bērni, gan pieaugušie, citi radnieki, citi skolas biedri, kuri mācās citās klasēs vai arī skolu ir beiguši.

Grafiskais attēls. Cilvēki, kas slikti izturas pret bērniem

Vienā no anketām norādīts, ka bijušie skolas skolēni ierodas savā dzimtajā skolā, lai izplatītu narkotikas. Nepakļaušanās gadījumā skolēni tiek pazemoti.

Visbiežāk bērni atzīmē, ka cieš no klasesbiedru sliktās izturēšanās un apsmiešanas. Jau iepriekš tika minēti iemesli, kā bērni tiek pazemoti un apsmieti gan par ārējo izskatu, gan par viņu domām, gan arī par viņu vecākiem. Ne pārāk bieži, bet tomēr skolēni piemin, ka cieš arī no skolotājiem. Ja bērni nevar kaut ko izdarīt, tad skolotāji apsmej un pazemo bērnus citu priekšā. No tādas apsmiešanas bērni baidās un likumsakarīgi bēg no šāda skolotāja stundām. Diemžēl tas visu vēl vairāk pasliktina.

Viens no skolēniem atzīst, ka skolotājs ir draudējis, ka viņš panāks, ka skolnieks būs nesekmīgs trijos priekšmetos, ka tādas ir viņa iespējas. Līdz ar to minētais skolnieks nedabūs atestātu par pamatizglītības iegūšanu, bet gan tikai liecību. Bet ar liecību mācības tālāk turpināt nevar, tātad tiek nogriezts ceļš uz jebkādu tālāku izglītību.

- 61% bērnu periodiski jūtas vientuļi vai nomākti, bet 14% bērnu tā jūtas pastāvīgi. Bērni raksta, ka viņiem pietrūkst ar ko parunāt, dalīties domās un lūgt padomu. Daudzās anketās tika pasvītrots tas, ka nav ar ko parunāt. Bērns ikdienā saskaras ar ļoti daudziem cilvēkiem, saviem vienaudžiem, skolotājiem, vecākiem, radniekiem utt. diemžēl neviens no šiem cilvēkiem nav spējīgs parunāt ar bērnu par viņa sāpī, par viņa noskaņojumu.

Kāds zēns atzīstas, ka viņam ļoti sāp, ka viņa vectēvs viņu ignorē, bet viņš gribētu būt labs mazdēls.

Bērni atzīst, ka pavisam maz ir to cilvēku, kam bērni varētu uzticēties.

- Tikai 38% bērnu ir gatavi uzticēties sociālajam darbiniekam, psihologam vai citai amatpersonai, jo baidās no savu problēmu publiskošanas.
- 48% skolēnu pazīst vismaz dažus bērnus, bet 8% daudzus bērnus, kuriem nav draugu.

Viens no bērniem, kurš labprāt draudzētos ar šādu atstumtu bērnu, stāsta, ka viņam to neatļauj darīt vecāki. Viņi saka „ viņš ir no sliktas ģimenes, neej pat mājās no skolas kopā ar viņu ”.

- **Tikai 68% skolēnu nepazīst nevienu bērnu, kurš domā par pašnāvību. Toties 28% skolēnu pazīst vismaz dažus bērnus, kuri domā par pašnāvību, 4% skolēnu atzīst, ka viņi pazīst daudzus bērnus, kuri domā par pašnāvību.**

Latvijā ir vieni no augstākajiem depresijas un pašnāvību rādītājiem Eiropas Savienības.

- 25% bērnu pazīst skolēnus, kuri lieto narkotikas, no viņiem 16% pazīst daudzus bērnus, kuri lieto narkotikas.
- Savukārt tikai 7% pieaugušo zina daudzus bērnus, kuri lieto narkotikas.
- 90% bērnu raksta, ka zina, kur jāmeklē palīdzība alkohola vai toksisku vielu lietošanas gadījumā.

Anketā bija arī jautājums „Nosauc visu to, kas rada diskomfortu tev un citiem bērniem”. Atbildes uz šo jautājumu detalizēti parādītas iepriekšējā tekstā, taču kopumā galvenās, kuras min bērni, ir sekojošas:

1. Nabadzības radītās problēmas - naudas trūkums, nepiemērots apģērbs, nepietiekams uzturs, kauns par nabadzību.
2. Mīlestības trūkums ģimenē – neizpratne, neuzklausīšana, nereti cietsirdība.
3. Alkoholisms, strīdi ģimenē gan savstarpēji starp vecākiem, gan arī bērniem.
4. Ļoti negatīva vienaudžu, citu cilvēku un skolotāju attieksme.
5. Valsts nevērība pret bērniem – nepiemērota izglītības sistēma, kas bērniem daudz ko izskaidrotu, dārgās mācību grāmatas un citi mācību līdzekļi, brīvpusdienu trūkums, nožēlojami mazie valsts pabalsti ģimenēm ar bērniem utt.

Bērnu vēlmes un ieteikumi par nākotnes sabiedrību, ģimeni un skolu

Anketu nobeidzot tika izteikti vairāki jautājumi, kur bērni izdara secinājumus un izsaka savas vēlmes par pašreizējo stāvokli un viņu tuvāko nākotni un pirmām kārtām „Ko tu sagaidi no ES? ”. Bērni par šo jautājumu ir ļoti labi informēti un arī ieinteresēti. Viņi saprot, ka piedalīšanās ES darbībā prasīs daudz valsts līdzekļu, un viņi baidās, ka jau tā skopie līdzekļi tiks aplikti ar jauniem nodokļiem. Ļoti kategoriski pret ES Latgales reģionā ir gan pieaugušie, gan bērni. Tik ļoti daudz uzaicinājumu stāties no ES laukā, pamatojums viens – viss paliks dārgāks. Taču ir arī citas bērnu domas, ka, iestājoties ES, nāks jauni investori, cels rūpnīcas, vecākiem būs darbs un nauda. Tāpat arī tiks palielināti pabalsti un cita palīdzība trūkumā nonākušiem. Viena no lielākajām cerībām ir mācības par brīvu ārzemēs, darba iespējas ārzemēs, valodu apguve. Ka tas nāks tūlīt, tam gan neviens netic. Visbiežāk tiek minēts, ka tuvāko 10 gadu laikā tad arī nāks atrisinājums labākai dzīvei. Nākošajos priekšlikumos pirmā vieta ierādīta ģimenei, un šeit ieteikumi vieni: pārtraukt dzert, sākt kaut kur, vienalga kur, strādāt, saņemties, bērnu nenicināt un nesodīt, bet runāt kā līdzīgs ar līdzīgu. Tas, ka bērni ļoti vēlas nostāties blakus vecākiem kā līdzīgi, kuri netiek cietsirdīgi pakļauti, - šī vēlme ir ļoti liela, vismaz 90% atbildes ir šādas – ieklausīties, prast sarunāties un nekliegt, bērnus nepazemot un cietsirdīgi ar viņiem neapieties. Visvairāk tiek prasīta sapratne, iejūtība un mīlestība.

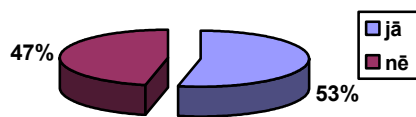
Valdībai un valsts institūcijām bērnu ieteikumi un lūgumi ir samērā vienvērtīgi – samazināt studiju maksas, palielināt darba vietu skaitu, palielināt vecākiem algas, lai varētu izdzīvot visa ģimene, radīt jaunas darba vietas, rūpēties par savu tautu, jo lielākai daļai šķiet, ka tieši pati valdība, valsts institūcijas, arī sabiedriskās institūcijas var panākt visbūtiskākos uzlabojumus, piedaloties pašu tautas pārstāvjiem. Šeit cieši savijas arī

izglītības uzlabošana, izmainot izglītības programmas, sabalansējot tās ar pasaules prasībām, lūgums augstāko izglītību iegūt bez maksas, jo tie bērni, kas sūtīja anketas, šīs maksas nav spējīgi nokārtot un līdz ar to arī pazūd sapņi par labāku nākotni. Ieteikumu ir ļoti daudz, bet galvenie - rūpēties par savu tautu.

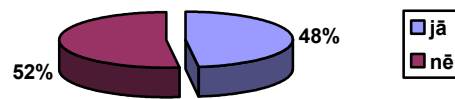
Liekas, ka visstrāpīgāk ir pateicis kāds zēns no Kurzemes laukiem:

Lai visiem nebūtu trūcīgi dzīvot, lai būtu laimīgs smaids sejiņā un visa veselība būtu stipra kā dzelzsbetons.

Anketas beigās ir aptauja „Vai tu vēlies piedalīties bērnu problēmu apspriešanā un priekšlikumu sagatavošanā tiem, kuri pieņem lēmumus Latvijā un Eiropas Savienībā?”.

31.grafiskais attēls. Bērni, kas vēlas piedalīties problēmu apspriešanā

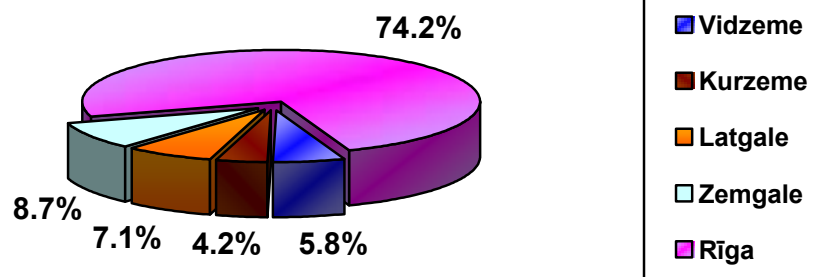
32.grafiskais attēls. Pieaugušie, kas vēlas piedalīties bērnu problēmu apspriešanā

Gan bērniem, gan pieaugušiem ir vēlme piedalīties un apkopot spēkus gan ar sabiedriskām organizācijām, gan ar valsts organizācijām, lai NVO Bērnu tiesību tīkla Kampanjas lozungs „Nepametīsim nevienu bērnu bez palīdzības” īstenotos dzīvē un lai nelaimīgu bērnu būtu arvien mazāk. Šī kopdarbība noteikti ir jāveicina - jārada apstākļi, lai cilvēki, kas gribētu kaut ko darīt un palīdzēt, netiktu aizmirsti, bet lai viņi patiešām varētu pielikt savus spēkus un zināšanas. Lai aicinājums arī īstenībā iedzīvotos mūsu ikdienā. Lēmumu pieņēmējiem jāņem vērā bērnu viedoklis, ko viņi pauduši šajā aptaujā.

Etnisko minoritāšu (mazākumtautību) bērniem Organizācijas „GLĀBIET BĒRNUŠ” Latvijas NVO Bērnu tiesību tīkla prezidējošās organizācijas APTAUJAS ANKETAS REZULTĀTI

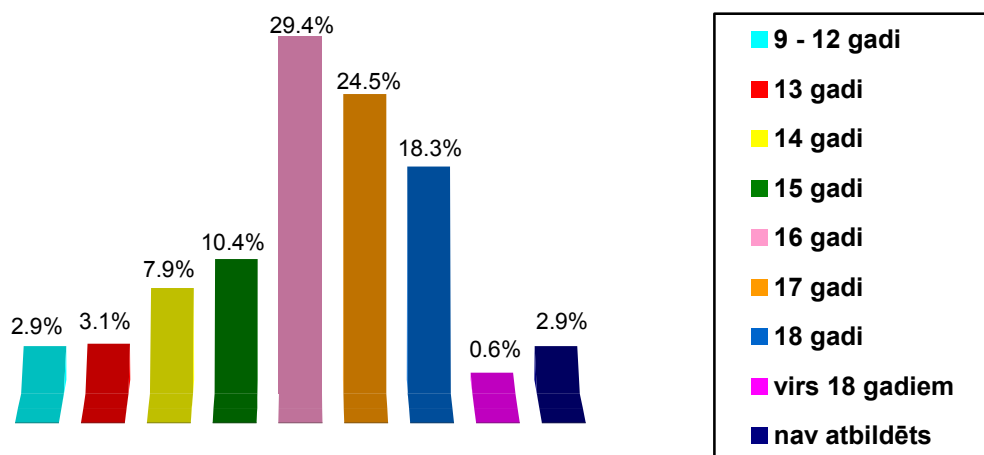
Tika veikta Latvijā dzīvojošo etnisko minoritāšu (mazākumtautību) bērnu aptauja. Aptaujas mērķis: mazināt problēmas, kuras bērniem traucē dzīvē justies labi, un noskaidrot, kā jāpalīdz.

1. Aptaujā piedalījās 873 bērni no Vidzemes, Kurzemes, Latgales, Zemgales un Rīgas. Lielākais respondentu skaits bija no Rīgas, jo Rīgā ir vislielākais nelatviešu skaits.

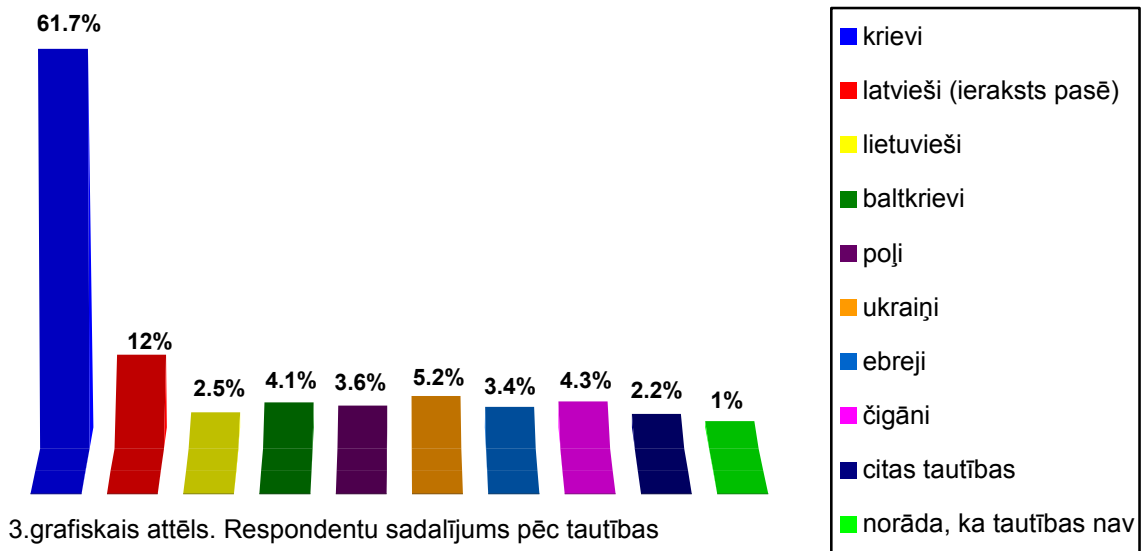
1.grafiskais attēls. Respondentu sadalījums pa Latvijas reģioniem

2. Aptaujas dalībnieku vecums - no 9 līdz 18 gadiem. 72.2% respondentu bija vecumā no 16 līdz 18 gadiem.

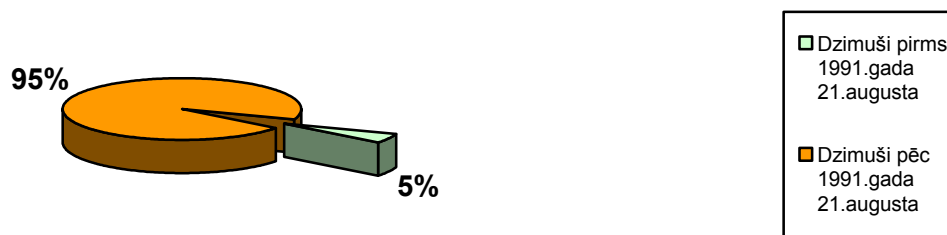
2. grafiskais attēls. Aptaujas dalībnieku sadalījums pa vecuma grupām

3. Uz aptaujas jautājumiem atbildēja 15 Latvijā dzīvojošo etnisko minoritāšu (mazākumtautību) bērni: krievi, latvieši (pēc ieraksta pasē – jauktās ģimenes - igauņi, lietuvieši, krievi, kurās viens no vecākiem ir latvietis), čigāni, baltkrievi, poļi, ebreji, ukraiņi, armēņi, lietuvieši, igauņi, tatāri, gruzīni, vācieši. 1% respondentu uz jautājumu par tautību neatbildēja. Ir izveidojušies jauni tautību apzīmējumi: latviešu krievs, latviešu čigāns, krievu ebrejs, krievu poļis.

Grafiskajā attēlā redzamie skaitļi parāda Latvijas situācijas īpatnību. Krieviski runājošie iedzīvotāji veido kopienu, kura atšķiras no vispārpieņemtā jēdziena - mazākumtautība. Šāda situācija izveidojusies vēsturiski padomju varas gados, kad valstī tika aktīvi veikta sabiedrības pārkrievošana. Krievu valoda valstī pakāpeniski kļuva dominējošā, un mazākumtautību valodas arī sarunvalodā tika izmantotas arvien mazāk. Poļi, baltkrievi un ukraiņi sāka sevi uzskatīt par krieviem, tā mākslīgi palielinājās krievvalodīgo iedzīvotāju kopiena. Jaunajā neatkarīgajā Latvijā jāsniedz lielāks atbalsts minoritāšu kopienām, lai ukraiņi, baltkrievi un poļi apzinātos savu dzimtu izcelsmi un vēlētos papildus apgūt paši savu valodu. Tas paaugstinātu Latvijas nacionālo bagātību, pozitīvi ietekmētu arī krieviski runājošos iedzīvotājus un veicinātu sabiedrībā cieņu pret savu un citu tautību valodu.

4. 95% aptaujas dalībnieku ir dzimuši Latvijā pirms 1991.gada 21. augusta (pasaulē tiek atzīta Latvijas neatkarība).

4.grafiskais attēls. Aptaujas dalībnieku sadalījums pēc tā, vai viņi dzimuši pirms vai pēc 1991.gada 21.augusta.

Svarīgi, lai Latvijā dzīvojošo dažādu tautību jaunieši apzinātos Latviju kā savas mājas, savu dzimteni neatkarīgi no tautības. Visām Latvijā dzīvojošām tautībām ir kopējs mērķis - attīstīt un stiprināt savu valsti, un, lai šis process būtu sekmīgs svarīgi, nepieciešams veikt patriotiskus izglītojošus pasākumus, kuri palīdzētu apzināties savu piederību un savas valsts galvenās vērtības.

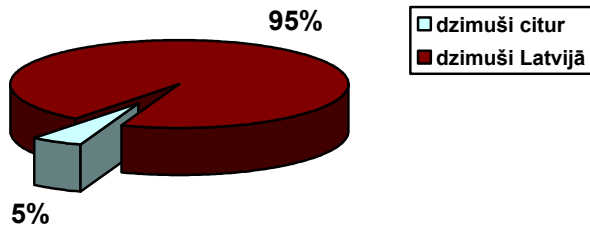
5. Aptauja parāda, ka respondentu dokumentos norādītajai nacionalitātei nav atbilstības ar dzimto valodu. 79% aptaujāto norāda, ka dzimtā valoda ir krievu. Vienīgā tautība, kura konsekventi nosauca savu dzimto valodu, ir čigāni. 7% respondentu kā dzimto valodu min latviešu valodu. Čigānu tautības pārstāvji apliecina, cik svarīga ir vecāku loma un personīgais piemērs tautas tradīciju saglabāšanā.

Tautība	Dzimtā valoda
lietuvietis	krievu
armēnis	krievu
ebrejs	krievu
latvietis	krievu
čigāns	čigānu
polis	krievu
ukrainis	krievu
gruzīns	krievu

6. Norādītai nacionalitātei nav saistības arī ar valodām, kādās runā vecāki, un sarunvalodu ikdienā mājās. Respondentu atbildes apstiprina padomju laika sabiedriskās politikas ietekmi uz respondentu ģimenēm, kā rezultātā krievu valoda tiek pielietota vairumā ģimeņu neatkarīgi no nacionalitātes un sava nacionālā valoda ir aizmirsta.

Nacionalitāte		Dzimtā valoda		Valoda, kādā runā vecāki		Sarunu valoda mājās	
krievs	57%	krievu	79%	krievu	85%	krievu	83%
cittautieši	43%	nacionālā	21%	nacionālā	14%	nacionālā	9%
				citā valodā	1%	latviešu	7%
						citas	1%

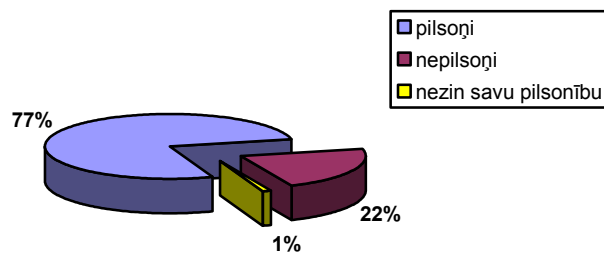
7. Latvijā ir dzimuši 95% no aptaujātajiem bērniem. 5% bērnu ir dzimuši: Krievijā, Lietuvā, Ukrainā, Azerbaidžānā, Igaunijā, Ungārijā, Vācijā.

5.grafiskais attēls. Respondentu sadalījums pēc dzimšanas vietas

Tāpat pamatā Latvijas mazākumtautību jaunieši ir dzimuši Latvijā, un tās vērtības un kultūras mantojumu viņiem ir svarīgi apzināties, lai sekmīgi veidotu savu karjeru gan dzīvojot un strādājot Latvijā, gan ārzemēs.

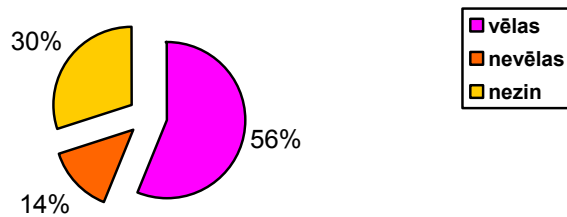
8. 77% aptaujāto ir Latvijas pilsoņi, 22% - nepilsoņi un 1% savu pilsonību nezina.

6.grafiskais attēls. Skaitliskais raksturojums, kas parāda cik no respondentiem ir Latvijas pilsoņi

Svarīgi pēc iespējas vairāk skolās veikt izglītojošo darbu, kas palīdzētu izprast sabiedrības un valsts institūciju savstarpējo mijiedarbību, atgriezenisko saiti starp indivīdu un valsti, lai jaunieši apzinātos savas pilsonības nozīmību un jauno pilsoņu skaits Latvijā palielinātos. Tas būtiski mainītu arī jauniešu attieksmi pret savu valsti. Pilsonības būtības izprašana un nostiprināšana palīdzētu pašreizējiem nepilsoņiem justies drošiem savā valstī.

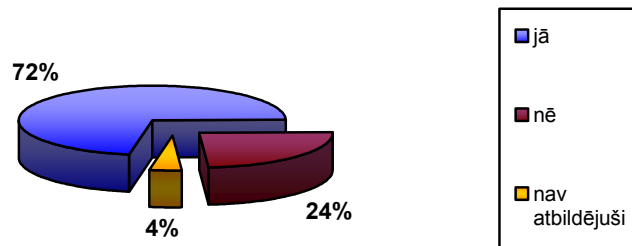
9. No aptaujātajiem bērniem 56% vēlas būt ES pilsoņi, 14 % negrib būt ES pilsoņi, 30% vēl nezina.

7. grafiskais attēls. Procentuālais sadalījums, kas parāda cik no aptaujātajiem bērniem vēlas būt ES pilsoņi

Pēdējā desmitgadē pirms Latvija kļuva par ES dalībvalsti krasi izmainījās vairuma iedzīvotāju dzīves līmenis neatkarīgi no viņu tautības un pilsoniskās piederības. Sabiedrība krasi noslāņojas bagātajos un nabagos. Daļa respondentu šo ekonomisko situāciju neizprot un saista to ar pilsonības jautājumu. Daļa jauniešu ietekmējas no saviem vecākiem, kas nevēlas un neredz savu nākotni Eiropas Savienībā. Situāciju ietekmē mazturīgo iedzīvotāju sociālā neaizsargātība un bezdarbs Latvijā. Tas daudzās krievvalodīgās ģimenēs veicina nostaļģiju pēc iepriekšējās padomju sistēmas, viņi izsaka vēlēšanos sadarboties vairāk ar Krieviju, nekā ar Eiropas valstīm. Arī šajā jomā ir veicams izskaidrošanas darbs jauniešu vidū, lai katrs varētu piedalīties izglītojoša rakstura programmās un saskatīt jaunās iespējas situācijā, kad Latvija ir Eiropas Savienības dalībvalsts.

10. Uz jautājumu „Vai Tu zini, kā iegūt Latvijas pilsonību?” 72% bērnu ir atbildējuši, ka zina, 24% - nezina, kā iegūt pilsonību, 4% respondentu nav atbildējuši. Šeit jāpiebilst, ka daļa bērnu, kuriem jau ir Latvijas pilsonība, ir atbildējuši, ka nezina, kā to iegūt.

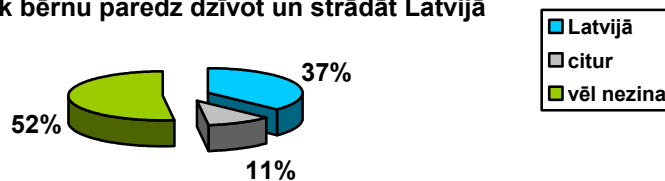

8. grafiskais attēls. Procentuālais sadalījums, kas parāda cik aptaujāto bērnu zin kā iegūt Latvijas pilsonību

Diagramma parāda, ka daļa jauniešu paliek ārpus informācijas pieejamības loka. Kopumā darbs pie jauniešu informēšanas un izglītošanas par pilsonības būtību un iespējām to iegūt jāturpina gan formālās, gan neformālās izglītības līmenī. Jāveicina un jāatbalsta organizācijas, kas veicina integrācijas procesu Latvijā.

11. Latvijā paredz dzīvot un strādāt tikai 37% aptaujāto, 11% respondentu domā dzīvot un strādāt citur, 52% bērnu vēl nav izlēmuši.

9.grafiskais attēls. Procentuālais sadalījums, kas parāda cik bērnu paredz dzīvot un strādāt Latvijā

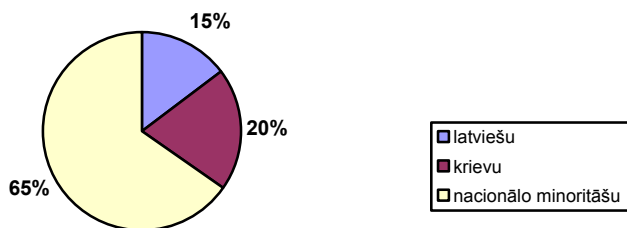

Ekonomiskā situācija Latvijā jauniešiem liedz prakses iespējas, jo visās darbavietu vakancēs un presē izteiktajos sludinājumos tiek pieprasīti cilvēki ar pieredzi. Īpaši nedroši šādā situācijā jūtas nepilsoņi, kuri zināšanu trūkuma dēļ uzskata, ka var palikt bez darba tieši tāpēc, ka nav pilsoņi. Visvairāk jaunieši cieš tieši no nedrošības sajūtas par savu nākotni. Tirgus ekonomika vienādi uzstāda ļoti stingras konkurences prasības kā pilsoņiem, tā nepilsoņiem. Kopumā Latvijā uzņēmējdarbība attīstās vairāk vai mazāk Rīgā un Rīgas rajonā, valstī nav reģionu attīstības politikas. Šie apstākļi arī veicina daudzas ģimenes izlemt par jauniešu sūtīšanu uz ārzemēm. Rezultātā daudzi jaunieši strādā ārzemēs smagu fizisku darbu, kas attālina viņus no iespējām iegūt augstāko izglītību jaunībā.

Ārzemju uzņēmēji iegūst izglītotus jauniešus, Latvija zaudē tautas izglītībā ieguldītos naudas līdzekļus, nemeklējot iespējas veidot darba vietas Latvijas jauniešiem Latvijā.

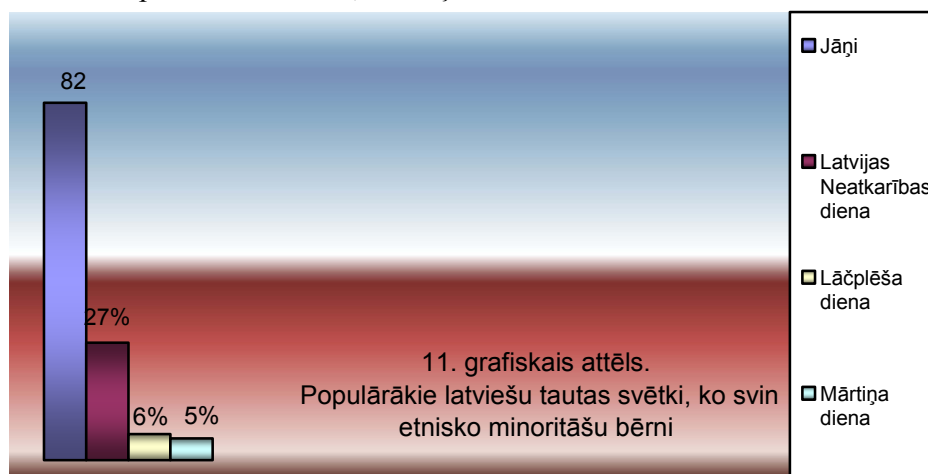
Jaunieši, kuriem nav darba stāža, nevar iegūt bezdarbniekiem paredzētos pabalstus un izglītošanu, nesaņem arī vairākas citas sociālās garantijas (bērnu kopšanas pabalsti u.c.). Līdz ar to lielam jauniešu skaitam praktiski nav eksistences līdzekļu, jo **vairāk nekā 20% bērnu nespēj nolikt eksāmenus un pabeigt pamatzglītību(!!!)**.

12. Krievu skolās mācās 66% respondentu, 9% - latviešu skolās un 25% nacionālo minoritāšu skolās. Ir pozitīvi vērtējama tendence Latvijā palielināt nacionālo minoritāšu skolu skaitu, kas palīdz jauniešiem atrast tieši savām interesēm piemērotu skolu un dod iespējas apgūt savu sentēvu dzimto valodu. Īpaši aktīvi šajā jomā ir poļi un lietuvieši. Mazākumtautību skolas arī veicina skolēnu un vecāku sadarbību ar kaimiņvalstīm, tādējādi veicinot izglītības mērķu sasniegšanu un tolerances veidošanu sabiedrībā. Tomēr Latvijā, kopumā samazinoties latviešu skolu skaitam, rodas bažas par pamatnācijas samazināšanos. Viens no iemesliem šai problēmai ir dzimstības samazināšanās latviešu ģimenēs, kā arī jaukto laulību rezultātā jaunieši neizvēlas latviešu skolas. Latviešu ģimenes šādā situācijā izjūt zināmas bažas, ka tiek apdraudēta latviešu valoda un kultūra. Integrācijas programmās būtu labi izskaidrot šo aspektu un izglītēt sabiedrību. Jo katra nācija pati ir atbildīga par savas kultūras attīstību, citām tautībām šāda atbildība nav jāuzņemas. Savas kultūras popularizēšana un citu tautu kultūrvēsturiskā mantojuma apzināšana padara cilvēku garīgi bagātāku, inteligentāku un ļauj sekmīgāk veidot savu karjeru. Process veicina personības attīstību, un tāpēc tas ir svarīgi.

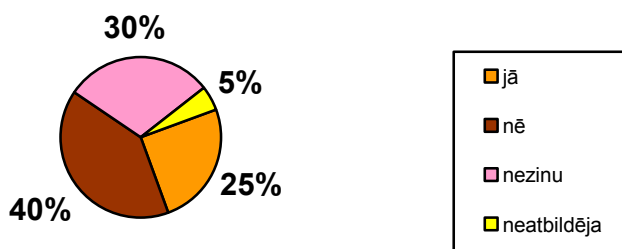
10. grafiskais attēls. Respondentu sadalījums pa skolām ar atšķirīgām mācību valodām.

13. Nacionālo minoritāšu ģimenēs vispopulārākie latviešu tautas svētki ir Jāņi – Līgo. Tos atzīmē 82% respondentu. Latvijas Neatkarības dienu svin 27% aptaujāto, Lāčplēša dienu – 6%, Mārtiņdienu – 5%.

Skolās nepietiekoši notiek patriotiskā audzināšana, bieži vien patriotiskajai audzināšanai mazākumtautību skolas pievērš lielāku uzmanību nekā latviešu skolās, jaunieši apgūst savas valsts tradīcijas un tās tautas tradīcijas, kuru viņi pārstāv. Tomēr Latvijas nacionālo svētku svinēšanā mazākumtautības ir atturīgas, jo paši latvieši arī nav pietiekami aktīvi.

14. Uz jautājumu „Vai Tu pietiekami pārzini Latvijas vēsturi un vai Tu atzīsti, ka Latvija tika okupēta un varmācīgi iekļauta Padomju Savienībā, neprasot tautas vēlēšanos?” atbildes ir sekojošas:

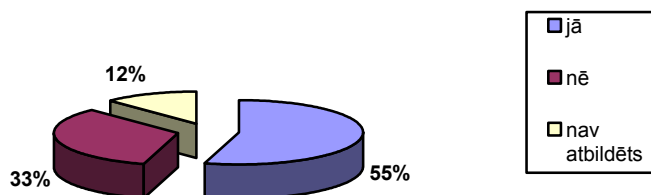
12. grafiskais attēls. Procentuālais sadalījums, kas parāda vai aptaujātie etnisko minoritāšu bērni pārzin Latvijas vēsturi.

Latvijas vēsturi pat pieaugušie no daļas latviešu ģimeņu interpretē dažādi, taču īpaši atšķirīga šī interpretācija ir nacionālo minoritāšu, galvenokārt slāvu cilmes, ģimenēs. Līdz ar to bērni un jaunieši ļoti ietekmējas no ģimenēm, kurās auguši. Vēstures faktu patiesums tiek dažādi sabiedrībā apstrīdēts. Bet faktu nezināšanas vai izvairīšanās no tiem un realitātes sagrozīšana šķēļ sabiedrību. Tieši sabiedrības šķelšana ir daļas Krievijas politiķu un masu mediju nolūks, jo Krievija nekad nav no plašas publiskas tribīnes atzinusi Baltijas valstu okupāciju un, protams, okupācijas fakts nav iekļauts Krievijas vēstures mācību grāmatās. Latviešu neatkarības centieni un neviennozīmīgā darbība Otrā Pasaules kara laikā tiek inkriminēti latviešiem un pārējām Baltijas tautām kā fašisma pazīme un tas joprojām tiek lietots kā propagandas mehānisms tajos Krievijas masu medijos, kurus skatās arī Baltijas valstīs dzīvojošās nacionālās minoritāšu ģimenes un bērni. Tāpēc vēstures mācīšanai Latvijas skolās jāveltī daudz lielāka uzmanība.

15. Aptaujāto bērnu ģimenēs Ziemassvētkus svin 82% ģimeņu, Lieldienas – 80%. Respondentu ģimenēs attiecīgi tiek svinēti katoļu, pareizticīgo, vecticībnieku, ebreju, musulmaņu baznīcu svētki.

Svētki rada kopības sajūtu un piederību noteiktai cilvēku grupai, ļoti svarīgi, lai jaunieši iemācītos svinēt svētkus, zinātu savas tautas tradīcijas. Kas zina savas tautas svētkus, tas saprot un respektē citu tautu svētkus. Sabiedrībā ir svarīgi popularizēt svētku svinēšanas tradīcijas un organizēt dažāda veida pasākumus svētku dienās, lai iedzīvotājiem būtu izvēles iespējas. Svarīgi popularizēt dažādu tautu svētkus, dodot iespēju katrai tautai saglabāt savas tautas kultūras dzīves īpatnības.

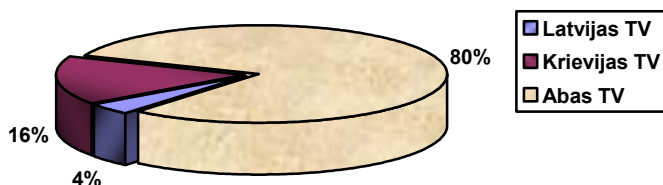
16. Uz jautājumu „Vai tavā ģimenē svin ar tavu tautību saistītos svētkus un ievēro tavas tautas tradīcijas?” atbildes ir sekojošas:

13. grafiskais attēls. Procentuālais sadalījums, kas parāda cik no etnisko minoritāšu respondentiem svin savas tautas svētkus

Pie nacionālajiem svētkiem bērni kļūdaini pieskaita arī dažus citus: Jaunais gads, Vecais Jaunais gads, Uzvaras diena (9.maijs), 8.marts (Starptautiskā sieviešu diena), 23.februāris (Armijas diena). Tiek svinēti ebreju svētki: Hanuka, Sukot, Siļihat, Tora, Purim, arī poļu, baltkrievu un ukraiņu svētki.

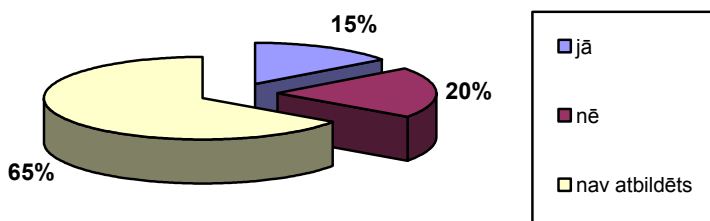
17. Etnisko minoritāšu bērni arī skatās atšķirīgas TV programmas - 4% ģimeņu skatās tikai Latvijas TV programmas, 16% - vienīgi Krievijas TV programmas, 80% - abas.

14. grafiskais attēls. Procentuālais sadalījums, kas parāda kādas TV programmas izvēlas aptaujātie etnisko minoritāšu bērni

Jaunieši un bērni, kas ir izslēgti no Latvijas informatīvās vides, neiegūst Latvijai svarīgu informāciju, jūtas izstumti un nespēj adekvāti reaģēt uz notikumiem savā valstī. Pie tam patieso bieži vien aizstāj dažādi pieņēmumi un reizēm kļūsti nepatiesa informācija ar valstij nepieņemamu un naidīgu ideoloģiju. Tāpēc ļoti svarīgi skolās rīkot informatīvas pēcpusdienas, jaunāko valsts mēroga notikumu analīzi! Svarīgi, lai bērniem un jauniešiem būtu pieejama informācija par savu valsti un izveidotos prasme analizēt iegūto informāciju un salīdzināt. Lai katrā no valstī apspriežamajiem jautājumiem bērniem būtu savs viedoklis.

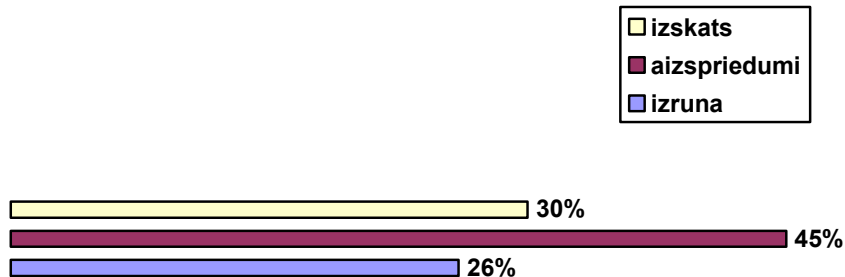
18. Uz jautājumu „Vai tavā skolā mācās dažādu tautību bērni?” ir sniegtas šādas atbildes:

15.grafiskais attēls. Vai tavā skolā mācās dažādu tautību bērni?

Vairums bērnu un jauniešu nepievērš lielu uzmanību klasesbiedru un skolasbiedru tautībai, kopumā skolās ir draudzīga attieksme starp dažādu tautību bērniem. Bērniem ietekmē aizspriedumi, ko viņi ieguvuši ģimenēs. Tomēr aizspriedumi savā vairumā saistās ar pieaugušo pieņēmumiem sabiedrībā, nevis ar bērnu un jauniešu konkrēto pieredzi. Bērni pārnes šos aizspriedumus uz savu pieredzi, veidojot abstraktu citas tautības jaunieša tēlu. Šos aizspriedumus var mazināt, sabiedrību izglītojot un skaidrojot pamatvērtības, tādas kā savstarpēja cieņā, savstarpējo attiecību kultūra, un apzinoties vērtības, ko katra tauta iegūst balstoties uz sadarbību ar citām tautām.

19. Uz jautājumu „Kā Tu domā - vai starp dažādu tautību bērniem pastāv tādi konflikti un nesaprašanās, kuru pamatā ir atšķirības starp tautībām?”, saņēmām gan grafiski attēlojamās atbildes, gan arī tādas, ko varējām vienīgi citēt.

16. grafiskais attēls. Galvenās atšķirības kādēļ rodas dažādi konflikti un nesaprašanās starp dažādu tautību bērniem

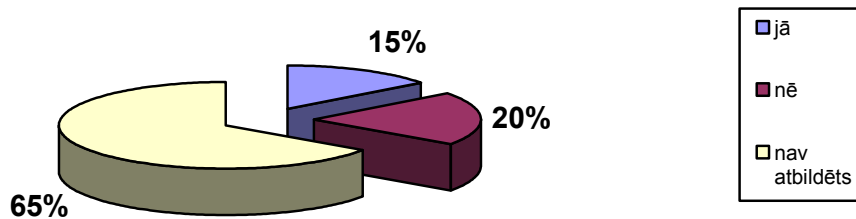
Pēc citām atšķirībām:

- uzvedības veids, audzināšana, mentalitāte, raksturs;
- intelekts, prāts, dzīves uzskati, politiskie uzskati, reliģija, tradīcijas.

Citāti no anketām:

- „Konflikti var notikt tikai atšķirīgas pasaules uztveres, domu un uzskatu dēļ. Tādēļ jāstrādā uz kopīgām vērtībām un savstarpējās cieņas un pamatnācības respektam, arī respektējot otru pusi.” (krieviete, 17gadi, nepilsone)
- „Nesaprašanos var radīt kādai tautībai piemītošs raksturs, uzvedība, sarunas veids.” (krievs, 17 gadi)
- „Iedomas par to, ka viena nācija ir labāka par citu” (krieviete, 17 gadi, nepilsone)
- „Nepatika un nesapratne vienam pret otru, principi, kuri ir īstenībā ir aizspriedumi.” (krievs, 16 gadi, nepilsonis)
- „Krievu tautībai nepatīk latvieši, grūti izskaidrot.” (čigāns, 21 gads, skolnieks)
- ”Starp normāliem bērniem nenotiek tāda nesaprašanās un konflikti.” (ukrainiete, 18 gadi)
- „Pieaugušo attieksme ietekmē bērnu domas šajos jautājumos.” (17 gadi, krieviete)

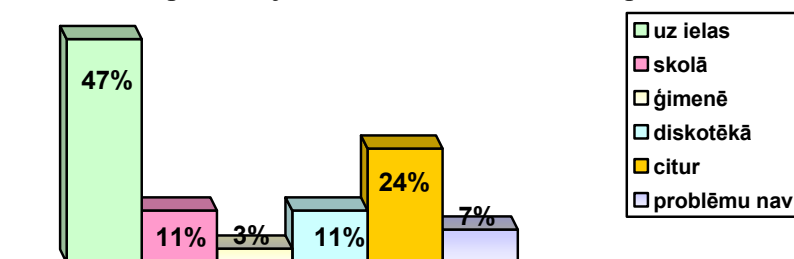
20. Sākot no 2003./2004.mācību gada, krievu skolās un ģimenēs tika mākslīgi sacelta liela ažiotaža ap izglītības reformu – pakāpenisku pāreju uz galveno mācību priekšmetu apguvi valsts valodā. Uz jautājumu „Vai ar tevi un taviem skolas biedriem iepriekšējos mācību gados notika pārrunas par izglītības reformas jēgu un tika izskaidrots, kā un ko Tu no tā iegūsi?” atbildēts:

17. grafiskais attēls. Procentuālais sadalījums, kas parāda vai bērniem iepriekšējos mācību gados ir izskaidrota izglītības reformas jēga un izskaidrots ko bērni no tās iegūs

Iegūtie dati liecina, ka izskaidrošanas darbs gan sabiedrībā, gan mazākumtautību skolās par pakāpenisku pāreju uz mācībām latviešu valodā tika veikts nepietiekami. Tik delikātā jautājumā kā pāreja uz zināšanu apguvi citā valodā, kura var radīt bažas par etniskās identitātes saglabāšanu, nepieciešama liela pietāte un iecietība, īpaši jau ņemot vērā vēsturiski radušās nesaskaņas starp daļu krievu un citu nelatviešu saabiedrību un pamatnāciju. Latvijas valdībai vajadzēja apzināties nelatviešu sliktās vēstures zināšanas un Krievijas maldinošās propagandas iespaidu un to sekas un daudz nopietnāk strādāt pie reformas; nedrīkstēja arī pieļaut, ka netika jautāts pašu „reformas objektu” – mazākumtautību skolēnu - viedoklis. Informācijai bija jānonāk līdz katram Latvijas bērnam. Pašreizējā situācija liecina, ka iesāktais darbs jāturpina, lai katrs jauniešu saprastu izglītības reformas jēgu un apzinātos labumus, ko tā dot personībai un sabiedrībai kopumā.

21. Par to, kur bērni no krievu vai nacionālo minoritāšu skolām, kurās nemācās latvieši, ir piedzīvojuši konfliktus uz nacionālā pamata, norāda sekojošās atbildes:

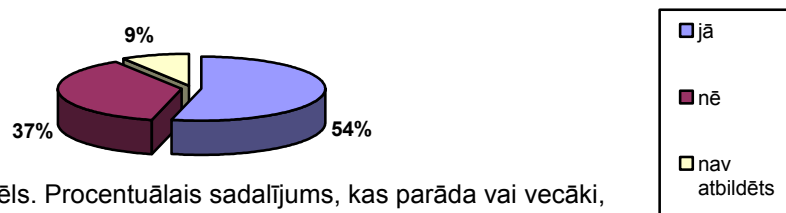

18. grafiskais attēls. Izplatītākās vietas, kur bērni piedzīvo konfliktus uz nacionālā pamat

Bērni tajās krievu vai nacionālo minoritāšu skolās, kurās nemācās latvieši, ir piedzīvojuši konfliktus uz nacionālā pamata. Visvairāk konfliktu viņi piedzīvo uz ielas (gandrīz puse), diskotēkā (1/8 daļa). 1/4 daļa bērnu norāda atbildi „citur”, pie atbildes „citur” tiek pieskaitītas iestādes, t.sk. valsts iestādes, sabiedriskais transports. Tomēr 1/8 daļa bērnu cieš no konfliktiem uz nacionālā pamata skolā un 1/20 daļa pat ģimenē. Lai gan mūsu valsts oficiālo iestāžu viedoklis ir, ka starpnacionāli konflikti Latvijā pastāv minimāli, tomēr mūsu pētījumā vienīgi 7% bērnu norāda, ka viņiem nav nekādu konfliktu vai problēmu, kas būtu saistīti ar viņu tautību. Šie skaitļi liecina, ka situācija jauniešu vidū visvairāk saspringta ir tieši neformālajās tikšanās vietās. Tas liecina, ka skolā vairāk vai mazāk rūpējas par jauniešu drošību un apslāpē visāda veida agresīvas izpausmes. (Kaut

arī šajā jomā darbs notiek nepietiekoši, un skolu nevar atzīt par pilnībā drošu vidi.) Tomēr sarunās ar bērniem esam pārliecinājušies, ka pārāk maz uzmanības iegūst jaunieši kā personības, daudziem skolā veidojas ļoti zema pašapziņa, kas būtībā ir par iemeslu konfliktsituācijām uz ielas vai citās sabiedriskās vietās. Tieši jaunieši ar zemu pašapziņu ir starpnacionālu konfliktu ierosinātāji, tā viņi jūtas svarīgi, jo spēj kādu pakļaut vai pazemot tikai tāpēc, ka viņš ir citādi runājošs vai citādi izskatās. ¼ daļa jauniešu piedzīvo nacionālos konfliktus sabiedriskā transportā no pieaugušo vai konduktoru puses.

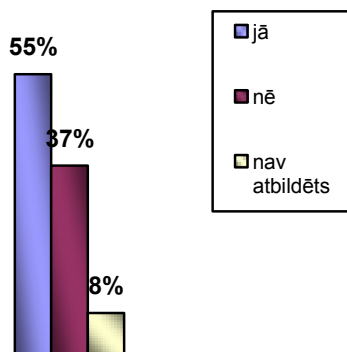
22. Bērniem tika jautāts: “Vai tavi vecāki vai skolotāji ir apsprieduši ar tevi iespēju mācīties skolā tādu valodu, kā tu vēlies?”

19. grafiskais attēls. Procentuālais sadalījums, kas parāda vai vecāki, skolotāji ir apsprieduši ar bērniem iespēju mācīties tādā valodā kā bērns pats vēlas

Gandrīz pusei bērnu neviens nav jautājis, kādas tautības skolā un kādas valodas viņš vēlas mācīties. Aptuveni 10% bērnu vispār nav atbildējuši uz šo jautājumu. Tas liecina, ka saite starp vecākiem un skolas vecuma bērniem daļā ģimeņu ir ļoti vāja. To veicina nestabilā ekonomiskā situācija, bezdarbs, nepietiekoša sociālā aizsardzība vai vecāku ārkārtīgi lielā noslogotība darbā. Tāpēc skolās īpaši svarīga loma būtu sociālajiem pedagogiem, kas atrastu laiku klases un individuālajām diskusijām par bērnam aktuāliem jautājumiem. Skolās ir nepieciešams aktivizēt darbu ar skolēnu ģimenēm, ir svarīgi atrast pieņemamas sadarbības formas un iespējas viedokļu apmaiņai. Jo, ja vecākiem un skolotājiem nav izdevies parunāt ar bērniem par valodu jautājumu, tad tas liecina, ka arī daudzi citi svarīgi jautājumi ir palikuši ārpus uzmanības loka! Bieži vien arī paši vecāki neizprot valodas nozīmi un neapzinās to iespēju daudzumu, ko šobrīd bērnam un jauniešiem piedāvā izglītības sistēma.

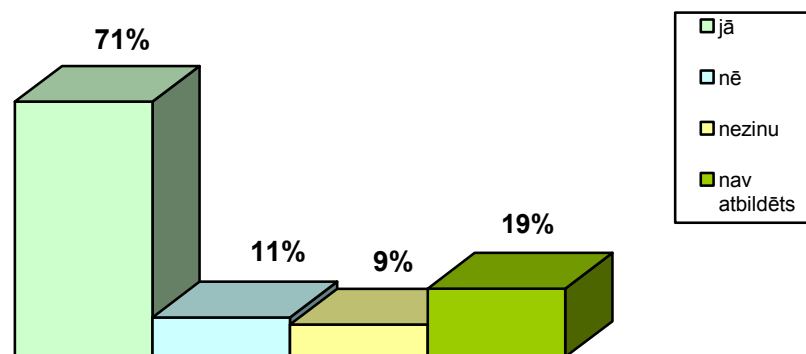
23. Bērnu viedoklis par to, „vai mācīšanās valsts valodā dos kādas priekšrocības tālākai izglītībai un dzīvei”, ir šāds:

20. grafiskais attēls. Procentuālais sadalījums, kas parāda vai bērni mācīšanos valsts valodā uzskata par priekšrocību

Ap 40% bērnu neuzskata par priekšrocību mācīšanos valsts valodā. Līdzīgs ir to bērnu skaits, ar kuriem vecāki nav apsprieduši, kādā valodā bērns gribētu mācīties (attēls Nr.19). Skaitļi liecina, ka Latvijā mazākumtautību skolās situāciju valodas jautājumā neizprot gandrīz puse no skolēniem un viņu ģimenēm. Tikai visiem valsts iedzīvotājiem vienlīdzīgi apgūstot vienu valodu, ir iespējams valstī izveidot stabilu informatīvu telpu, kura ir pieejama visiem iedzīvotājiem neatkarīgi no tautības, tas neapšaubāmi nostiprinātu cilvēkos piederības jūtas šai valstij. Latvijas nacionālās vērtības kļūst pieejamas visiem iedzīvotājiem, savukārt pamatnācijai kļūst pieejami nacionālo minoritāšu uzskati, šaubas un redzējums uz saskarsmes un valsts attīstību. Labas valsts valodas zināšanas nekādi neierobežo sabiedrības pārstāvjus lietot ikdienā to valodu, kura sagādā emocionālu gandarījumu. Valsts valodas zināšanas neliedz pilnveidot savas dzimtās valodas prasmes, ja arī tā nav valsts valoda, jo loģiski, ka adekvāta etniskās minoritātes valodas attīstība var notikt tikai šīs minoritātes etniskās izcelsmes zemē. Uz to pretendēt, dzīvojot valstī, kurā nepiederi pie pamatnācijas, ir utopiski. Savukārt valsts valodas zināšanas ļauj bērnam un pieaugušajam būt konkurētspējīgam valstī, kurā viņš dzīvo.

24. Uz jautājumu „Ja tu skolā apgūsti zināšanas vairākās valodās, tas tev palīdzēs tālākajā dzīvē?” atbildes ir šādas:

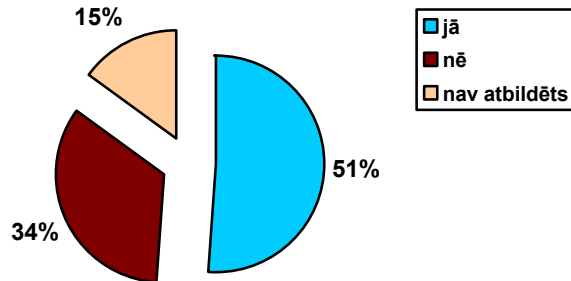

21.grafiskais attēls. Procentuālais sadalījums, kas parāda cik bērni uzskata, ka mācīšanās vairākās valodās palīdzēs viņu tālākajā dzīvē.

Gandrīz trešdaļa bērnu neatzīst, ka mācīšanās vairākās valodās palīdzēs viņu tālākajā dzīvē.

Iespēja skolā mācīties vairākās valodās mobilizē skolēnus un veicina viņu intelektuālo attīstību. Bērni un jaunieši, kurus vecāki vai pedagogi nav motivējuši mācīties valodas, zaudē pilnvērtīgākas attīstības un karjeras iespējas. Skaitļi liecina par nepieciešamību Izglītības un zinātnes ministrijai uzlabot darbu ar vecākiem un bērniem jau pirmskolas iestādēs. Patlaban šī nepadarītā darba rezultāts ir tāds, ka daļa vecāku un bērnu vaino latviešu kā mācību valodu kā pasliktinātu sekmju iemeslu. Lai gan zinātnieki ir sen pierādījuši, ka mācīšanās vairākās valodās veicina bērna attīstību, valsts slikti padarītā darba rezultātā izglītības reforma ir kļuvusi par jaunu pamatu aizspriedumu veidošanai, jo iepriekš nav noticis pietiekams izskaidrošanas darbs. Risinājums ir šo aizspriedumu izprašana un motivācijas veidošana, kā rezultātā aizspriedumi mazinās vai pat pārstāj eksistēt un traucēt mācību procesu.

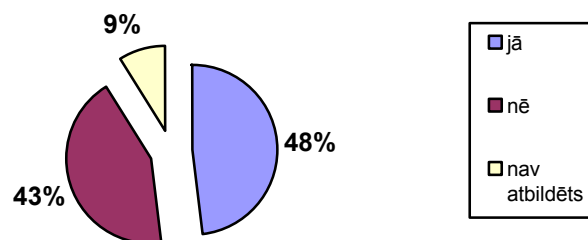
25. „Vai tavi vecāki izskaidro tavas tiesības uz etnisko identitāti – tavas dzimtās valodas un paražu saglabāšanu?”

23.grafiskais attēls. Procentuālais sadalījums, kas parāda kā vecāki izkaidro bērniem viņu tiesības uz etnisko identitāti

Skaitļi norāda uz to, ka liela daļa bērnu un ģimeņu neizprot etniskās identitātes jēdzienu un neapzinās bērna tiesības uz etniskās identitātes saglabāšanu. Redzams, ka gandrīz puse vecāku šim bērnu tiesību aspektam nepiešķir nozīmi vai to ignorē. Etniskā identitāte ir pamatu pamats katrā ģimenē. Tās tautas, kur ģimenē tiek saglabāta etniskā identitāte, ar daudz lielāku respektu izturas pret citām tautām. Katras tautas individualitāte ir pati pa sevi liela vērtība pasaules kultūru klāstā. Tautas bagātina cita citu, apgūstot savu un citu tautu kultūras mantojumu. Eiropas Savienībā ir izveidots jauns jēdziens “starpkultūru dimensija”, kas ietver sevī ideju par kultūras tradīciju un etnisko īpatnību saglabāšanu un savstarpējo respektēšanu. Latvijā jāveic plaša mēroga izglītības darbs, jo esošie rādītāji neliecina par jautājuma izpratni. Bērniem un jauniešiem jāiegūst zināšanas, ka jebkura etniskā piederība valstī tiek respektēta un katram ir ne tikai tiesības būt saprastam un pieņemtam sabiedrībā, neatkarīgi no savas izcelsmes, bet tikpat svarīgi ir apzināties savu zināšanu esamību par citu tautu etniskajām īpatnībām un izveidot sevī respektu un cieņu pret citām tautām.

25. „Vai Tev skolā tiek izskaidrotas tavas tiesības uz etnisko identitāti – tavas dzimtās valodas un paražu saglabāšanu?”

24.grafiskais attēls. Procentuālais sadalījums, kas parāda cik bērniem skolā tiek izskaidrotas viņu tiesības uz etnisko identitāti

Bērnu atbildes liecina, ka vairāk nekā pusē mācību iestāžu netiek izskaidrotas bērnu tiesības uz etnisko identitāti. (skat. komentāru pie attēla Nr.23)

Mazākumtautību skolās izskaidrošanas darbs nenotiek pietiekami, ņemot vērā, ka ģimenes šajā jomā nepilda savas funkcijas; īpaši svarīgi, lai izskaidrošanas darbs notiktu skolā bērniem un jauniešiem saprotamā veidā. Skolā jāparedz mācību programma, kas

apgūstama audzināšanas, valodu, darbmācības stundās. Ārpusklases nodarbībās ir svarīgi, lai bērni iemācītos sadarboties ar citu valstu bērniem. Pozitīvu piemēru Latvijā ir daudz. Kā viens no tādiem - Rēzeknes Poļu vidusskola. Šeit bērni un jaunieši uztur sistemātisku sadarbību ar Polijas skolām. Skola veicina sadraudzības ģimeņu aktivitātes, apmaiņas programmas un citus audzinošus un izglītojošus pasākumus, kas palīdz jauniešiem apzināties savu polisko izcelsmi un poļu tautas identitāti. Rezultātā skolēni viegli integrējas sabiedrībā, lieliski saprotas ar krievu, latviešu un citu tautību bērniem.

26. Uz jautājumu „Kādas ir tavas un citu etnisko minoritāšu bērnu galvenās problēmas, kuras rodas atšķirīgas tautības dēļ?” atbildes grupējas šādi:

Problēmas ir 51 % respondentu.

Problēmu nav 34 %.

Nav atbildējuši 15%.

Psiholoģiskās 34%	Diskriminācija: <ul style="list-style-type: none"> – nacionālo tiesību ierobežošana – neuzticēšanās, pazemojums – nacionālo tiesību neatzīšana – attieksme – nepatika no cilvēku puses Skaidrība, naidis, aizspriedumi
Saskarsmes 56%	Valodas nezināšana Ārējais izskats Necieņa Strīdi Kultūra, tradīcijas Policijas attieksme
Izglītības 5%	Nepietiekošas valodas zināšanas Izglītības reforma Nav iespēju iegūt augstāko izglītību krievu valodā
Sociālās 5%	Grūti atrast darbu

28.5% bērnu, kuri ir norādījuši uz psiholoģiskām problēmām starp dažādu tautību cilvēkiem, ar psiholoģiskām problēmām saprot diskriminācijas apziņu, ko viņi izjūt kā nacionālo tiesību neatzīšanu un ierobežošana; neuzticēšanos un pazemojuma sajūtu; atšķirīgu attieksmi, kuru bērni skaidro ar skaidrību, naidu vai aizspriedumiem un nepatiku no cilvēku puses.

Uz saskarsmes problēmām starp atšķirīgu tautību pārstāvjiem ir norādījuši 48.5% bērnu. Saskarsmes problēmas šie bērni skaidro ar valodas nezināšanu, ārējo izskatu, necieņu, strīdiem, kultūru un tradīcijām. Kā viens no iemesliem īpaši izcelta policijas attieksme.

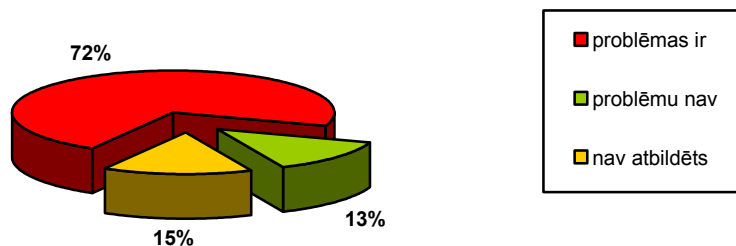
Problēmas, kuras saistītas ar izglītību, min tikai 5.7% bērnu, kuras viņi skaidro ar nepietiekamām valodas zināšanām, iespēju trūkumu iegūt augstāko izglītību krievu valodā; kā cēlonis tiek minēta arī izglītības reforma.

Uz sociālo problēmu grupu norāda 4.1% bērnu, pārsvarā minot, ka minoritātēm grūti atrast darbu.

Citāti problēmu skaidrojumam no bērnu anketām:

- „Bērni „zaudē” savu etnisko kultūru.” (17 gadi, krieviete)
- „Šīs problēmas ir tikai Latvijā – citās valstīs nekādu problēmu nav, tā ir latviešu valodas uzspiešana, aizliegums pilnai izglītībai dzimtajā valodā.” (17 gadi, krievs)
- „Nav iespēju iegūt augstāko izglītību dzimtajā valodā (krievu). Nav iespēju 18 gados strādāt bez valsts valodas zināšanām.” (18 gadi, krievs, nepilsonis)
- „Necieņa no nacionālā vairākuma puses.” (18 gadi, vācietis)
- „Ir jābūt bērniem – šovinistiem, lai jau bērnībā veidotos tādi konflikti.” (16 gadi, krieviete)
- „Mēs esam nabagi.” (12 gadi, čigāniete)
- „Dienvienu nācijas ir nekaunīgākas, čigāni staigā ar nažiem un pārdod apdullinājumu, krievi sit latviešus.” (17 gadi, krievs)
- ”Materiālās grūtības, sociālā aizsardzība.” (krievu bērns bārenis, bet viņam nemaksā naudu, kas pienākas pēc likuma.) (17 gadi krieviete)

27. Uz jautājumu „Kādas vispār ir problēmas, kurām nav saistības ar tautību vai pilsonību?” atbildes grupējas sekojoši:

25.grafiskais attēls.Procentuālais sadalījums, kas parāda cik no aptaujātajiem bērniem ir problēmas, kas nav saistītas ar tautību vai pilsonību

Sociālās problēmas 23 %	Sociālā aizsardzība Darbs Finanses Nauda izdzīvošanai Dzīves vieta, dzīvoklis Apģērbs Sliktas latviešu valodas zināšanas Dārgas mācību grāmatas Atpūtas vietu nepieejamība Veselība Neskaidrība par nākotni Neapmierinātība ar sevi
Izglītības problēmas 38%	Augstākā izglītības iestāde (mācību maksa, izvēle) Profesiju izvēle Sliktas atzīmes

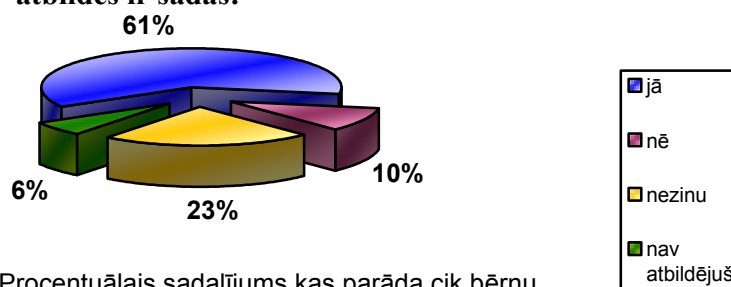
	Skola Skolotāji Novēlota atestāta izsniegšana
Personīgās problēmas	Pārslodze Sliktas attiecības ar vecākiem, ģimenes problēmas Problēmas ar draugiem Psiholoģiskās problēmas Vecākiem atšķirīgas tautības

3. tabula. Problēmas, kuras rada diskomfortu etnisko minoritāšu bērniem un kuras nav saistītas ar tautību vai pilsonību

Citāti:

- „Mani uztrauc mana nākotne, nākošās profesijas izvēle, kur iet mācīties; kā es dzīvošu ES; kādas būs manas tiesības.” (18 gadi, krieviete, nepilsoņe)
- „Atestātu izsniegšana jūlija beigās liedz iestāties mācību iestādēs ārzemēs” (18 gadi, krieviete)
- „Sarežģīti aizbraukt uz citu valsti, lai turpinātu izglītību.” (18 gadi, baltkrievs, nepilsoņs)
- „Jauno speciālistu un jauno ģimeņu sociālā aizsardzība.” (17 gadi, krieviete)

28. Uz jautājumu „Vai Tu uzskati, ka Latvijā pastāv atšķirīga (labāka, sliktāka) attieksme pret bērniem atkarībā no viņu tautības (etnisko minoritāšu bērnu diskriminācija)?” atbildes ir šādas:

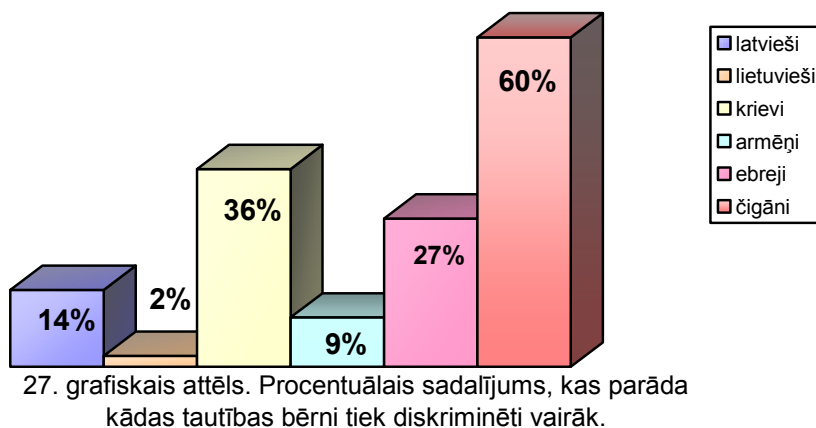
26. grafiskais attēls. Procentuālais sadalījums, kas parāda cik bērnu uzskata, ka Latvijā pastāv atšķirīga attieksme pret bērniem viņu tautības dēļ

Situācija Latvijā ir nopietna un prasa risinājumu, tāpēc audzināšanas darbs mazākumtautību skolās būtu jāpārskata un izglītības darbam jāpiesaista jauni speciālisti, it īpaši cilvēki no citām valstīm, kuru vadošajos darba principos ir tolerance, respekts saistībā ar pasaules tautu dažādību, prasme atšķirt sabiedrībā būtisko, akcentēt pozitīvo – pasaules tautu sadarbībā. Ja valstī nemainīsies pieeja jautājumu risināšanai un paši esošie mazākumtautību pedagogi nesaskatīs jautājuma nopietnību, skolās bērni un jaunieši turpinās dzīvot psiholoģiskas un fiziskas spriedzes apstākļos. Daudziem pedagogiem arī pašiem būtu nepieciešams pārskatīt savus uzskatus attiecībā uz valstī dzīvojošo tautību savstarpējo integrāciju. Valstī jāveido atsevišķas programmas skolotāju apmācībai darbam mazākumtautību skolās.

Citāti no anketām:

- „Latvieši mūsu skolā domā, ka visu slikto izdara krievi.” (15 gadi, krieviete)
- „Nemīlu latviešus un iztuos pret viņiem paralēli, nereaģēju pret viņiem vispār.” (16 gadi, krievs)
- „Slikta attieksme no latviešiem – amatpersonām dažādās iestādēs.” (17 gadi, krievs)
- „Tas nav atkarīgs no tautības. Tikai mūsu valsts politika var provocēt atšķirīgo tautību bērnu konfliktus – paši tie no sevis nerodas.” (17 gadi, latviešu krieviete)
- „Es nevaru justies Latvijā kā mājās. Latvija mani nepieņem, kaut gan esmu šeit dzimusi un augusi.” (17 gadi, krieviete, pilsoņe)
- „Es nemīlu latviešu valodu, es uzskatu, ka tā ir idiotiska valoda, bet vairākums latviešu ir aprobežoti.” (16 gadi, krievs)

29. Uz jautājumu „Kādas tautības bērni tiek diskriminēti vairāk (sliktāka attieksme)?” bērniem ir bijis grūti atbildēt. Daļa atbildes ir sniegtas, vērtējot situāciju pasaulē. Bērni, kuri uz iepriekšējo jautājumu ir atbildējuši „Nē”, šajā jautājumā norāda tautības.

Citi: baltkrievi, igauņi, ukraiņi, gruzīni, kaukāzieši, ķīnieši, dienvidvjietnamieši, afroamerikāņi, tatāri, aziāti, čečeni, arābi, islamicīgie.
Bērni vērtējumā vadās pēc formulējuma „sliktāka attieksme”.

Citāts no anketām

Piemērs: „Igauņi – anekdotes”. Daudzi spriež par igauņiem pēc negatīvām anekdotēm (16 gadi, krievs). Te ir runa par Igaunijā samērā bieži sastopamām situācijām, kad uz ielas vaicā pareizo ceļu igauņim; ja tu to nedari igauņu valodā, tad nereti gadās, ka tevi aizsūta nepareizā virzienā, it īpaši tas notiek, ja jautājums tiek uzdots krieviski. Ir bijuši precedenti, ka Igaunijā starptautiska konference tiek noturēta igauņu valodā un bez tulkojuma. Latvija šādi gadījumi sastopami ļoti reti, bet konference, kurā netiek tulkoti ārzemnieki, nav notikusi. Bet Latvijai savukārt ir citas negatīvas iezīmes, kas labāk ir redzamas igauņiem vai lietuviešiem, kas tās attēlo savās anekdotēs. Tā, piemēram, Lietuvā bija populāri dēvēt latviešus par zirgu galvām, tādēļ, ka Latvijā dažkārt pārtika lietoja zirga gaļu.

Atbildes parāda, ka vairāk tiek diskriminēti to tautību bērni, par kurām sabiedrībā ir mazāk zināšanu. Patiesībā katras tautības pārstāvji jo vairāk respektē citas tautas, jo vairāk tiek respektēti paši. Daļa no atbildēm ir tikai sabiedrības pieņēmumi vai sabiedrībā radītais mīts, jo kopumā sabiedrība ir noskaņojusies, ka kādu no tautībām sabiedrībā apspiež vairāk. Tā krievu bērni kā apspiešanas iemeslu uzskata nepieciešamību apgūt latviešu valodu, kas pēc būtības nav šīs tautas apspiešana, bet gan piedāvātā iespēja kļūt konkurēt-spējīgiem savā valstī. Samērā daudzi krievi uzskata, ka Latviešu valoda ir lieka un ka pilnībā pietiek, ja zina krievu un angļu valodas.

30. Jautājums „Vai tev ir zināmi etnisko minoritāšu (nelatviešu) bērni, kuri izjūt diskomfortu:

- a) tādēļ, ka jūtas vientuļi un nomākti;
- b) tādēļ, ka nav ar ko parunāt, dalīties domās, lūgt padomu;
- c) tādēļ, ka neviens neuzticas;
- d) tādēļ, ka nav draugu;
- e) tādēļ, ka vienmēr ir dusmīgi, agresīvi;
- f) tādēļ, ka domā par pašnāvību;
- g) cits variants.”

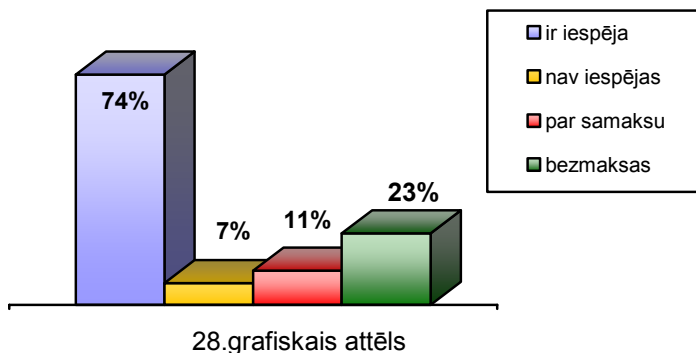
N.p.k.	Daudz	Dažus	Nevienu
a)	5%	26%	33%
b)	6%	18%	34%
c)	7%	17%	34%
d)	5%	19%	39%
e)	5%	23%	33%
f)	3%	15%	36%
g)	7%	14%	

Tabula Nr.4. Bērnu no etniskajām minoritātēm procentuālais sadalījums ar psihoemocionālām problēmām.

Citāti bērnu atbildei uz punktu g) „Cits variants”

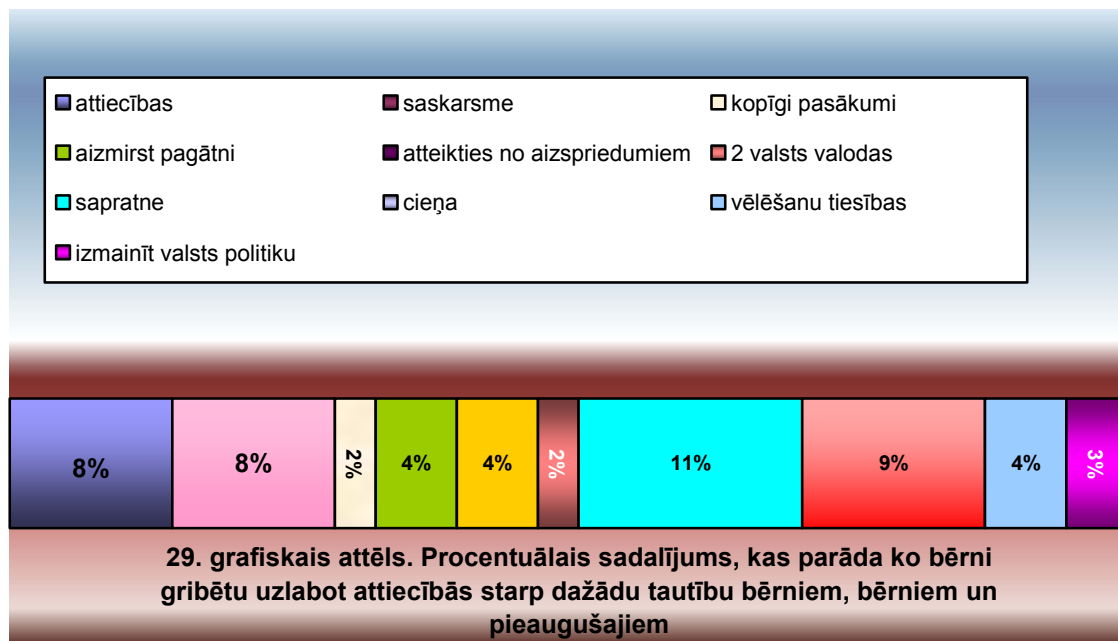
- „Ne jau nacionalitātes dēļ, bet mīlestības dēļ.” (16 gadi, krieviete)
- „Nevar iziet sabiedrībā.” (17 gadi, krieviete)
- „Tie, kuri nav apmierināti ar savu vecāku aizliegumiem (atsevišķu tautu aizliegumi).” (17 gadi, krieviete)
- „Kuri no visa baidās.” (16 gadi, krievs)

31. „Vai tev ir iespējas tikties ar psihologu, kad tu vēlies?”

Uz jautājumu nav atbildējuši 19% respondentu (par iespējām). Uz jautājuma otro daļu attiecībā par samaksu bērni nav vēlējušies atbildēt. Visticamāk, ka viņi to nezina.

32. „Ko tu gribētu, kas lai uzlabojas attiecībās starp dažādu tautību bērniem, bērniem un dažādu tautību pieaugušajiem Latvijā?”

Ir izteikti arī šādi priekšlikumi:

- iepazīstināt ar vēsturi
- veltīt vairāk uzmanības bērniem
- ievērot vienlīdzības principu
- piešķirt pilsonību visiem pastāvīgajiem iedzīvotājiem
- veicināt politisko toleranci

Citāti no aptaujas anketām:

- „Latvijai jābeidz apspiest krievu valodu, tradīcijas.” (18 gadi, krievs)
- „Latvijā jābūt tikai Latvijas tautai.” (17 gadi, baltkrievs)

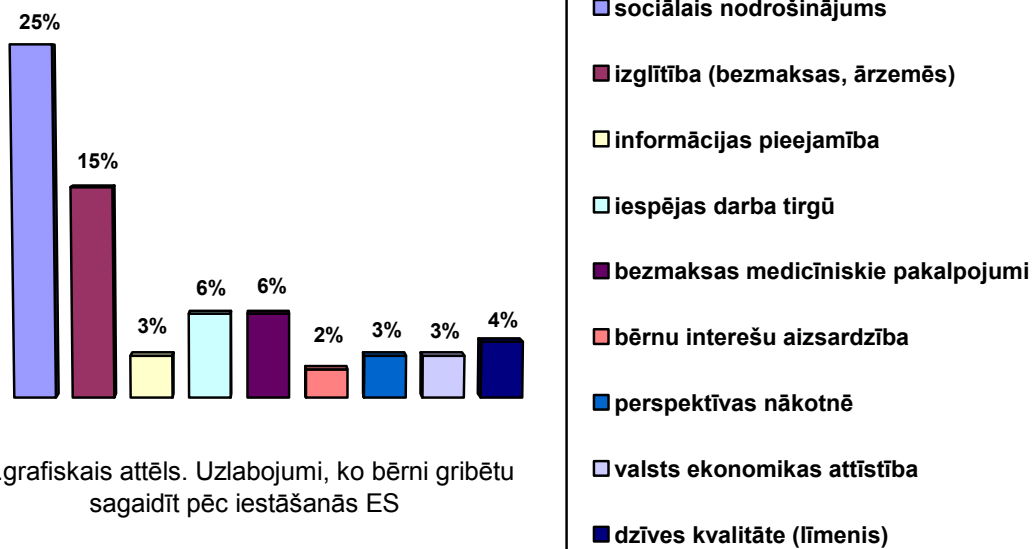
- „Nepieciešams cilvēkus vairāk iepazīstināt ar vēsturi.” (17 gadi, ebrejs)
- „Attiecības starp bērniem izveidosies tad, kad pieaugušie beigs tik daudz domāt par tautību.” (18 gadi, krieviete)
- „Pārtraukt skolu reformu. Visiem pastāvīgiem Latvijas iedzīvotājiem, kā arī tiem, kuri šeit piedzimuši, jādod Latvijas pilsonība.” (17 gadi, polis, pilsonis)
- „Lai attiecības uzlabotos ir jāklūst iecietīgākiem un jāpārskata savi uzskati par pilsonību.” (17 gadi, krievs, pilsonis)
- „Nedrīkst vainot katru par okupāciju.” (17 gadi, poliete)
- „Nesaprašanās iemesls ir tas, ka dažādu tautību bērni nekontaktējas savā starpā.” (17 gadi, baltkrievs)
- „Nevajag manipulēt ar bērniem savās interesēs, viņi to nav pelnījuši.” (16 gadi, krieviete)
- „Cieņu vienam pret otru, jo mēs dzīvojam vienā valstī, kura daudziem ir Dzimtene.” (17 gadi, krieviete, nepilsone)
- „Lai politiķi beidz „uzpūst” nacionālās problēmas.” (18 gadi, krieviete, nepilsone)
- „Satversmē ir teikts, ka bērniem ir tiesības iegūt izglītību dzimtajā valodā.” (17 gadi, krieviete)
- „Jei bogu, man tak vienalga.” (18 gadi, cilvēks – lietuvietis)
- „Atzīt vietējās nacionālās paražas un aizvērties Ždanokai un Plineram.” (17 gadi, krievs)

Tatjana Ždanoka - aktīva cīnītāja par krievu tiesībām, Eiropas Parlamenta deputāte.

Jakovs Pliners – LR Saeimas deputāts, viens no Krievu Aizsardzības štāba vadošajiem aktīvistiem.

- „Neapsaukāt nepilsoņus dzīvnieciskos vārdos.” (16 gadi, lietuviete)
- „Lai tie runā ķīniešu valodā, ja nevar sarunāties krieviski.” (17 gadi, krieviete)
- „Visas problēmas ir uz politikas pamata. Vispirms politiķiem ir jānoskaidro savas attiecības.” (17 gadi, ukrainiete)
- „Vairāk krievu latviešu klasēs.” (14 gadi, krievs)

33. „Ko tu gribētu, kas lai uzlabojas tavā un citu bērnu nepilsoņu dzīvē pēc iestāšanās Eiropas Savienībā (runa ir par sociālo un citām dzīves jomām, kas nekādi nav saistītas ar tautību)?”

30.grafiskais attēls. Uzlabojumi, ko bērni gribētu sagaidīt pēc iestāšanās ES

Ir izteikti arī šādi priekšlikumi:

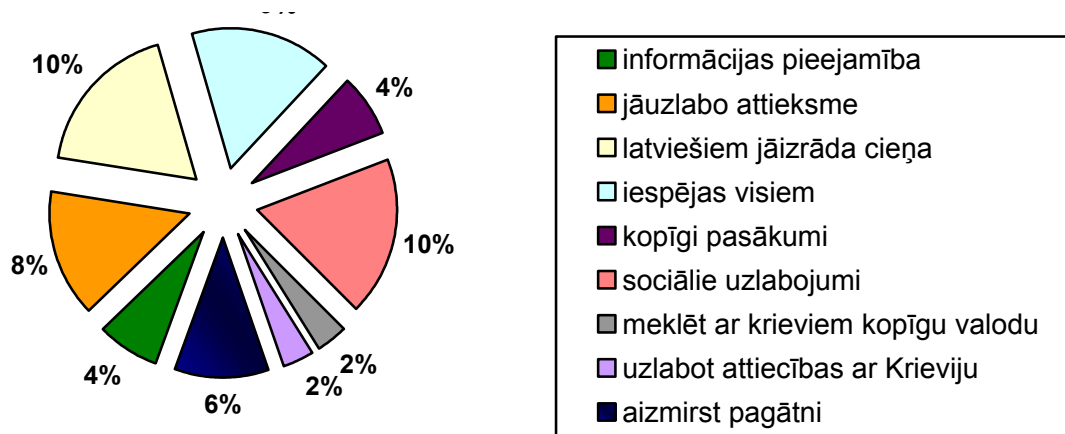
- Nodrošināt ar darbu un dzīvojamo platību jaunos speciālistus.
- Drošība.
- Kopīgi pasākumi dažādu tautību tuvināšanai.
- Programmas darba tirgū jauniešiem.
- Iespēja izglītoties ārzemēs (bezmaksas).
- Sociālā jomā – darba algas paaugstinājums, bezmaksas pakalpojumi – atvieglojumi, cenu pazemināšanās, pensiju paaugstināšana.
- Darba tirgū – skolēniem darbs brīvlaikā, iespējas strādāt ārzemēs, darbā iekārtošanas programmas, darbs valsts iestādēs.

Citāti no aptaujas anketām:

- „Lai bērni varētu izteikt savu viedokli un tajā ieklausītos.” (17 gadi, krieviete)
- „Lai uz ielas nebūtu klaiņojošu un izmantotu bērnu.” (19 gadi, krieviete)
- „Iespējas strādāt. Iespējas saņemt algu, ar kuru pietiktu ģimenes izdzīvošanai (700-800 LVL mēnesī)” (18 gadi, krievs)
- „Lai bērni, kuriem nav vecāku, būtu nodrošināti ar pārtiku un apģērbu.” (15 gadi, lietuviete)
- „Būtu jau labi, ja skolas piederumi, grāmatas kļūtu lētākas, tāpat arī transports varētu skolēniem būt lētāks. Man ar skolu ir paveicies, jo ir ļoti labi apstākļi, bet citām skolām bieži vien tie ir ļoti slikti. Tāpēc noteikti vajadzētu parūpēties par to labiekārtošanu.” (17 gadi, latviešu – lietuviete) *domāts par pašvaldību, valsts subsīdijām un atbalstu no ES.*
- „Pirmkārt, par brīvu mācīties Eiropas Savienībā, algas palielināšana skolotājiem, ārstiem, policistiem.” (18 gadi, ukraiņiete)
- „Neiesākt konfliktus ar krieviem, citādi dabūs.” (13 gadi, krievs)
- „Atteikties no Eiropas Savienības.” (15 gadi, krieviete, nepilsone)
- „Lai mūsu ciemā uzrastos kaut kas jauns, citādi var nomirt no garlaicības.” (13 gadi, latviešu – krievs)

- „Izglītība un darbs citās valstīs.” (17 gadi, krieviete)
- „Vairāk skolotājus no ārzemēm.” (17 gadi, krievs)
- „Lai nebūtu bērnam un bērni dzīvotu ģimenēs.” (18 gadi, krievs)
- „Lai bērnam nebūtu nekādu problēmu ar skolotājiem, lai tie nebūtu uz mums tāpēc, ka mēs viņiem nepatīkam.” (14 gadi, krieviete)

34. „Kas jādara, lai tava un citu mazākumtautību bērnu dzīve kļūtu labāka – lai novērstu problēmas, ko tev un taviem biedriem izraisa piederība citai tautībai (ne pamatnācijai)?” Tavi priekšlikumi:

31. grafiskais attēls. Kas jādara, lai mazākumtautību bērnu dzīve kļūtu labāka

Ir izteikti šādi priekšlikumi:

- 2 valsts valodas
- pārtraukt izglītības reformu
- noregulēt problēmu ES līmenī
- pilsonību visiem
- ieklausīties tautā
- latviešiem mācīties krievu valodu

Latviešu bērniem

- „Mazāk domāt par tautībām. Cilvēki dalās labos un sliktos.” (16 gadi, krieviete)
- „Nebūt augstākas rases pārstāvjiem.” (19 gadi, krieviete)
- „Atmest savu iedomību (un krievu sabiedrībai arī to pašu).” (18 gadi, krieviete)
- „Saprast, ka „Latvieši Latvijā” tas ir murgs.” (17 gadi, krievs)
- „Neklausīties vectētiņu un vecmāmiņu stāstus par „sliktajiem” krieviem – okupantiem un neveidot sevī aizspriedumus, ka krieviem nav jādzīvo Latvijā.” (17 gadi, krieviete)
- „Pietiek skolā atkārtot par to, ka PSRS okupēja nabaga Latviju, nekaunīgi un zemiski atņēma tās svēto neatkarību.” (18 gadi, ukrainiete, nepilsone)
- „Sakļaut pirkstus un neizrādīties.” (17 gadi, krievs)
- „Kļūt gudrākiem un pieņēmamāk ģērbties.” (17 gadi, krieviete)
- „Lai neienīst krievus, bērni nav vainīgi, ka viņu senči agrāk karoja un okupēja Latviju.” (14 gadi, lietuviete)

- „Neskatoties uz cilvēka tautību ir jāprot saprasties valsts valodā un zināt to.” (16 gadi, krieviete)
- „Nepiespiest citas tautas, būt pret tiem labākiem.” (16 gadi, ukrainiete)
- „Viņu vecākiem vajag mācīt savus bērnus uz labu, censties līdzināties krievu vecākiem.” (17 gadi, krieviete)
- „Visus aprakt.” (17 gadi, krievs)
- „Vienkāršāk apgērbties, neizrādīties, turēties tālāk no mums.” (17 gadi, krievs, pilsonis)
- „Visiem aizbraukt uz Sibīriju un ES.” (17 gadi, krievs, pilsonis)
- „Nebūt tik stulbiem.” (16 gadi, krievs, pilsonis)
- „Pārstāt uzskatīt, ka viņi ir pasaules „naba”.” (18 gadi, krieviete)
- „Nevajag vijebivatsja.” (16 gadi, latviešu krievs)

Latviešu sabiedrībai kopumā

- „Izmainīt attieksmi pret Krieviju.” (18 gadi, krieviete)
- „Aizmirst par gadījumiem, kuri notika vairāk nekā 50 gadus atpakaļ.” (17 gadi, krieviete)
- „Cienīt krievu tautu, jo, ja nebūtu mūsu, viņi līdz šim būtu vācu ietekmē.” (18 gadi, krievs)
- „Mainīt attieksmi pret čigāniem.” (12 gadi, čigāns)
- „Atzīt savas kļūdas.” (18 gadi, ebrejiete)
- „Pareizi saprast krievu tautu un atzīt īsteno vēsturi.” (18 gadi, krieviete, pilsone)
- „Saprast, ka krievi, tā ir liela nācija, kura nepieņems dēļ savas mentalitātes un rakstura.” (18 gadi, krieviete, pilsone)
- „Neturēt apvainojumus par to, kā jau sen vairs nav.” (17 gadi, poliete)
- „Neaizmirst, kas bija pagātnē. Cienīt krievu karogu.” (18 gadi, krievs)
- „Nemelot par čigāniem.” (12 gadi, čigāniete)
- „Nebūt tik mantkārīgiem.” (18 gadi, latviešu čigāns)
- „Jūs domājat, ka to jums piedosim un to aizmirsīsim. Jūs tagad uz mums noslaukiet kājas, bet atcerieties, ka mēs varam atbildēt.” (17 gadi, baltkrievs)
- „Pievērsiet bērniem lielāku uzmanību.” (13 gadi, latviešu – krievs)
- „Lai viņu būtu mazāk.” (13 gadi, krievs)
- „Nomirt.” (17 gadi, krievs)
- „Pārstāt justies kā bijušajiem vergiem (tas, protams, ir grūti).” (17 gadi, krieviete)
- „Sabiedrībai vajag saprast, ka Latvijai nav nākotnes, ja Latvija neuzlabos attiecības ar Krieviju.” (16 gadi, krieviete)
- „Valsts interesēs izdzīt Plineru, Kabanovu un „štābistus”, likvidēt Gardu.” (17 gadi, latviešu krievs, pilsonis) *Domāti gan latvieši, gan krievi ar nacionālistiskiem vai radikāliem uzskatiem.*
- „Ātrāk ielikt dzelzs durvis un restes logiem.” (16 gadi, krievs)
- „Nopirkt smadzenes.” (17 gadi, krievs, pilsonis)
- „Viņi ir muļķi, viņi saglabā apvainojumus par to, kā sen jau nav, atriebīgi, nožēlojami radījumi.” (17 gadi, krieviete, pilsone)
- „Nevajag izlikties par varoņiem.” (18 gadi, krievs, pilsonis)

- „Cienīt citas tautas un saprast, ka viņi arī var nokļūt nacionālo mazākumtautību vietā.” (16 gadi, krieviete, pilsone)
- „Neuzvesties kā mājās.” (16 gadi, latviešu krieviete, pilsone)

Pašvaldībai u.c. dienestiem, kas var reāli palīdzēt uzlabot starpnacionālo vidi

- „Rūpēties, paskatīties, kā trūkst bērniem.” (18 gadi, ukrainiete)
- „Informēt sabiedrību.” (17 gadi, lietuviete)
- „Aizvērt Okupācijas muzeju.” (17 gadi, krievs)
- „Dot darbu mammai.” (17 gadi, čigāniete)
- „Nezinu vai ir iespējams izglītēt policijas darbiniekus.” (18 gadi, lietuvietis)
- „Konkrēti iepazīstināt sabiedrību ar to, kādu darbu izpildāt cilvēku labā.” (18 gadi, krievs)
- „Attiekties vienādi labi pret visiem, kas griežas pie viņiem.” (18 gadi, ukrainiete, pilsone)
- „Atsevišķas skolas(krieviem, latviešiem).” (13 gadi, krievs)
- „Strādāt, nevis vienkārši atpūsties kabinetā un saņemt algu.” (17 gadi, latviešu krievs)
- „Visi ir „kukuļņēmēji”. Nav vasarā, kur strādāt.” (16 gadi, krievs)
- „Nebāzt naudu kabatā, bet ieguldīt tur, kur tai ir īstā vieta.” (18 gadi, latviešu čigāns)
- „Atsienaties, liekat krieviem mieru.” (16 gadi, krievs, nepilsonis)

Tiem, kuri pieņem lēmumus Latvijā

- „Stingrāk izturēties pret nacionālistiskiem oratoriem.” (18 gadi, krieviete)
- „Ieklausīties tautā.” (16 gadi, baltkrieviete)
- „Lai krievu valoda būtu otra valsts valoda.” (18 gadi, krievs)
- „Iedot visiem pilsonību, atļaut krieviem piedalīties vēlēšanās un kļūt par pilntiesīgiem sabiedrības locekļiem, uzlabot dzīves kvalitāti un pacelt dzīves līmeni.” (17 gadi, krievs)
- „Veikt reformas tā, lai presē būtu mazāk provocējošu materiālu.” (16 gadi, ebrejs)
- „Vienlīdzību mūsu valstī.” (17 gadi, ebrejs)
- „Nodarboties ar svarīgākām lietām un neradīt konfliktus starp latviešu sabiedrību un nacionālām mazākumtautībām.” (18 gadi, krievs)
- „Vajag nedaudz padomāt ar galvu par tiem cilvēkiem, kuri dzīvo uz ielas un neēd vairākas dienas.” (17 gadi, krieviete)
- „Samierināties ar stāvokli skolās (krievu).” (17 gadi, tatāriete)
- „Lai par Latvijas prezidentu kļūtu krievs.” (16 gadi, ebrejs)
- „Mazāk maksāt deputātiem, bet vairāk pensionāriem un bērniem.” (13 gadi, krievs)
- „Vairāk izmaksāt algu citiem Latvijas iedzīvotājiem.” (13 gadi, latviešu krievs)
- „Ietekmēt Latvijas valdību ES normu ievērošanā, bet ne vienkārši „dot padomus”.” (16 gadi, krievs)
- „Lai viņi vairāk skatās uz Latviešu cilvēkiem un ierauga, ka viņi ir „nahali” .”(14 gadi, krieviete)
- „Aizmirst par saviem naudasmakiem, kaut gan tas nav reāli.” (17 gadi, latviešu krievs)

- „Pārtraukt latviešu aģitāciju necienīgai attieksmei pret nacionālo mazākumtautību pārstāvjiem.” (18 gadi, krieviete, pilsone)
- „Es neaizmirsīšu reformu un neviens krievvalodīgais jums to nepiedos.” (18 gadi, ukraīnis, nepilsonis)
- „Labprātīgi demisionēt un atgriezt nozagto. Izdzīt Frank – masonus no valsts.” (17 gadi, latviešu krievs, pilsonis)
- „Pakārties.” (16 gadi, krievs, nepilsonis)
- „Mazāk ņemt naudu uz rokas. Satikties ar Žirinovski. Nelaizīt ASV piekto punktu un nepalaist mēli par Krieviju.” (17 gadi, krievs, pilsonis)
- „Atkāpties un dot darbu krieviem.” (17 gadi, krievs, pilsonis)
- „Novēlu ilgi nedzīvot.” (17 gadi, krievs, pilsonis)
- „Debīlie, cilvēku valodu nesaprot.” (17 gadi, krievs, pilsonis)
- „Stulbi viņi ir. Tikai zog un domā, kā vairāk nospert naudas.” (15 gadi, krievs, nepilsonis)
- „Vajag krievu deputātus un prezidentu.” (15 gadi, krievs, pilsonis)

Tiem, kuri pieņem lēmumus Eiropas Savienībā

- „Saprast, ka valsts ir daudznacionāla.” (16 gadi, krievs)
- „Lēmumiem jābūt lojāliem.” (18 gadi, krieviete)
- „Vērtēt faktus, nevis emocijas.” (18 gadi, ebrejs)
- „Jāpadomā par to, lai krievu un citu tautību bērniem būtu iespēja mācīties dzimtajā valodā.” (15 gadi, krieviete)
- „Lai visi iedzīvotāji būtu vienādas tautības.” (15 gadi, krieviete, pilsone) *Acīmredzot domāts, lai pasē netiek rakstīta tautība, bet gan tikai pilsonība, kā tas ir daudzās citās valstīs.*
- „Necensties ar tādām metodēm atriebties par Latvijas vājumu pagātnē, ar to pašu atkal viņu vājinot.” (16 gadi, krievs)
- „Ievietot 100 eiro banknotē izbalējušas Eiropas meitenes fotogrāfiju.” (17 gadi, latviete pasē)
- „Atcelt reformu, jo ķīmija, fizika, matemātika latviešu valodā nav iedomājama. Ja es sēžu stundām mājās un pārtulkoju terminus, kā var iemācīties pašu priekšmetu?” (17 gadi, krieviete)
- „Finansēt Latvijas organizāciju Glābiet bērnus.” (16 gadi, krievs)

Kopumā tikai daļa mazākumtautību skolu bērnu atzinumi liecina par vēstures izpratni Latvijā, drīzāk tā ir vēstures noliegšana jau ģimenē, ko bērni ir pārņēmuši no saviem vecākiem. Lielākā daļa jauniešu un bērnu vairāk vai mazāk jūtas kā savas tautas pārstāvji, bet neizprot savu piederību Latvijas tautai, nav saskatījuši savas perspektīvas nākotnei Eiropas Savienības valstu saimē. Kopumā atbildes liecina par savstarpējās tolerances trūkumu dažādu tautību bērnu vidē Latvijā, kas liecina, ka izglītības pasākumi tiek veikti nepietiekami. Situācijai ir tieksme saasināties, tāpēc pieaugušajiem nopietni jādomā par jaunām izglītības programmām gan formālajā, gan neformālajā izglītībā, īpaši rūpējoties par bērnu un jauniešu iespējām ceļot, iegūt iespaidus par citu valstu pieredzi tautību integrācijas procesā.

SECINĀJUMI PAR APTAUJU ETNISKO MINORITĀŠU (MAZĀKUMTAUTĪBU) BĒRNIEM

1. Bērniem trūkst informācijas par savas dzīves perspektīvām izglītībā, nodarbinātībā. (Šie jautājumi viņus uztrauc visvairāk.)
2. Nav skaidrības par pilsoņu iespējām ES. (Dominē uzskats, ka ir ierobežotas tiesības uz izglītību, darbu ES tikai tāpēc, ka cilvēks ir citas tautības. Nav skaidrības par atšķirībām iespējās starp pilsoni un nepilsoni.)
3. Dominē uzskats, ka pilsoņiem latviešiem tiek nodrošināts lielāks daudzums sociālo pakalpojumu, lielāka sociālā aizsardzība.

Ja tiek nodrošināts prasītais kādā jomā, tad tiek uzskatīts, ka tas ir tāpēc, ka cilvēks ir citas tautības.

Prasības sociālajā jomā ir ļoti augstas:

- izglītību Latvijā (augstāko) bez maksas dzimtā valodā;
- valdībai nodrošināt iespēju turpināt izglītību ES valstīs pa brīvu;
- veidot apmaiņas programmas skolēniem;
- nodrošināt ar dzīvokļiem jaunos speciālistus un jaunās ģimenes;
- nodrošināt ar darbu jauniešus, skolniekus vasaras brīvlaikā.

4. Ierakstam pasē par tautību ir formāla nozīme. Lielākā daļa dažādu tautību respondenti par dzimto valodu uzskata krievu (sīkāk 5. un 6. punktā).

Pie jautājuma par savas tautas tradīciju ievērošanu viens no respondentiem raksta, ka „runāšana savas tautas valodā ir tradīcijas ievērošana”.

5. Bērni uzskata, ka starpnacionālos saspīlējumus Latvijā veicina politiķi un masu mēdiji.
6. Bērni vēlas kopīgus pasākumus, jo komunicēšanās trūkumu uzskata par galveno iemeslu savstarpējai nesapratnei.

PRIEKŠLIKUMI PROBLĒMU MAZINĀŠANAI ETNISKO MINORITĀŠU (MAZĀKUMTAUTĪBU) BĒRNIEM

(SECINĀJUMI PĒC BĒRNU ANKETĒŠANAS REZULTĀTIEM)

1. Iesaistīt etnisko minoritāšu un pamatnāciju bērnus jebkura lēmuma, kas attiecas uz viņiem, pieņemšanas procesā:
 - a) izveidojot Mazākumtautību bērnu padomi pie kādas NVO, piemēram, pie Nacionālo Kultūras biedrību asociācijas vai „Glābiet bērnus”, vai jebkuras citas NVO.
2. Informatīvie pasākumi (caur ministrijām, masu mēdijiem ar valsts finansētu raidījumu palīdzību).

Skaidrot bērniem sekojošus jautājumus:

 - Kādas ir pilsoņu tiesības, iespējas mācīties, strādāt ES valstīs. (Iemesls – vidusskolēniem un ģimnāzistiem ir priekšstats, ka neatkarīgi no tā, vai ir pilsonis, viņu izbraukšana uz ārzemēm (ES) ir apgrūtināta ar formalitātēm.)
 - Vai sociālo pakalpojumu saņemšanā (apjoma, kvalitātes utt.) ir atšķirības starp pilsoņiem latviešiem un pilsoņiem krieviem un cittautiešiem?
 - Nepieciešams salīdzinošs materiāls par nepilsoņu iespējām pie mums un kādā ES valstī (bērniem ir priekšstats, ka citur ir viss, ko sirds vēlas).
 - Informatīvi materiāli par izglītības turpināšanas iespējām ārzemēs. Noderētu informācija par studiju izmaksām, programmām, prasībām. (Bērni uzskata, ka valstij jānodrošina studijas par brīvu kā Latvijā, tā ES valstīs.)
2. Nodrošināt tiesības uz etniskās identitātes saglabāšanu, veidojot attiecīgus raidījumus valsts radio un TV kanālos Latvijā tradicionāli atzīto etnisko minoritāšu bērniem.
3. Organizēt lielākus (valstiskus) un mazākus (pašvaldībās) pasākumus, nometnes, forumus, diskusijas, kurās būtu iesaistīti dažādu tautību bērni.
4. Skolās reizi mēnesī organizēt informācijas dienas saistībā ar etnisko minoritāšu problēmām:
 - kurās bērni individuāli saņemtu atbildes uz saviem jautājumiem;
 - būtu iespējas uzzināt, kur jāgriežas, lai saņemtu atbildi vai risinātu problēmu.
5. Pašvaldībās reizi mēnesī organizēt informācijas dienu (jebkuram iedzīvotājam) saistībā ar etnisko minoritāšu problēmām:
 - kurās sniegtu atbildes;
 - palīdzētu ar kontaktiem (ieteiktu, kur jāgriežas, lai saņemtu atbildi vai risinātu savu jautājumu).
6. Nepieciešama sociālā palīdzība skolās, kur mācās čigānu bērni (piem., Ventspilī) . Anketās uzrāda, ka nav kancelejas piederumu un citus skolai nepieciešamu lietu.
7. Nepieciešams papildus izpētīt:
 - čigānu bērnu situāciju (atsevišķas aptaujas);
 - aptauju latviešu bērniem – tad varētu salīdzināt viedokļus dažos strīdīgos vai atšķirīgi traktējamos jautājumos.

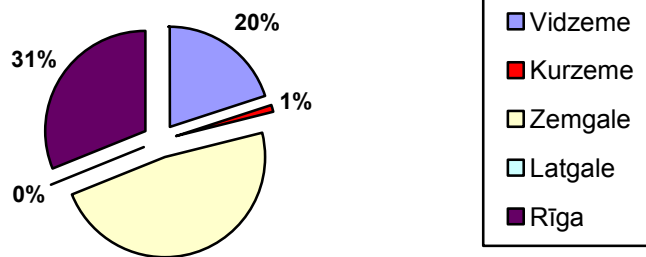
Bērniem ar īpašām vajadzībām* Organizācijas „GLĀBIET BĒRNUS” Latvijas NVO Bērnu tiesību tīkla prezidējošās organizācijas APTAUJAS REZULTĀTI

Aptaujas raksturojums

Aptaujā piedalījās 178 bērni no Vidzemes, Kurzemes, Zemgales un Rīgas. Bērnu vecums - no 4 līdz 18 gadiem. 11% respondentu vecums ir no 19 līdz 22 gadiem. Šie jaunieši piedalījās aptaujā, jo mācās specializētajās skolās un viņu garīgā attīstība atbilda bērnu garīgajai attīstībai. Aptaujas rezultāti atspoguļo tikai daļu no problēmām, jo tajā tika aptaujāti vienīgi tie bērni, kuri atradās skolās vai rehabilitācijas iestādēs, tātad viņiem ir pieejama izglītība un rehabilitācija. To bērnu problēmas, kuri palikuši ārpus adekvātas aprūpes, tiek aplūkotas „Glābiet bērnus” sastādītajā NVO Bērnu tiesību tīkla ziņojumā.

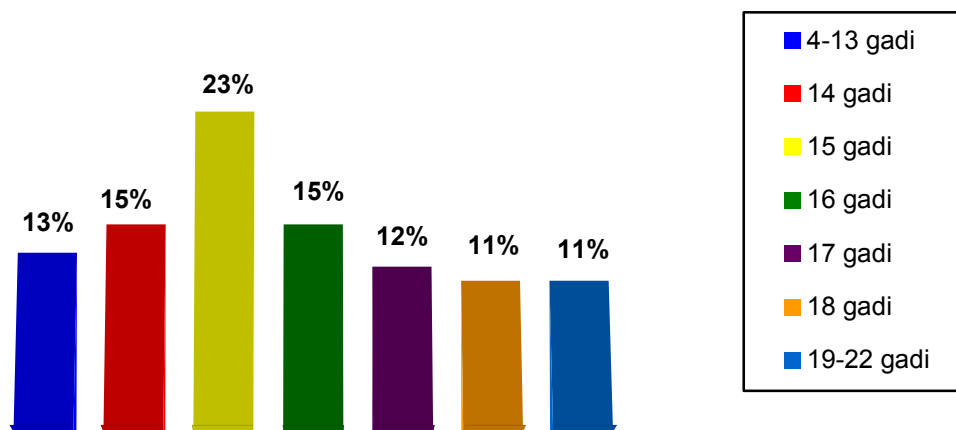
Jautājumi un atbildes

1. Tava dzīvesvieta

1.grafiskais attēls. Aptaujāto bērnu sadalījums pa Latvijas novadiem

2. Tavs vecums

2.grafiskais attēls. Respondentu sadalījums pa vecuma grupām

Komentārs:

Aptaujā piedalījās arī 19-22 gadus veci jaunieši, jo viņu garīgā attīstība atbilda bērnu līmenim, tāpēc arī viņi varēja paust savu viedokli.

* Aptaujas rezultāti neatspoguļo invalīdu situāciju kopumā, jo aptver vienīgi bērnus, kuriem pieejamas profesionālās aprūpes iestādes.

3. Slimības diagnoze

F-70 (viegla garīga atpalcība)	36.5 %
Bērnu cerebrālā trieka (bez garīgas atpalcības)	14%
Šizofrēnija	1%
Kaulu un stājas slimības (osteoporoze, kaulu aplāzija, mugurkaula deformācija, kifoze, juvenīlais reimaotīdais artrīts, artrīts, roku, plecu pleksīts)	12.5%
Skolioze	15.8%
Vājdzirdība	6.7 %
Citas	13.5 %

(Šereševska Ternera sindroms, psihiskās slimības, aukslēju šķeltne, osteopātija, aknu ciroze, elektroapdegumi, muskuļu deformācija – distrofija, artrogripoze, angiosarkoma, tetraparēze, pseidoartroze, diabēts, miopātija)

Komentārs:

Bērnu atbildes apliecina psiholoģisku un emocionālu diskomfortu, kuru izjūt liela daļa bērnu ar īpašām vajadzībām. Īpaši tiek uzsvērta šādu bērnu izolētība no citiem bērniem un cilvēkiem, kuri varētu sniegt padomu. 8.4% bērnu atbildējuši, ka viņi zina vismaz dažus bērnus, kuri domā par pašnāvību.

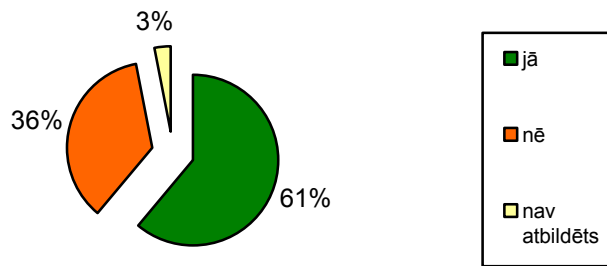
4. Vai Tev ir zināmi bērni invalīdi:

- a) kuri jūtas vientuļi vai nomākti
- b) kuriem nav ar ko parunāt, dalīties domās, lūgt padomu
- c) kuriem neviens neuzticas
- d) kuriem nav draugu
- e) kuri vienmēr ir dusmīgi, agresīvi
- f) kuri domā par pašnāvību

Cik tādus bērnus tu zini		
daudz	dažus	nevienu
4%	31%	38%
0.5%	19.5%	28.6%
1%	15.5%	22.4%
4.5%	21%	22.4%
1.5%	17.5%	30.3%
-	8.4%	36%
7%	5.6%	17.5%

g) cits variants: kurus neviens nemīl, kuri nezina, kam var uzticēties, kuri smejas par visiem.

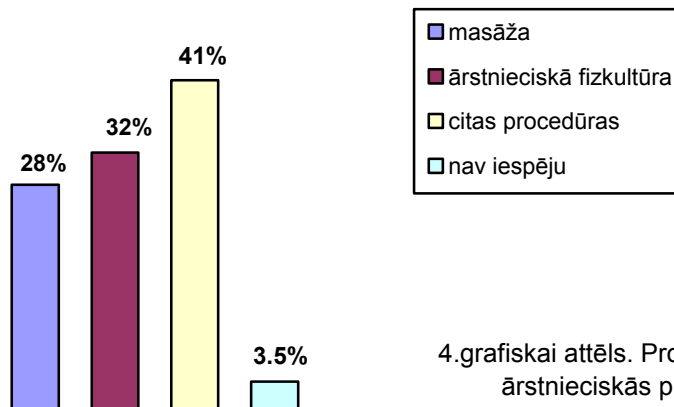
5. Vai Tev ir pieejami sociālās rehabilitācijas centri tik bieži, cik nepieciešams?

3.grafiskais attēls. Rehabilitācijas centru pieejamība bērniem

Aptuveni 40% aptaujāto bērnu apliecina, ka viņiem nav pietiekami pieejami sociālās rehabilitācijas centri, taču patiesais skaitlis ir daudz lielāks, jo aptaujā taču nepiedalījās tie bērni, kuriem vispār nav pieejama nekāda palīdzība.

6. Vai Tev tiek nodrošināta nepieciešamā ārstniecība un procedūras Tavā dzīvesvietā?

4.grafiskai attēls. Procentuālais sadalījums, kas parāda kādas ārstnieciskās procedūras bērniem tiek nodrošinātas

Komentārs:

Nepieciešamā ārstniecība un procedūras dzīvesvietā ir pieejamas tikai daļai aptaujāto bērnu.

7. Vai Tev ir iespēja tikties ar psihologu, kad Tu vēlies?

Ir iespēja - 52,2%

Nav iespējas – 17,5%

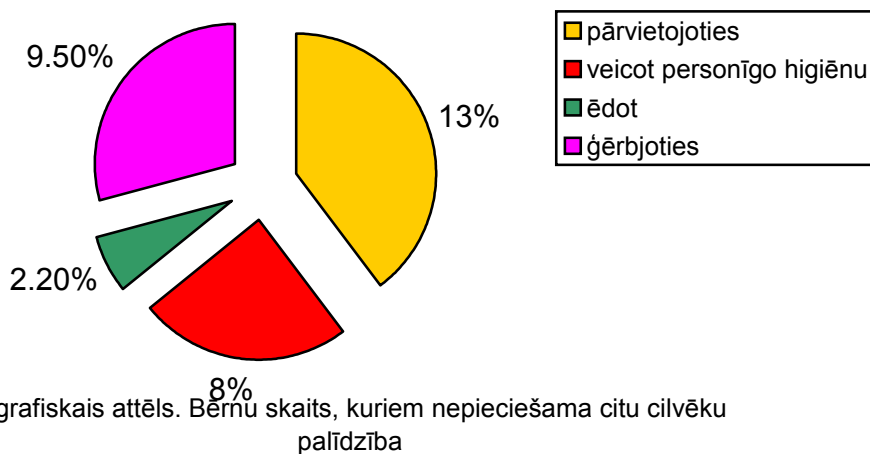
Par samaksu – 13,5%

Par brīvu – 40%

Komentārs:

Tikai puse bērnu apliecina iespēju vajadzības gadījumā tikties ar psihologu. Šie skaitļi izskaidro 4.punktā minētās atbildes, ieskaitot domas par pašnāvību.

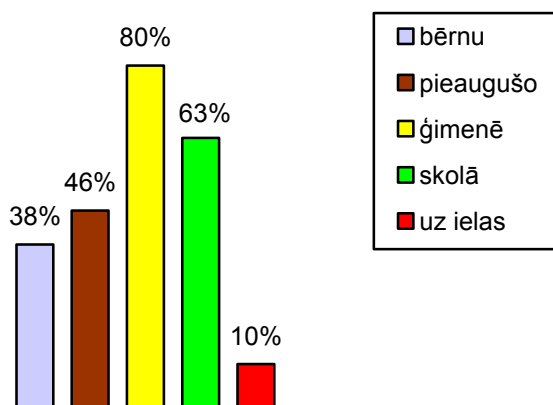
8. Vai Tev ir nepieciešama citu cilvēku palīdzība?

Komentārs:

Aptuveni 1/3 daļai bērnu ir nepieciešama citu cilvēku palīdzība, lai fiziski nodrošinātu savas elementārās vajadzības. Tas apliecina, ka valstij ir jāparūpējas par iztikas un sociālo garantiju nodrošināšanu tuviniekiem, kuri paši audzina šādus bērnus, nevis jānodod viņi aprūpes iestādēm, lai vecāki varētu iet uz darbu.

9. Vai Tu izjūti pārējo cilvēku palīdzību un sapratni?

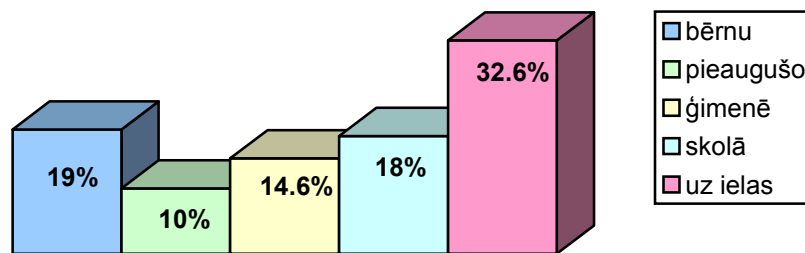

6.grafiskais attēls. Bērnu skaits, kuri izjūt citu cilvēku palīdzību un sapratni

Komentārs:

Vēl liels darbs ir veicams, lai bērni ar īpašām vajadzībām justos saprasti un atbalstīti. 1/5 daļa bērnu nejūtas saprasti ģimenē, 2/5 daļas bērnu nejūtas saprasti skolā. Tikai 2/5 daļas bērnu izjūt sapratni no citiem bērniem un pieaugušajiem un tikai 1/10 daļa bērnu ar īpašām vajadzībām izjūt pārējo cilvēku palīdzību uz ielas.

10.Vai Tu izjūti citu cilvēku neatsaucību?

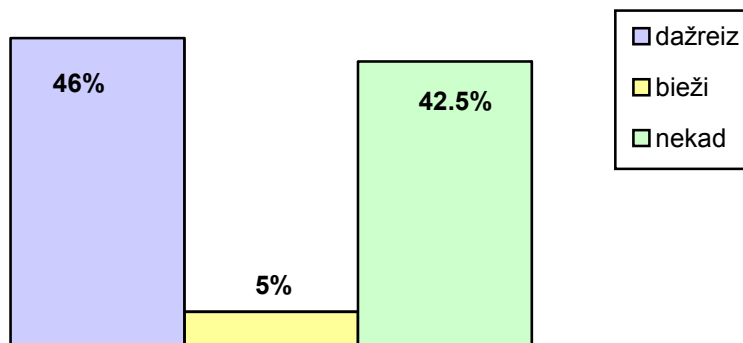

7.grafiskais attēls. Bērnu skaits, kuri izjūt citu cilvēku neatsaucību

Komentārs:

Bērni ar īpašām vajadzībām jūtas atraidīti - 1/6 daļa šo bērnu sajūt atraidījumu ģimenē, 1/5 daļa - skolā un no citiem bērniem, bet visvairāk, protams, uz ielas.

11. Vai Tu jūties bezpalīdzīgs un atstumts?

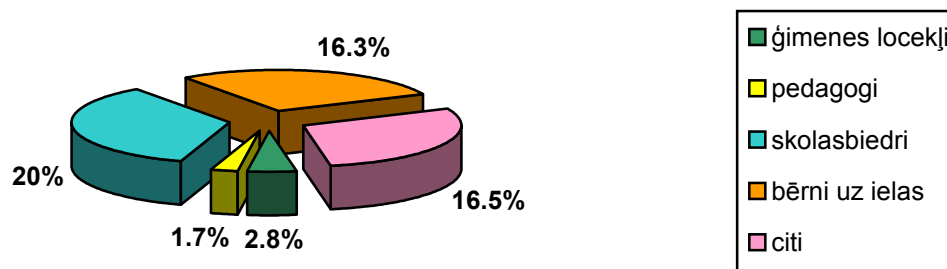
8.grafiskais attēls. Bērnu skaits, kuri jūtas bezpalīdzīgi un atstumti

Komentārs:

Atšķirība attieksmē pret cilvēkiem ar īpašām vajadzībām vecajās un jaunajās ES dalībvalstīs ir ļoti liela, un tā ir steidzami jāmazina.

Pētījuma veicēji ir tīšam uzdevuši ļoti līdzīgus jautājumus. Cilvēki, kuri ilgstoši izjūt emocionālas ciešanas, pazemojumu vai jūtas diskriminēti, bieži nevēlas to paust publiski. Taču variēti jautājumi veicina atklātību.

12. Vai ir kādi cilvēki, kas Tevi apsmej un dara pāri?

9.grafiskais attēls

Komentārs:

Šīs atbildes liecina, ka ļoti daudz bērnu ar īpašām vajadzībām cieš no emocionālās vardarbības – pazemošanas, kaitināšanas u.c.

Lielākoties bērni cieš no vardarbības mācību iestādēs un uz ielas. „Glābiet bērnus” ir sagatavojusi filmu pret vardarbību un bērniem draudzīgas vides radīšanu, ko varētu demonstrēt mācību iestādēs, taču LR Labklājības ministrija, kuras atbildībā ir šie bērni, diemžēl ir atteikusies piešķirt finansējumu filmas tiražēšanai, lai gan tieši šai ministrijai ir milzīgs budžets šādu jautājumu risināšanai.

13. Vai Tev ir kustību grūtības?

- a. ir pārvietošanās problēmas – 18%
- b. ir jālieto protēzes – 2%
- c. ir nepieciešamas citas speciāli pielāgotas palīgierīces – 18,7 % (no 2.2% bērnu to nav)

Komentārs:

Šī aptauja attiecas tikai uz aptaujātajiem bērniem, kurus satikām dažādās iestādēs, un neraksturo situāciju kopumā valstī. Kvalitatīvu protēžu un palīgierīču ļoti daudziem bērniem nav vispār (sociālā riska ģimenēs un trūcīgās pašvaldībās, kā arī normālās ģimenēs dažādās bērna augšanas stadijās) (skat. Bērnu tiesību tīkla ziņojumu).

Citāti no anketām:

- “Nestaigāju, nerāpoju” (4.gadi, osteopātija)
- “Grūti, jo ļoti liels vēders” (5 gadi, aknu ciroze)
- “Ortopēdiskos apavus varu dabūt par brīvu tikai vienu pāri un tikai vienu reizi gadā” (16 gadi, BCT, garīga un fiziska atpalcība)
- “Vajadzētu tualetes podu pie gultas, vajadzētu kaut ko, lai varētu vannā vieglāk iekļūt, – nav” (17 gadi, mugurkaula deformācija, mielodisplāzija)
- “Īsākas (6 cm) kājas pēc operācijas” (11 gadi, iedzimta pseidoartroze)
- “Protēzes dažreiz plīst, tādēļ nevaru bieži sportot” (15 gadi, bērnu trieka)
- “Sarauj krampī kreiso kāju un tad ir ļoti grūti staigāt” (15 gadi, skolioze)

14. Nosauc visu to, kas traucē Tev labi justies.

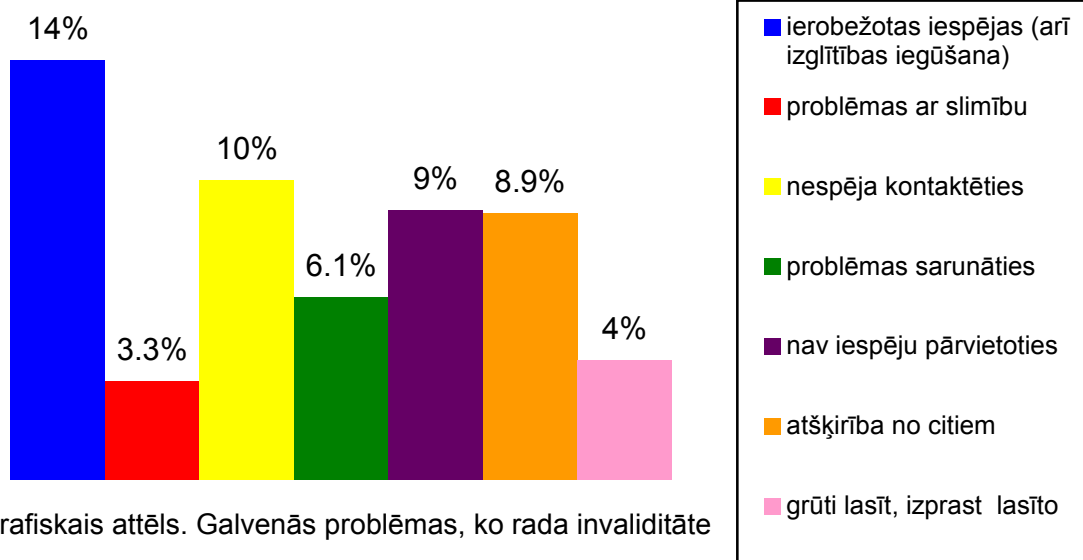
- a. Slimība – 21,3%
- b. Bērni dara pāri (apsmiešana, fiziska aizskaršana) – 18%

- c. Ģimene (strīdi, vecāku darbs, alkohols) – 7,5%
- d. Apkārtējā vide – 7,8%
- e. Iespēju trūkums – 4,5%

Citāti no anketām:

- “Es nedzirdu. Man nepatīk, kad uz mani kliedz” (15 gadi, dzirdes nerva bojājums)
- “Ģimenē maz naudas, strīdi ar brāli. Tētis daudz strādā. Dzirdīgie cilvēki mani nesaprot.” (15 gadi, vājdzirdība)
- **“ Skolā mani kaitina, jo viņi domā, ka es esmu muļķis. Bet es tāds neesmu.”** (16 gadi, vāja garīga atpalcība)
- “ Krūšu deformācija, kad es guļu uz vēdera, man spiež un sāp.” (15 gadi, krūšu kaula deformācija)
- **“Internātā gultas ir par vecu un īsu”** (15 gadi, skolioze)
- “Paskatoties spogulī, mans līkais gurns” (15 gadi, skolioze)
- **“Man traucē ļoti justies tālums no mājām”** (15 gadi, skolioze)
- “Dažreiz aparāts ir smags un bieži grūti iet” (15 gadi, bērnu trieka)
- **“ Tas, ka mūsu valstī gandrīz nekur nav pielāgots tādām cilvēkiem, kam ir kādas problēmas”** (17 gadi, BCT)
- “ Skolā tualetes nav pietiekami labi iekārtotas” (20 gadi, garīga atpalcība)
- “Draugu trūkums, izklaides trūkums, ka netieku laukā no mājas” (17 gadi, mugurkaula deformācija)
- “ Nav iejūtības no pārvaldes darbiniekiem, izpratnes” (15 gadi, psihiatriskā uzskaitē)
- “ Mājas apstākļi, vecākais dēls” (15 gadi, psihiski slims)

15. Kādas ir galvenās problēmas, ko Tev rada invaliditāte?

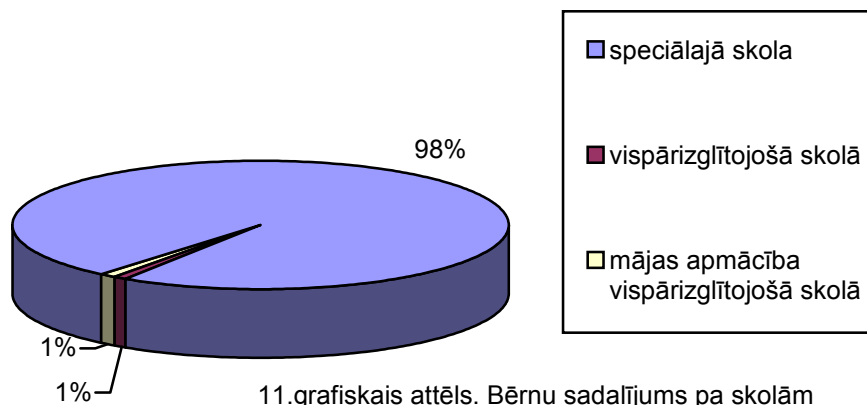
10.grafiskais attēls. Galvenās problēmas, ko rada invaliditāte

16. Vai Tev ir zināmi citi bērni, kuriem ir līdzīgas problēmas kā Tev?

Cik tādus bērnu zini?		
daudz	dažus	nevienu

28%	28,4%	27,5%
-----	-------	-------

17. Kur Tu mācies?

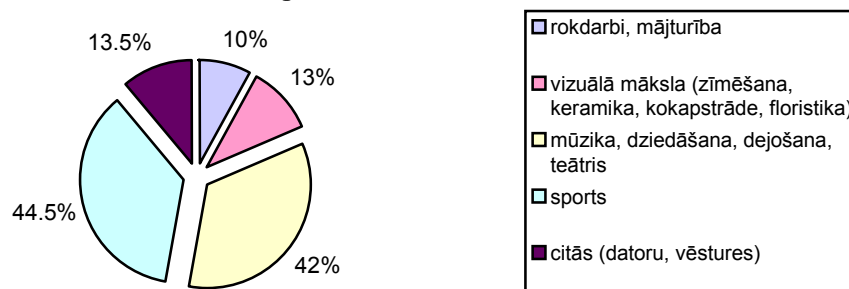

Komentārs:

Latvijā aptuveni 15 000 bērnu nesaņem izglītību (vispār nav reģistrēti mācību iestādē). Saprota, ka daļa no šiem bērniem ir bērni ar īpašām vajadzībām. Vairumā gadījumu ne pašvaldības, ne valsts viņus nav identificējušas.

18. Ja Tu mācies vispārīgglītojošā skolā, vai Tev
- ir vieglāk mācīties nekā citiem – 18 %
 - Tu jūti, ka Tev ir grūtāk mācīties nekā citiem – 2,2%
 - Tev šķiet, ka būtu vajadzīgs cits veids, kā apgūt mācību vielu – 2,2%

19. Vai Tevi skolā iesaista ārpusklases nodarbībās? Kādās?

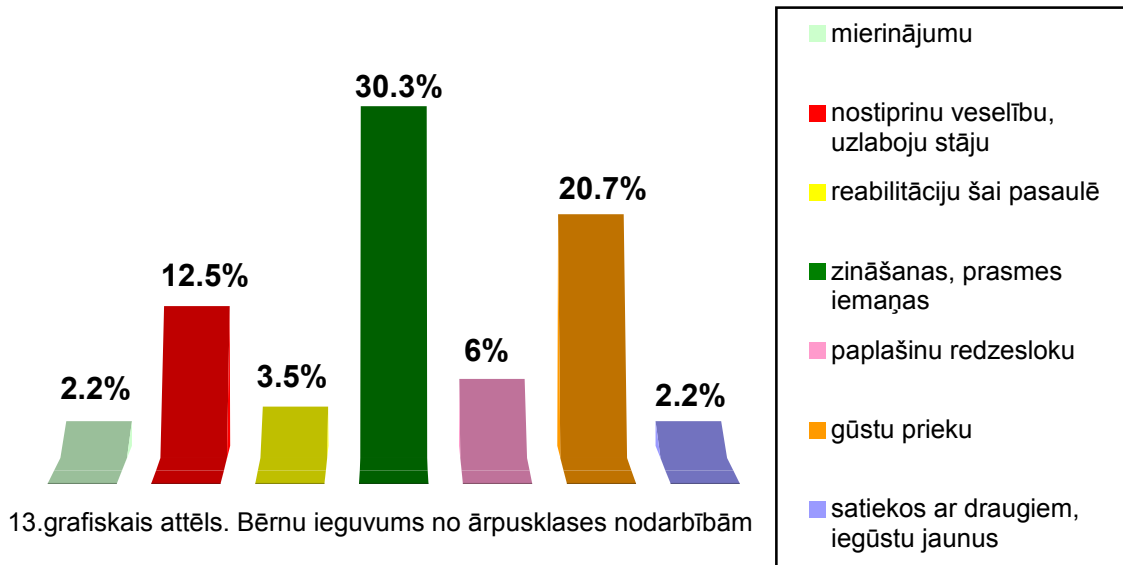

12.grafiskais attēls. Ārpusklases nodarbības, kurās tiek iesaistīti bērni ar īpašām vajadzībām

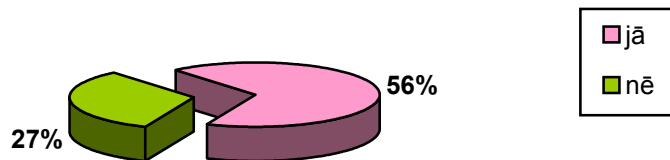
Komentārs:

Situācija ar interešu izglītību bērniem Latvijā uzlabojās kopš 2002. gada, kad Izglītības un zinātnes ministrijai izdevās panākt finansējumu, un tas notika tādēļ, ka izglītības un zinātnes ministram bija jāpiedalās ar ziņojumu Ņujorkā ANO Ģenerālās Asamblejas Speciālajā sesijā par bērniem.

20. Vai tās Tevi interesē, un ko Tu iegūsti no šīm nodarbībām?

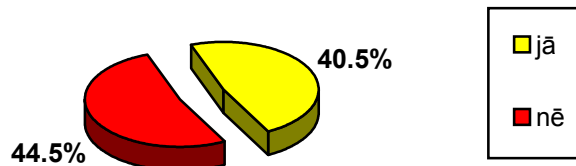

21. Vai Tev un citiem bērniem invalīdiem ir regulāri pieejams
i. dators*

14.grafiskais attēls. Bērnu skaits, kuriem regulāri ir pieejams dators

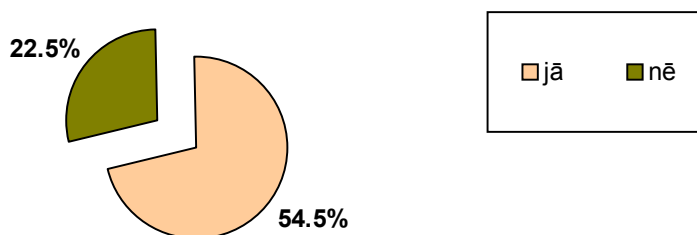
ii. internets*

15.grafiskais attēls. Bērnu skaits, kuriem regulāri ir pieejams internets

* Minētās atbildes nav ticamas, jo situācija ar regulāru pieeju datoriem, bet īpaši jau internetam pagaidām ir ļoti slikta, tādēļ tika veikta papildu aptauja, kurā noskaidrojās, ka daļā iestāžu, kurās bērni iziet rehabilitācijas kursu, patiešām ir pieejams dators. Taču bērnu dzīvesvietās vai pamata mācību iestādēs bērniem nav iespējas lietot datoru un internetu nepieciešamajā apjomā. Lielā daļā Latvijas teritorijas interneta sakari ir pieejami vienīgi skolā, ir pat pašvaldības, kurās patlaban nav interneta.

22. Vai Tu un citi bērni invalīdi regulāri apmeklējat kultūras un sporta pasākumus un vai tie ir bezmaksas?

16.grafiskais attēls. Bērnu skaits, kuri regulāri apmeklē kultūras un sporta pasākumus

Komentārs:

1/5 daļai aptaujāto bērnu nav iespējas apmeklēt kultūras un sporta pasākumus. Latvijā kopumā bērniem ar īpašām vajadzībām kultūras un sporta pasākumi ir daudz mazāk pieejami, nekā uzrādās šajā tabulā.

23. Ko Tu vēlētos savā dzīvē uzlabot?

ĢIMENĒ, MĀJĀ

Citāti no aptaujas anketām:

- “Lai mums būtu suns, lai tētis dzīvo kopā ar mums” (10 gadi, artrogripoze)
- “Lai vecāki mazāk strādātu un vairāk saņemtu naudu” (12 gadi, BCT)
- “Iekārtot dažādus rokturus, lai pats brīvi pārvietotos pa māju” (12 gadi, BCT)
- “Lai man būtu brālītis” (15 gadi, DMT)
- “Izārstēties” (15 gadi, psihiski slims)
- “Lai brālis nesistu” (15 gadi, psihiskajā uzskaitē)
- “Lai būtu, kur mācīties un strādāt” (20 gadi, F-70)
- “Ģimenes uzticību” (17 gadi, F-70)
- “Vēlētos dzīvot mājā, no kuras pati varētu tikt ārā” (17 gadi, mugurkaula deformācija)
- “Es gribētu, lai mani vecāki būtu labāki un mīļāki pret mani” (15 gadi, F-70)
- “Gribu labāku, mīļāku mammu” (13 gadi, mugurkaula deformācija)
- “Speciālās uzbrauktuves, lai tiktu dzīvoklī” (14 gadi, miopātija)
- “Attiecības ar dažiem ģimenes locekļiem” (14 gadi, mugurkaula deformācija)
- “Nē, man ir laba ģimene” (14 gadi, noslīdējusi lāpstiņa)
- “Lai man vairāk uzticas un lai tik ļoti neierobežo” (13 gadi, skolioze)
- “Ģimenē vajadzīga nauda, mājās nav daudz mēbeļu” (13 gadi, diabēts)
- “Man ģimenē ir viss kārtībā. Es gribu vienu, lai mani izārstētu” (16 gadi, skolioze 2.pakāpes)

- “Lai būtu vairāk naudas ar ko iztikēt” (14 gadi, S veida skolioze)
- “Vēlos, lai atkal visa ģimene būtu kopā un es visu laiku varētu būt pie viņiem” (16 gadi, skolioze)
- “Man ir labi, jo es daru, ko gribu, skatos TV, klausos radio vai spēlēju spēles” (16 gadi, F-70)
- “Lai būtu mammai vīrs un mašīna” (17 gadi, F-70)
- “Vajag jaunu māju bez saimnieka, kurš prasa ļoti lielu īres maksu” (15 gadi, vājdzirdība)
- “Vairāk draugus pagalmā” (14 gadi, vājdzirdība)
- “Es gribu savu istabu” (15 gadi, vājdzirdība)

SKOLĀ

- “Es gribu iet citā skolā” (10 gadi, Artrogripoze)
- “Ķengaragā nepieciešama skola bērniem invalīdiem” (11 gadi, iedzimta kreisās kājas pseidoartroze)
- “Lai būtu vairāk baseins” (14 gadi, BCT)
- “Gribētos, lai skolotājas ir saprotošākas” (16 gadi, artrīts)
- “Ieviest stingrākus noteikumus pret smēķēšanu, ieviest disciplīnu” (16 gadi, kaulu deformācija)
- “Nomainīt dažus skolotājus” (15 gadi, abu plaukstu elektroapdegumi)
- “Lai skolā būtu relaksācijas kabinets un es to varētu apmeklēt” (16 gadi, BCT)
- “Laiku sporta zālē” (16 gadi, F-70)
- “Spēļu laukumus” (22 gadi, F-70)
- “Izglītību, pieeju internetam, labākas pusdienas” (18 gadi, viegla GA)
- “Es vēlos, lai labākie neapsmej” (20 gadi, viegla GA)
- “Lai neapsaukātos” (15 gadi, viegla GA)
- “Kopīgus pasākumus” (13 gadi, mugurkaula deformācija)
- “Lai skolā skolotāji nešķirotu” (16 gadi, BCT, displēģija)
- “Lai skolā būtu vairāk datoru un interneta” (15 gadi, bērnu trieka)
- “Es gribētu, lai ir makšķerēšanas pulciņš” (14 gadi, kājas deformācija)
- “Vairāk pulciņu brīvā laikā” (14 gadi, muguras kifoze)
- “Skolu padarīt mājīgāku, lai tajā būtu patīkami uzturēties un nejustos kā cietumā” (16 gadi, angiosarkoma)
- “Lai mani saprastu” (14 gadi, skolioze)
- “Es gribētu, lai skolotāji pēc stundām nenāktu ar bērnu uz veikalu vai kur citur. Bērnam šādās skolās kā šī ir jādod nedaudz vairāk brīvības, citādāk viņš jūtas nomākts” (15 gadi, skolioze)
- “Nelikt tik daudz ko darīt piespiedu kārtā” (14 gadi)
- “Pieejamu internetu, jaunus logus internētā, karstu un vairāk ēdienu, vairāk augļus un dārzeņus” (15 gadi, skolioze)
- “Vairāk interesantus pasākumus” (15 gadi, F-70)
- “Ilgāku laiku pie interneta” (15 gadi, F-70)
- “Labāku ēdienu skolas ēdnīcā”

APKĀRTĒJĀ VIDĒ

- “Augsti pakāpieni transportā” (11 gadi, artrīts)

- “Lai varētu piekļūt visur, kur gribu” (10 gadi, distrofija)
- “Vairāk pielāgotas uzbrauktuves un vairāk pielāgotu transportu” (17 gadi, spastiska tetraparēze)
- “Lai skolas autobusā vecāko klašu skolēni cienītu mazākos” (15 gadi, invalīds)
- “Iztīrīt upes” (16 gadi, F-70)
- “Lai uzlabotu gaisu” (18 gadi, F-70)
- “Brīvbilieti uz visiem transportiem” (19 gadi, viegla GA)
- “Lai skolotājs Koslovskis nesmēķētu” (13 gadi, mugurkaula deformācija)
- “Transports lai maksātu lētāk” (14 gadi, skolioze)
- “Atsaucīgākus cilvēkus” (15 gadi, kifoze)
- “Sakoptāku vidi” (16 gadi, šizofrēnija)

24. Ko Tu sagaidi, kas uzlabosies Tavā un Tavu līdzbiedru (invalīdu) dzīvē pēc iestāšanās Eiropas Savienībā?

Citāti no aptaujas anketām:

- “Ārstēties ārzemēs” (12 gadi, BCT)
- “Lielāku sapratni un finansiālu palīdzību” (15 gadi, dzirdes nervu bojājums)
- “Plašākas izglītības iespējas” (14 gadi, dzirdes nervu bojājums)
- “Nekā negaidu, zinu, ka viss būs pa vecam, jo mūsu veselības neuzlabosies tikai tādēļ, ka iestāsimies ES” (16 gadi, skolioze)
- “Invalīdiem, gribētos, vairāk ietvju (speciālo). Lielākus pabalstus un lētākas zāles, bezmaksas medicīnas aprūpi” (15 gadi, skoliozi)
- “Uzlabotos attieksme pret invalīdiem” (17 gadi, iedzimta skolioze)
- “Ceru, ka uz slimajiem neraudzīsies kā uz savādākiem un no viņiem nebaidīsies. Tos tur (ES) uztver kā līdzvērtīgus sabiedrības locekļus” (15 gadi, skolioze)
- “ES iespējams uzlabosies valsts noteikumiem un tiesības” (16 gadi)
- “Varētu būt vairāk izklaides invalīdiem un sporta pasākumi” (15 gadi, skolioze)
- “Es ceru, ka viss ies tikai uz labu, lai nebūtu tā kā ar Padomju Savienību” (14 gadi, skolioze)
- “Cerams skola mainīsies uz labāku savu vizuālo tēlu, būs ierīces, kas invalīdiem ļaus pārvietoties un skola nesūdzēsies par naudas trūkumu kurināšanai, ķīmiskai tīrīšanai, ēšanai u.c.” (14 gadi, skolioze)
- “Es daudz gribu ceļot” (17 gadi, F 70)
- “Es strādāšu un mācīšos” (18 gadi, F 70)

25. Kas jādara, lai Tava un Tavu līdzbiedru dzīve kļūtu labāka – Tavi priekšlikumi?

ĢIMENES LOCEKĻIEM

- “Gribu, lai vecāki būtu laimīgi” (16 gadi, BCT)
- „Vairāk man uzticēties” (12 gadi, BCT)
- “Biežāk braukt uz ārstnieciskām iestādēm” (15 gadi, plaukstu elektroapgumi)
- „Lai būtu vieglāk atrast darbu, lielākas algas” (19 gadi, viegla GA)
- „Jābūt saprotošiem un galvenais viņu (bērnu invalīdu) jāmīl” (14 gadi, miopātija)
- „Lai liek dažus darbiņus padarīt. Bērns ar īpašām vajadzībām sapratīs, ka viņš ir spējīgs kaut ko paveikt un ir vajadzīgs” (13 gadi, skolioze)
- „Lai pirktu vajadzīgās zāles” (13 gadi, diabēts)

- „Mazāk strīdēties” (15 gadi, F-70)
- „Iesaistīt bērnu kopīgos (ģimenes) pasākumos” (14 gadi, dzirdes nerva distrofija)

CITIEM BĒRNIEM

- “Lai būtu labāka attieksme pret invalīdiem” (14 gadi, BCT)
- “Jauniešiem varētu būt vairāk informācijas par invalīdiem” (16 gadi, artrīts)
- “Ka katrs cilvēks ir līdzvērtīgs, spējīgs un vajadzīgs” (14 gadi, osteoporoze)
- “Varētu vairāk palīdzēt, iesaistīt pasākumos” (15 gadi, mugurkaula deformācija)
- “Nevajag apsmiet” (16 gadi, skolioze)
- “Ļaut domāt, ka vien tāds pats kā visi pārējie bērni”
- “Vairāk censties uzmundrināt citus” (14 gadi, muguras kifoze)
- “Nevajag justies kā invalīdam. Gars taču nav slim. Esi, kāds gribi būt” (16 gadi, angiosarhoma)

PAŠVALDĪBAI

- “Jāorganizē pasākumus, kurus es varētu apmeklēt” (10 gadi, Dišēna muskuļu distrofija)
- “Pievērst lielāku uzmanību viņu pašvaldībā dzīvojošiem invalīdiem un viņu telpām” (17 gadi, spastiska tetraparēze)
- “Nodrošināt ārstnieciskās procedūras dzīves vietā” (15 gadi)
- “Palīdzēt risināt jautājumus, kuros es viens pats netieku galā” (12 gadi, BCT)
- “Vairāk jāiet pretī bērnam” (15 gadi, psihiski slim)
- “Iekārtot bērnus darbā” (19 gadi, viegla GA)
- “Lai piešķir lielākus līdzekļus skolai” (19 gadi, viegla GA)
- “TV pārraides, filmas u.c. tulkojumus zīmju valodā” (16 gadi, vājdzirdība)
- “Atpūtas vietas pusaudžiem” (15 gadi, vājdzirdība)

VALDĪBAI

- “Par bērniem invalīdiem atcerēties ne tikai priekšvēlēšanu laikā, bet visos darbības gados” (10 gadi, mugurkaula deformācija)
- “Lai nelikvidē bērnu slimnīcu “Gaiļezera”, jo uz Vienības gatvi es nebraukšu, tur pret mani slikti izturas” (10 gadi, Dišēna muskuļu distrofija)
- “Veidot vidi pieejamāku, ātrāk zināt dzīvokļu problēmas, lai nav tā, kas es dzīvoju 5.stāvā bez lifta un nevienam neinteresē, kā es tur nokļūstu augšā, lejā” (17 gadi, mugurkaula deformācija)
- “Varētu tik bieži nemainīties ministri” (19 gadi, viegla GA)
- “Materiālo stāvokli labāku” (16 gadi, šizofrēnija)
- “Vairāk palīdzēt ar līdzekļiem skolās. Lai var iegādāties jaunus palīgrīkus” (14 gadi, muguras kifoze)
- “Vajadzētu kādu fondu izveidot, kur cilvēki varētu ziedot konkrēti šo ierīču iegādei, uzstādīšanai” (14 gadi, skolioze)

SAEIMAI

- “Lūdzu savā starpā tik daudz nestrīdaties un neapvainojiet viens otru” (10 gadi, kifoze)
- “Izdot likumus par darbā iekārtošanu” (19 gadi, viegla GA)
- “Neizlikt uz ielām parādnieku ģimenes” (18 gadi, viegla GA)
- “Jāpieņem likumi, lai palielinātu invalīdu pensijas” (13 gadi, muguras deformācija)

- “Vairāk, lai viņi domā par mums, nevis par sevi. Lai viņi naudu iegulda invalīdiem, lai kaut mazliet palīdzētu” (15 gadi, kifioze)
- “Izturēties pret invalīdiem kā pret līdzvērtīgiem, nerunāt kā ar muļķiem, bet iekļaut sabiedrībā”

EIROPAS SAVIENĪBAS LĒMUMU PIENĒMĒJIEM

- “Jānovirza nauda Latvijas invalīdu infrastruktūras uzlabošanai” (20 gadi, SMA I)
- “Invalīdiem vajag pensiju, jo ļoti daudz naudas aiziet uz zālēm”
- “Es gribu, lai krievu bērni mācītos savā valodā” (19 gadi, viegla GA)
- “Es domāju, ka ES varētu izdot naudu skolas attīstībai” (20 gadi, viegla GA)
- “Jādomā kāda Eiropas būs tad, kad mēs būsīm lieli, lai mums būtu laba dzīve” (14 gadi, skolioze)
- “Vieglākus likumus bērniem invalīdiem un daudz ko bez maksas” (15 gadi, skolioze)

KOPSAVILKUMS

Uz jautājumiem atbildēja bērni, kuru diagnozes ir garīgā atpalcība, kaulu slimības, vājdzirdība, aknu ciroze, cukurslimība, aukslēju šķeltne, muskuļu deformācija, elektroapdegumi u.c. Lielai daļai aptaujāto slimības esamība vai invaliditāte ir fiziski saredzama, daudziem nepieciešama citu cilvēku palīdzība. Pārvietojoties tā ir nepieciešama 13% (lai varētu pārvietoties), lai veiktu personīgo higiēnu – 8%, ģērbjoties – 9,5%, lai paēstu – 2,2%.

7% respondentu pazīst daudzus bērnus invalīdus, kurus neviens nemīl vai kuri nezina, kam var uzticēties.

36% slimiem bērniem nav pieejami sociālās rehabilitācijas centri tik bieži, cik nepieciešams.

Dzīvesvietās netiek pietiekami nodrošināta nepieciešamā ārstniecība un procedūras: masāžas tikai 28,6%, ārstnieciskā fizikultūra tikai 32%, citas procedūras – 41% slimojošo bērnu.

Uz jautājumu par iespēju tikt ar psihologu 52,2% atbild apstiprinoši. Anketās ir ierakstīts “ar sociālo pedagogu”, tas nozīmē, ka bērniem nav iespējas tikt ar kvalificētu psihologu un ka viņi nesaņem pilnvērtīgu palīdzību.

Vislielāko palīdzību un sapratni bērni saņem ģimenē. Diemžēl 20% tā ir liegta, 63% aptaujāto to saņem skolā, 46% no pieaugušajiem, 38% no bērniem un tikai 10% uz ielas. Šie dati liecina par to, ka atrodoties svešā vidē, bērniem ir minimālas iespējas saņemt palīdzību un maza varbūtība, ka pret viņiem izturēsies ar sapratni.

Neatsaucību uz ielas ir izjutuši 32,6% aptaujāto, no bērniem - 19%, skolā - 18%, ģimenē - 14,6%. No bērnu atbildēm var secināt, ka ģimenēs vissliktāk uzturas pret bērniem, kuri slimo ar garīgo atpalcību, uz ielas visvairāk izvairās no bērniem, kuriem ir vājdzirdība. Ar šādās situācijām nācies sastapties 5% bērnu.

Problēmas saasina apsmiešana un pāri darīšana. Visnežēlīgākie ir skolas biedri, 20% aptaujāto norāda uz šo faktu. Par to, ka nepatīkamas situācijas ir bijušas ar bērniem uz ielas, norāda 16,3%. 2,8% norāda uz pāridarījumiem ģimenē, 1,7% cieš no skolotājiem. Respondenti norāda, ka ģimenē viņus sit vecākie brāļi. Sāpīgi tiek pārdzīvota skolotāju bļāšana.

18% bērnu, kuriem ir pārvietošanās grūtības, norāda uz ratiņkrēslu slikto kvalitāti, nepiemērotību. Aptauja apliecina, ka daļai bērnu, kuri nespēj pārvietoties, ratiņu iegāde ir problēma.

Lielas problēmas rodas tiem, kuri lieto plastmasas protēzes. Tās ātri lūst.

Valstiski nepārdomāts ir noteiktais limits apavu nodrošināšanai bez maksas. Bērnā gadā pienākas viens pāris bezmaksas speciālo apavu. Trūcīgās ģimenēs grūti pašiem iegādāties papildu apavus, jo tie maksā Ls 60. Šādiem bērniem vispār nav sezonai atbilstošu apavu.

Aptaujātie norāda uz palīgierīču trūkumu – tualetes podiem, mazgāšanās ierīcēm un citām speciāli pielāgotām palīgierīcēm. Nākas secināt, ka pat skolās, kurās mācās bērni ar speciālām vajadzībām, aprīkojums ir nepietiekošs.

Slimiem bērniem visvairāk traucē labi justies slimība (21,3%) - tās ir sāpes, mazvērtības sajūta. Šīs sajūtas pastiprina apsmiešana, fiziska aizskaršana (18%). Ļoti svarīgs ir mikroklimats ģimenē. 7,5% norāda uz strīdiem ģimenē, vecāku darbu, alkohola lietošanu. 7,8% traucē labi justies apkārtējā vide, 4,5% - iespēju trūkums.

Galvenās problēmas, ko rada invaliditāte: ierobežotas iespējas (arī izglītības iegūšanā) – 14%, nespēja kontaktēties – 10%, nav iespēju pārvietoties (ratiņu trūkums, neiespējams izkļūt no dzīvokļa) – 9%, emocionālais pārdzīvojums, ka atšķiries no citiem, ir 8,9%, problēmas sarunāties – 6,1%, grūtības lasīt un izprast lasīto – 4%.

Specializētās skolās mācās 98% respondentu.

Tikai 18% aptaujāto atbild, ka ir viegli mācīties kopā ar visiem, tātad 82% ir problēmas.

Tiem, kuri vēlas, ir iespējas iesaistīties ārpusklases nodarbībās. Daļa respondentu iesaistījušies 2-4 pulciņos. Vispopulārākais ir sports 44,5%, ļoti atzīta ir mūzika, dziedāšana, dejošana, teātris – 42%. Vizuālās mākslā iegūtās iemaņas bērni cer izmantot nākotnē (13%). Bērniem interesē rokdarbi un mājturība. Individuālāki ir datoru, vēstures, vides interešu pulciņi, Sarkanais Krusts.

Iesaistīšanās pulciņos nodrošina: zināšanu, prasmju un iemaņu apguvi – 30,3%, nostiprina veselību – 12,5%. Bērni gūst prieku – 20,7%, satiekas ar draugiem – 2,2% un rehabilitējas šai pasaulei – 3,5%.

Regulāra datoru pieejamība ir nodrošināta 56% aptaujāto, interneta – 44,5%, bet tikai laikā, kamēr bērns atrodas speciālā iestādē. Bērniem, kuri dzīvo mājās, reti kuram ir pieejams dators, bet internets bērniem ar speciālām vajadzībām lauku rajonos nav pieejams.

Uz jautājumu “Ko Tu vēlētos savā dzīvē uzlabot?” bērni atbild:

- Mājās – savu istabu; remontu; lai nebūtu strīdu; lai nedarītu pāri; vecākiem labāku (labāk atalgotu) darbu. Tādas ierīces, lai patstāvīgi varētu izkļūt no mājas; sapratni, mīlestību.
- Skolā – labākas attiecības ar klases biedriem, saprotošākus skolotājus; labu sporta zāli, pieeju internetam, labākas pusdienas; lai skolotāji saprastu.
- Apkārtējā vidē – uzbrauktuves, liftus, pielāgotu transportu. Bērniem ir svarīgi, lai iztīrītu upes, uzlabotu gaisu, sakoptu vidi, ierobežotu smēķēšanu.
- No iestāšanās ES bērni gaida lētākas zāles (vai bezmaksas), lielākas pensijas, pabalstus, bezmaksas medicīnu, iespēju ārstēties ārzemēs, iespēju strādāt, iespēju izglītoties, cer, ka skolas būs nodrošinātas ar visu nepieciešamo, vēlas iespēju ceļot, vairāk izklaides un sporta pasākumu.

Uz jautājumu „Kas jādara, lai bērnu invalīdu un slimo bērnu dzīve kļūtu labāka”, bērni atbild:

- Ģimenei – vairāk jāuzticas bērnam, jābūt kopā ar bērniem, jāmīl, mazāk jāstrīdas, mammai un tētim jādzīvo kopā.
- Citiem bērniem – informācijas apmaiņa ar slimiem bērniem, izmainīt attieksmi, uzmundrināt, iesaistīt pasākumos bērnus ar speciālajām vajadzībām.
- Pašvaldībai – jāorganizē pasākumi, jāpievērš lielāka uzmanība sociālai sfērai, jāpalīdz iekārtot bērnus darbā, TV pārraidēs – zīmju valoda.
- Valdībai – veidot pieejamāku vidi; palīdzēt skolām; tik bieži nemainīt ministrus
- Saeimai – savā starpā nestrīdēties, neizlikt uz ielas ģimenes, palielināt pensijas, pabalstus, izdot likumus par darbā iekārtošanu.
- ES lēmumu pieņēmējiem – piešķirt (investēt) naudu skolu attīstībai, radīt piemērotākus likumus bērniem; nepieciešama pensiju paaugstināšana.

Aptaujā savāktā informācija pievērš uzmanību slimo bērnu un bērnu invalīdu problēmām un ļauj tās labāk izprast.

Bērnu atbildes uz jautājumiem rosina uz aktivitātēm un sadarbību – bērni grib būt līdzvērtīgi, rehabilitēties šai dzīvē, gaida atbalstu un palīdzību.

Ar aptaujas materiāliem nepieciešams iepazīstināt lielāku sabiedrības daļu – varbūt arī internetā.

Nepieciešams veselo bērnu viedoklis, priekšlikumi par sadarbības iespējām, ierosinājumi.

BĒRNU PRIEKŠLIKUMI

1. Turpināt pētīt slimo bērnu un bērnu invalīdu vajadzības.
2. Izveidot organizācijā „Glābiet bērnus” bērnu darba grupu:
 - darba grupā iekļaut aktīvākos, ieinteresētākos bērnus, tai skaitā bērnus ar īpašām vajadzībām, mazākumtautību bērnus, bērnus bāreņus utt.
 - piesaistīt pieaugušo, kurš spētu vadīt un atbalstīt bērnu darbību.
3. Piesaistīt līdzekļus bērnu darbības atbalstīšanai, informatīva izdevuma (avīzītes, informatīvās lapas) izdošanai un izplatīšanai
4. Sagatavot un izdot bukletus par iegūtām slimībām – traumatismu, skoliozi utt. Bukletā ievietot informāciju par to, kādēļ šādas slimības var iegūt, kas jādara, lai tas nenotiktu.
5. Veicināt „sadraudzības tīkla” veidošanu starp skolām. Atbalstīt kopīgas aktivitātes. Mērķis - lai veseli bērni vairāk kontaktējas ar bērniem, kuri ir slimi vai kuriem ir īpašas vajadzības. Popularizēt institūcijās, uzņēmējiem utt. šo aktivitāšu atbalstīšanu (kopīgus pasākumus, sacensības).
6. Vākt un apkopot informāciju no pašvaldībām, dažādām iestādēm, pagasta un bāriņtiesām, par bērniem, kuriem ir konkrētas problēmas, kas nerisinās.
7. Ieteikt valdībai izmaiņas noteikumos par specializēto apavu bezmaksas limitu - katram bērnam gadā ir vajadzīgi 2 pāri šādu apavu. Varētu ieteikt, ka otra pāra iegāde ir ar 50% atlaidi.
8. Izteikt priekšlikumus par nepieciešamību dažus bērnu raidījumus pārraidīt TV arī zīmju valodā (lai tos saprastu arī nedzirdīgie bērni).
9. Savākt un apkopot informāciju par veselo bērnu viedokļiem, priekšlikumiem – kā sadarboties ar bērniem invalīdiem (arī slimiem). Kādas ir vēlamās sadarbības formas, kādas metodes izmantojamas.

Bērni, kas zaudējuši vecāku gādību un dzīvo iestādēs Organizācijas „GLĀBIET BĒRNUS” APTAUJAS REZULTĀTI

Aptaujas anketas tika izdalītas 170 bāreņiem un citiem bērniem, kuri zaudējuši vecāku gādību. Šie bērni atradās 29 dažādās iestādēs, tādās kā bērnu nami, sociālās aprūpes centri un internātskolas. Bērnu vecums bija no 10 līdz 17 gadiem. Šajā Ziņojuma sadaļā mēs atspoguļojam vienīgi tos rezultātus, kurus ieguvām aptaujājot minētos 170 bērnus. Bez tam mēs arī esam veikuši daudz plašāku pētījumu par situāciju bērnu aprūpes iestādēs attiecībā uz vardarbību pret bērniem, augšminētā lielā pētījuma rezultātus Jūs varat atrast Latvijas NVO Bērnu tiesību tīkla Ziņojumā ANO, kuru sastādīja „Glābiet bērnus”

Anketas – 170

1. Bērnu vecums:

no 10 – 17 gadiem;

2. Cik ilgi bērni atrodas bērnu namā/internātskolā ?

50% no 4 līdz 10 gadiem

40% mazāk kā 4 gadus

10% neatceros cik

3. Vai esi kādreiz gribējis bēgt no bērnu nama/internātskolas?

10% jā

80% nē

10% nezinu

4. Vai Tu jūties vientuļš?

80% jūtos

10% nejūtos

10% nezinu

5. Vai Tu jūties milēts?

40% jā

10% dažreiz

20% nē

30% nezinu, varbūt

6. Vai Tev kāds dara pāri?

- 20% jā
- 15% dažreiz
- 65% nē

7. Vai Tu zini, kas ir vardarbība?

- 70% jā
- 25% nē
- 5% nav atbildējis

8. Kas Tevi visvairāk sāpinātu?

- 85% ka es nesatikšu mammu vai tēti
- 5% būs jāatvadās no draugiem
- 8% apsūkā, ka dzīvoju bērnu namā
- 2% apvaino ne par ko

9. Ja Tev būtu iespēja aiziet no bērnu nama (pie vecākiem vai audžuģimenes, vai citur), vai Tu to darītu uzreiz, vai tomēr būtu žēl atstāt bērnu namu?

- 75% aizietu uzreiz pie vecākiem vai pie citiem radiem
- 15% aizietu, bet nezina uz kuriem (varbūt pie audžuģimenes)
- 10% žēl būtu atstāt bērnu namu

Šī aptauja apstiprina lielo nozīmi, kāda bija ANO 2001.gada rekomendācijām Latvijas valdībai – pilnveidot likumdošanu un praktiskos noteikumus, kas regulētu adopciju, audžu ģimenes un sociālo atbalstu ģimenēm. „Glābiet bērnus” daudzus gadus ziņoja valdībai faktus par simtiem bērnu, kuri tiek turēti „ieslodzīti” iestādēs pret viņu gribu un tiesībām, tā vietā, lai, vai nu atbalstītu viņu ģimenes jeb atrastu viņiem jaunas ģimenes. Diemžēl tikai pirms gada valsts no savas puses arī apstiprināja agrākos „Glābiet bērnus” paziņojumus (jaunizveidotā Bērnu un ģimenes lietu ministrija). Joprojām ir jāveic liels darbs, lai atbalstītu ģimenes nepieciešamajā līmenī, lai nodrošinātu viņām iespēju rūpēties par saviem bērniem kritiskās situācijās tā vietā, lai nolaistu rokas un ievietotu bērnus aprūpes iestādēs. Valstī tāpat arī vēl nepieciešams veikt lielu darbu, lai attīstītu audžu ģimeņu darbu.

Literatūras saraksts

1. Baltijas Sociālo zinātņu institūts. Etniskā tolerance un Latvijas sabiedrības integrācija. Rīga.2004
2. Baltijas Sociālo zinātņu institūts. Cittautiešu jauniešu integrācija Latvijas sabiedrībā izglītības reformas kontekstā. Rīga 2004
3. Council of the European Union. EU Annual Report on Human Rights 2003. Luxemburg 2003
4. EU Network of independent experts on fundamental rights. Report on the situations of fundamental rights in Latvia in 2003.Rīga 2004.
5. Euochild. Action Plan on Social Inclusion.2004.
6. Kārtējais ziņojums par ANO 1989.gada Konvencijas par bērna tiesībām izpildi Latvijas Republikā laika posmā no 2001.gada līdz 2004.gada 1.martam.
7. Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs. Čigānu stāvoklis Latvijā. Rīga. 2003
8. Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs. Pārskats par mazākumtautību tiesībām valodas lietojuma jomā. Rīga 2003
9. Latvijas organizācija „Glābiet bērnus” Konvencija par bērna tiesībām. Rīga 1995
10. Latvijas organizācija „Glābiet bērnus” Neatkarīgais bērnu Ombuds. Alternatīvais ziņojums Apvienoto Nāciju Organizācijai par bērnu tiesību aizsardzības stāvokli Latvijā 1998.-2002. Organizācijas ‘Glābiet bērnus’ pētījums ANO projektā Valsts vardarbība pret bērniem Bērnu tiesību pārkāpumu novēršana bez vecākus gādības palikušu bērnu aprūpes iestādēs un internātskolās. 200.-2002. Rīga. 200./2002.
11. Latvijas organizācija „Glābiet bērnus”. Alternatīvais ziņojums Apvienoto Nāciju Organizācijai par bērnu tiesību aizsardzības stāvokli Latvijā 1992-1997. Rīga 1998
12. LR Labklājības ministrija. Latvijas Nacionālais plāns nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai (2004.-2006)
13. LR Ārlietu ministrija sadarbībā ar ANO Latvijā. Kā dzīvosim Latvijā 2015.gadā?
14. LR Centrālā Statistikas pārvalde. Bērni Latvijā. Rīga. 2005
15. LR Veselības ministrijas Veselības statistikas un medicīnas tehnoloģiju valsts aģentūra, Veselības statistikas departaments. Latvijas veselības aprūpes statistikas gadagrāmata 2004. Rīga. 2005
16. LR Centrālā statistikas pārvalde. Bērnu labklājība Latvijas reģionos. Monee Reģionālais monitoringa ziņojums 2004. Rīga. 2005
17. LR Centrālā statistikas pārvalde. 2003.gada Latvijas iedzīvotāju veselības apsekojuma rezultāti. Rīga. 2004
18. LR Centrālā statistikas pārvalde. Mātes nodarbinātība un bērnu nabadzību. Monee Reģionālais monitoringa ziņojums 2003. Rīga. 2003
19. LR Centrālās statistikas pārvalde. Bērni Latvijā. Rīga.2000
20. LU Filozofijas un socioloģijas institūts. Pētījums sociālās atstumtības riska faktoru identificēšana trūcīgo ģimeņu bērniem. Rīga. 2002
21. NOSOSCOP Nordic Social statistical Committee. Nordic/Baltic Social protection statistics 2000. Copenhagen 2003

22. Ratio iuris. Likums un tiesības. Jūnijs 2002. Rīga 2002
23. Reitox Latvian Focal point, Narcology Centre. Report to the EMCDDA. Latvia Drug situation 2002. Rīga.2002
24. Report by children, young persons and adults in Sweden to the UN Committee on the rights of the Child in Geneva 2004.
25. Sabiedrība par atklātību Delna. Par atklātību, atbildību, godīgumu. Rīga. 200
26. Save the Children Sweden's Third report to the UN Committee on the Rights of the child. 2004
27. UNDP Latvija. Latvija Pārskats ar tautas attīstību 2002/2003 Cilvēkdrošība. Rīga. 2003
28. UNICEF LR nacionālā komiteja. Bērnu un sieviešu stāvoklis Latvijā. Situācijas analīze. Rīga.2003
29. UNICEF. Innocenti social monitor 2004. Economic growth and child poverty in the CEE/CIS and the Baltic states. Sesto Fiorentino FI, Italy. 2004
30. UNICEF. Progress for children. New York 2004
31. Valsts Cilvēktiesību birojs. Bērnu tiesību aizsardzības stāvoklis Latvijā un pasākumi tā uzlabošanai. Rīga. 2003
32. Ziņojums par Tūkstošgades attīstības mērķiem Latvijā. Rīga. 2005
33. Ziņojums par Tūkstošgades attīstības mērķiem Latvijā. Statistikas pielikums. Rīga. 2005
34. Veselības veicināšanas valsts aģentūra. Latvijas skolēnu veselības paradumu pētījums 2001/2002. Rīga 2004

Saīsinājumi

NVO	Nevalstiskās organizācijas
GB	Latvijas organizācija „Glābiet bērnus”
BTT	Latvijas NVO Bērnu tiesību tīkls
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
Konvencija	ANO Konvencija par bērna tiesībām
UNICEF	ANO Bērnu Fonds